

GALIMYBIŲ STUDIJOS
„KOLEKTYVINIO TEISIŲ ADMINISTRAVIMO SISTEMOS PERTVARKA“
GALUTINĖ ATASKAITA

Vilnius, 2016 m. kovo 23 d.

Turinys

1. Įvadinė dalis	5
2. Tyrimo metodika	7
3. Nacionalinių kolektyvinio administravimo subjektų veiklos apžvalga.....	8
4. Kolektyvinio administravimo teisinio reguliavimo apžvalga	12
4.1. Nacionalinis kolektyvinio administravimo teisinis reguliavimas	12
4.2. Tarptautiniai teisės aktai.....	13
4.3. ES teisės šaltiniai.....	13
4.4. Padėties užsienio valstybėse įvertinimas: teisinio reguliavimo nuostatos ir veikiančių organizacijų apžvalga	14
4.4.1. Latvija.....	14
4.4.1.1. Teisinis reguliavimas.....	14
4.4.1.2. Kolektyvinio administravimo organizacijos Latvijoje.....	15
4.4.2. Lenkija.....	16
4.4.2.1. Teisinis reguliavimas.....	16
4.4.2.1. Kolektyvinio administravimo organizacijos Lenkijoje	18
5. Kolektyvinio administravimo asociacijų pajamų ir jų dinamikos analizė	19
6. Analizė, kaip įsisteigus naujoms kolektyvinio administravimo asociacijoms keičiasi jų tarpusavio santykiai, santykiai su naudotojais ir priežiūrą vykdančia institucija	22
6.1. Dviejų kolektyvinio administravimo asociacijų poveikis audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teisių kolektyviniam įgyvendinimui.....	23
6.2. Dviejų kolektyvinio administravimo asociacijų muzikos kūrinių autorių teisių įgyvendinimui.....	24
6.3. Kolektyvinio administravimo asociacijų tarpusavio santykiai.....	27
6.4. Kolektyvinio administravimo asociacijų santykio su kontroliuojančia institucija pokyčiai.....	28
7. Esamo ir siūlomo kolektyvinio administravimo teisinio reguliavimo įvertinimas ir siūlomi problemų sprendimo būdai.....	29
7.1. Esamo reguliavimo problemos.....	29
7.2. Kolektyvinio administravimo direktyvos taikymo sritis.....	30
7.3. Kolektyvinio administravimo subjektų steigimosi ir veiklos liberalizavimas	32
7.4. Kolektyvinio administravimo organizacijų administruojamo repertuaro išviešinimo problema.....	33
7.5. Kolektyvinio administravimo asociacijų skaidrumo (informacijos teikimo) užtikrinimas.....	35

7.6. Kolektyvinio administravimo asociacijų išorinė priežiūra.....	48
7.6.1. Priežiūros institucijos	49
7.6.2. Išankstinė priežiūra	50
7.6.3. <i>Ex post</i> priežiūra.....	52
7.6.4. Sankcijos	54
7.7. Ikiteisminė ginčų sprendimo procedūra	56
7.7.1. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas pagal galiojantį ATGTĮ.....	56
7.7.2. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas užsienyje	59
7.7.3. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas Projekte	61
Išvados ir rekomendacijos	64

ATGTĮ - Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas
CK - Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
CPK – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas
ES – Europos Sąjunga
Galimybės studija - galimybės studija „Kolektyvinio teisių administravimo sistemos pertvarka“
KA – kolektyvinis administravimas
KAA - kolektyvinio administravimo asociacija
KAO – kolektyvinio administravimo organizacija
Kolektyvinio administravimo direktyva - Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/26/ES Dėl kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo ir daugiateritorių licencijų naudoti muzikos kūrinius internete teikimo vidaus rinkoje
Kolektyvinio administravimo subjektai – kolektyvinio administravimo organizacijos ir nepriklausomi administravimo subjektai
NAS - nepriklausomi administravimo subjektai
LATĮ- Latvijos Respublikos autorių teisių įstatymas
LATGTĮ – Lenkijos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas
LR – Lietuvos Respublikos
Projektas - Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 2, 11, 15, 16, 17, 20, 201, 40, 53, 55, 592, 75, 77, 86 straipsnių, įstatymo V skyriaus ir 3 priedo pakeitimo įstatymo projektas
Taryba – Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba
Ekspertų komisija – Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių ekspertų komisija

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Asociacijos LATGA pajamos 2012-2014 metais.....	20
2 lentelė. Asociacijos AGATA pajamos 2012-2014 metais.....	20
3 lentelė. Asociacijos AVAKA pajamos 2012-2014 metais.....	21
4 lentelė. Asociacijų LATGA, AGATA ir AVAKA pajamų palyginimas.....	22
5 lentelė. Lietuvoje veikiančių kolektyvinio administravimo asociacijų viešai skelbiami duomenys...38	
6 lentelė. Informacijos skaidrumo ataskaitai sąrašas.....	44

1. Įvadinė dalis

Galimybių studija „Kolektyvinio teisių administravimo sistemos pertvarka“ (toliau – ir **Galimybių studija**), buvo atlikta 2016 m. sausio 14 d. sutarties su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija pagrindu. Tyrimą atliko ūkio subjektų grupė, susidedanti iš prof. dr. Jūratės Usonienės ir prof. dr. Ramūno Birštono.

Galimybių studijos reikalingumą pagrindžia tiek išryškėję vidiniai šiuo metu veikiančios nacionalinės kolektyvinio administravimo sistemos trūkumai, tiek būtinybė Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje tinkamai įgyvendinti 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/26/ES Dėl kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo ir daugiateritorijų licencijų naudoti muzikos kūrinius internete teikimo vidaus rinkoje¹ (toliau – ir **Kolektyvinio administravimo direktyva**).

Kalbant apie išryškėjusius nacionalinės kolektyvinio administravimo sistemos trūkumus, pirmiausia minėtinos padažnėjusios konfliktinės situacijos tarp Lietuvoje veikiančių kolektyvinio administravimo asociacijų (toliau – ir **KAA**), taip pat tarp KAA ir autorių teisių bei gretutinių teisių objektų naudotojų. Nurodyti KAA nesklendžių tarpusavio santykių pavydžiai neretai pasiekia viešumą, didina teisinį neapibrėžtumą, ne tik mažina pasitikėjimą kolektyvinio administravimo sistema, bet daro žalą visai intelektinės nuosavybės apsaugos sistemai. Susidariusios situacijos sudėtingumą ir aukščiausių valstybės institucijų įsitraukimą rodo tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo nariai 2013 metais pateikė du, vienas kitam prieštaraujančius įstatymų projektus, kurių vienu buvo siekta iš kolektyvinio administravimo asociacijų atimti autorinio atlyginimo surinkimo funkciją ir ją perduoti Vyriausybės įgaliotai institucijai², o kitu – įtvirtinti įstatymo lygmeniu konkrečių trijų kolektyvinio administravimo asociacijų išimtinę teisę užsiimti kolektyviniu autorių teisių ir gretutinių teisių administravimu Lietuvos rinkoje³. Nepaisant šių įstatymų projektų turinio prieštaravimo, jų abiejų pateikimas aiškinamuosiuose raštuose buvo grindžiamas panašiais kolektyvinio administravimo sistemos neveiksmingumo ir teisinio neapibrėžtumo argumentais. Nurodytos konfliktinės situacijos labiausiai yra susijusios su tuo, kad dabar veikiančių KAA atstovaujamų teisių turėtojų grupės „persidengia“ (t. y. skirtingos KAA atstovauja tas pačias teisių turėtojų grupes), o tai sukelia teisinį neapibrėžtumą ir ginčus tiek teisių turėtojų, tiek KAA, tiek naudotojų atžvilgiu. Be to, greta anksčiau veikusių trijų KAA vien tik per paskutinių penkerių metų laikotarpį veiklą pradėjo trys naujos KAA ir kilo papildomų nesklendimų joms integruojantis į jau anksčiau nusistovėjusią kolektyvinio administravimo sistemą. Ypatingai didelį nepasitenkinimą reiškia naudotojai, kuriems KAA skaičiaus padidėjimas gali pasireikšti išaugusiomis sąnaudomis gaunant visus reikiamus leidimus, būtinus teisėtam kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudojimui. Pastebėtina, kad įgyvendinus nacionalinėje teisėje Kolektyvinio administravimo direktyvą, bus sudaryta galimybė dar lengviau įsisteigti ir/ar kolektyvinio administravimo veiklą vykdyti naujiems kolektyvinio administravimo subjektams, o tai neišvengiamai reiškia dar didesnę neapibrėžtumą ir didesnę ginčų skaičių.

Nurodyti trūkumai nėra vieninteliai, išryškėję pastaruoju metu. Padažnėję ginčai tarp KAA atskleidė egzistavusį jų veiklos skaidrumo nepakankamumą, taip pat efektyvios KAA veiklos išorinės priežiūros trūkumą. Viena vertus, Vyriausybės įgaliota institucija (šiuo metu tokia įgaliota institucija yra Lietuvos Respublikos kultūros ministerija) šiuo metu neturi jokių veiksmingų poveikio priemonių, kurių pagalba galėtų reaguoti į KAA veiklos trūkumus ir teisės aktų pažeidimus. Kita

¹ [2014] OL L 84/72

² Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4, 20, 20(1), 55, 67, 68, 70, 71, 71(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo nauju 25(1) straipsniu įstatymo projektas, Nr. XIIP-954.

³ Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 66 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, Nr. XIIP-1172.

vertus, nors galiojantys įstatymai greta Vyriausybės įgaliotos institucijos numato dar vieną instituciją - Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą, kuri, įgyvendindama savo funkcijas, galėtų prisidėti prie KAA priežiūros, praktikoje šios tarybos funkcijos nėra pakankamai veiksmingai įgyvendinamos (pvz., nors tokia galimybė įstatyme yra numatyta, tačiau taryba nė karto neatliko tarpininkavimo procedūros kilus kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrybinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų ginčui). Pastebėtina, kad Kolektyvinio administravimo direktyva tik numato valstybinės priežiūros reikalavimą, tačiau jo nedetalizuoja, palikdama konkrečias tokios priežiūros formas ir priemones pasirinkti valstybėms narėms.

Kolektyvinio administravimo direktyvos įgyvendinimas Lietuvos teisėje neturėtų būti vertinamas izoliuotai nuo aukščiau išdėstytų problemų, tačiau sudaro palankią galimybę nurodytas problemas išspręsti ar bent jas sušvelninti. Atkreiptinas dėmesys, kad teikiamu Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 2, 11, 15, 16, 17, 20, 20¹, 40, 53, 55, 59², 75, 77, 86 straipsnių, įstatymo V skyriaus ir 3 priedo pakeitimo įstatymo projektu (toliau - Projektas), svarbios kolektyvinio administravimo priežiūros funkcijos yra pavedamos Vyriausybės įgaliotai institucijai (Projekto 72(29) straipsnis), be to, Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turės parengti Projekto įgyvendinamuosius teisės aktus, kurie sukonkretins Projekto nuostatas (Projekto 17 str. 2 d.). Tai suponuoja būtinybę įvertinti Kolektyvinio administravimo direktyvos įgyvendinimu sukeltus pokyčius nacionalinei kolektyvinio administravimo sistemai, o taip pat pasiūlyti sprendimus, kaip Projekto įgyvendinamuosiuose teisės aktuose bei nacionalinėje teisinėje praktikoje rasti optimalų reguliavimą.

Galimybių studijai buvo iškelti tokie uždaviniai:

1. pateikti analizę, apimančią kolektyvinio administravimo asociacijų pajamas, jų augimą ar mažėjimą ir galimas to priežastis;
2. pateikti analizę, kaip įsisteigus naujoms kolektyvinio administravimo asociacijoms keičiasi jų tarpusavio santykiai, santykiai su naudotojais bei priežiūrą vykdančia institucija;
3. pateikti analizę ir galimą kitų valstybių praktiką, kuomet valstybėje tą pačią teisių turėtojų grupę atstovauja kelios kolektyvinio administravimo asociacijos;
4. pateikti pasiūlymus dėl Kolektyvinio administravimo direktyvos nuostatų įgyvendinimo, taip pat pasiūlymus dėl galimų įgyvendinamųjų teisės aktų, kurie leistų sklandžiai įgyvendinti siūlomas teisinio reguliavimo nuostatas;
5. pateikti pasiūlymus dėl galimai prie LR kultūros ministerijos veikiančios ikiteisminių ginčų komisijos, jos statuso, funkcijų, privalomo ar neprivalomo ikiteisminių ginčų nagrinėjimo, galimos ekonominės naštos valstybei.

Čia įvardinti uždaviniai įgyvendinami toliau pateiktoje analizėje.

2. Tyrimo metodika

Siekiant tyrimo išsamumo, objektyvumo bei rezultatų pagrįstumo, panaudoti keli skirtingi informacijos rinkimo bei jos analizės metodai.

Dokumentų analizė pirmiausia taikyta nagrinėjant nacionalinius teisės aktus (įstatymus ir įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus), reglamentuojančius kolektyvinio administravimo (toliau - ir KA) veiklą, nacionalinių teisės aktų projektus ir jų parengiamuosius dokumentus, teismų, Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybos ir kitų institucijų sprendimus bei protokolus. Taip pat, kiek to reikalauja atliekamas tyrimas buvo analizuojamos ES ir tarptautinės teisės aktų nuostatos. Realizuojant tyrimo uždavinius (nacionalinį KA reguliavimą palyginti su Latvijos ir Lenkijos reguliavimu) analizuoti Latvijos ir Lenkijos autorių teisių įstatymai, taip pat atskirų klausimų analizei remtasi ir kitų ES valstybių (Estijos, Belgijos, Jungtinės Karalystės, Slovakijos, Slovėnijos ir kt.) teisės aktais. Siekiant išsiaiškinti užsienio teisės aktų taikymo praktiką, susisiekti ir gauti duomenys iš užsienio teisės ekspertų-praktikų. Taip pat analizuoti nacionaliniai ir užsienio autorių teisės mokslo darbai, ypač susiję su Kolektyvinio administravimo direktyvos nuostatų raida ir galimu jų įgyvendinimu nacionalinėje teisėje. Šiuo aspektu ypač paminėtina 2015 m. balandžio 16 d. Mykolo Romerio universitete įvykusioje tarptautinėje konferencijoje „Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo reforma Europoje“ nacionalinių ir užsienio mokslininkų parengtų pranešimų medžiaga⁴. Panaudoti visi pagrindiniai teisinės analizės metodai: tiriant pirminius ir antrinius teisės šaltinius (nacionalinius, ES, tarptautinius ir užsienio valstybių teisės aktus, teismų praktiką, parengiamuosius teisės aktus, teisės aktų projektus, teisės doktriną) jie išanalizuoti sisteminiu, teleologiniu (teisės akto leidėjo ketinimų), lyginamuoju, lingvistiniu, istoriniu metodais. Taip pat atliekant tyrimą analizuotos KAA metinės ataskaitos, veiklos dokumentai ir kita asociacijų viešai skelbiama informacija, taip pat Kultūros ministerijos pateikta rašytinė informacija.

Taip pat tyrime buvo naudojamas interviu žodžiu bei apklausos raštu metodai trijų pagrindinių tikslinių grupių ar institucijų atžvilgiu:

- (1) tyrimo metu Lietuvos Respublikoje vykdyusių kolektyvinio administravimo asociacijų;
- (2) kolektyvinio administravimo asociacijų priežiūrą atliekančios įgaliotos valstybinės institucijos (Kultūros ministerijos);
- (3) kolektyvinio administravimo asociacijų administruojamų repertuarų naudotojų.

Duomenis tyrimo metu pagal tyrimo autorių parengtą klausimyną pateikė trys šiuo metu veikiančios Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijos: asociacija LATGA, Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA), audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija AVAKA. Nors duomenis pateikti buvo prašoma ir kitų dviejų Lietuvoje veikiančių asociacijų - muzikos kūrinių autorių teisių asociacijos NATA ir gretutinių teisių asociacijos GRETA - šios asociacijos duomenų nepateikė. Atlikti interviu su valstybės institucijos, atsakingos už kolektyvinio administravimo priežiūrą - Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Meno ir kūrybinių industrijų politikos departamento Autorių teisių skyriaus specialistais. Duomenis pagal tyrimo autorių pateiktus klausimus pateikė kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudotojų - Lietuvos radijo ir televizijos asociacijos, Lietuvos kabelinės televizijos asociacijos, AB Teo - atstovai. Analizuojant ikiteisminių ginčų nagrinėjimo galimus modelius, atlikti interviu su Lietuvos apeliacinio teismo teisėjais.

Tyrėjai neatsako už tyrimo metu duomenis pateikusių asmenų pateiktų duomenų teisingumą. Tyrimo išvados yra suformuluotos preziumuojant pateiktų dokumentų ir duomenų teisingumą ir korektiškumą. Tyrėjų atliktoje analizėje, išvadose ir rekomendacijose pateikiama tyrėjų kaip nepriklausomų mokslininkų nuomonė.

⁴ Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo reforma Europoje. Konferencijos pranešimų rinkinys. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2015.

3. Nacionalinių kolektyvinio administravimo subjektų veiklos apžvalga

Kolektyvinis administravimas nėra apibrėžiamas galiojančiame Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme⁵ (toliau – ATGTĮ), nei kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose, nėra numatytas jo apibrėžimas ir pateiktame projekte. Kolektyvinis administravimas nacionalinėje doktrinoje yra apibrėžiamas taip:

Kolektyvinis teisių administravimas – tai autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimas (licencijų naudoti kūriniai ir gretutinių teisių objektus suteikimas ir (arba) atlyginimo už kūrinių ir gretutinių objektų naudojimą rinkimas ir skirstymas teisių turėtojams) remiantis sutartimis, pasirašytomis tarp teisių turėtojų ir kolektyvinio teisių administravimo asociacijų, įsteigtų teisių turėtojų narystės pagrindu⁶.

Taip pat informatyvus yra Kolektyvinio administravimo direktyvos konstatuojamosios dalies 2 punktą, kuris nurodo, jog autorių teisių ir gretutinių teisių administravimas apima licencijų teikimą naudotojams, naudotojų auditą ir teisių naudojimo stebėjimą, autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo užtikrinimą, pajamų už teisių naudojimą rinkimą ir teisių turėtojams mokėtinų sumų paskirstymą.

Tiek doktrinoje⁷, tiek teisės aktų lygmeniu⁸ pripažįstama, kad kolektyvinis administravimas yra ne tik laisvai pasirenkama alternatyva individualiam teisių įgyvendinimui (tokia autorių ir gretutinių teisių subjektų galimybė yra įtvirtinta ATGTĮ 65 str. 1 d.), tačiau dažnai vienintelė galimybė autoriams ir gretutinių teisių subjektams įgyvendinti savo teises, be to, kolektyvinis administravimas yra naudingas ir saugomų objektų naudotojams, o taip pat ir viešajam visuomenės interesui.

Be to, pabrėžtina, kad tiek pagal dabar galiojančią teisinę reguliavimą, tiek pagal siūlomą, tik kolektyvinio administravimo būdu yra įgyvendinamos teisės šiose srityse (ATGTĮ 65 str. 3 d.; Projekto 65 str. 2 d.):

- kūrinių ir gretutinių teisių objektų kabelinė retransliacija, išskyrus atvejus, kai tai yra pačių kabelinės retransliacijos operatorių programos;
- fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, transliavimas, retransliavimas ir kitoks viešas paskelbimas;
- kūrinių atgaminimas reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu panašiu būdu popieriuje);
- knygų ir kitų leidinių panauda bibliotekose;
- audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimas asmeniniais tikslais

Esminę reikšmę kolektyvinio administravimo funkcionavimui atlieka individualius autorius ir kitus teisių turėtojus atstovaujančios kolektyvinio administravimo asociacijos. Pastarosios galiojančiame ATGTĮ yra apibūdinamos kaip steigiamą savanoriškos narystės pagrindu autorių, atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų ar kitų autorių teisių, gretutinių teisių subjektų ar jų susivienijimų asociacijos; kolektyvinio administravimo asociacijos yra ne pelno organizacijos (ATGTĮ 66 str.). Pabrėžtina, kad šiuo metu Lietuvos Respublikoje vienintelė galimybė

⁵ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Žin., 1999, Nr. 50-1598; 2003, Nr. 28-1125)

⁶ Birštonas R., Klimkevičiūtė D., Matulevičienė N. J., Mickienė L., Usonienė J. Intelektinės nuosavybės teisė. Vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2010. P. 224

⁷ Ten pat, P. 221, 224-226. Čekanavičius A. Autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo teisinis reguliavimas. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. 2011. P. 43-46

⁸ Kaip nurodoma Kolektyvinio administravimo direktyvos konstatuojamosios dalies 2 punkte, „Kolektyvinio administravimo organizacijos sudaro galimybę teisių turėtojams gauti atlyginimą už kūrinių naudojimą tokiais atvejais, kai jie patys negalėtų to kontroliuoti ar užtikrinti, pavyzdžiui, kai kūriniai naudojami kitų šalių rinkose“; taip pat 3 punkte: „Kolektyvinio teisių administravimo organizacijos atlieka ir toliau turėtų atlikti svarbų kultūrinės raiškos įvairovės propaguotojų vaidmenį, suteikdamos galimybių mažesniems ir ne tokiems žinomiems repertuariams pasiekti rinką ir teikdamos teisių turėtojams ir visuomenei naudingas socialines, kultūrinės ir švietimo paslaugas“.

vykdyti kolektyvinio administravimo veiklą yra įsteigus kolektyvinio administravimo asociaciją⁹. Iš aukščiau pateikto apibrėžimo išplaukia tokios pagrindinės kolektyvinio administravimo asociacijų funkcijos (ATGTĮ 67 str.):

- 1) suteikia naudotojams neišimtinės licencijas naudoti kūrinis ar gretutinių teisių objektus;
- 2) renka ir išieško autorinį atlyginimą už kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą pagal suteiktas neišimtinės licencijas;
- 3) paskirsto ir moka surinktą autorinį atlyginimą savo atstovaujamiems autorių ir gretutinių teisių subjektams;
- 4) be atskiro įgaliojimo teisme ir kitose institucijose gina savo kolektyviai administruojamas autorių teises ir gretutines teises;
- 5) atlieka kitas kolektyvinio teisių administravimo funkcijas vadovaudamasi sutartimis dėl autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo.

Šiuo metu Lietuvos Respublikoje kolektyvinio administravimo veiklą vykdo penkios kolektyvinio administravimo asociacijos, visos jos įsisteigusios Lietuvoje.

Asociacija LATGA

Asociacija LATGA¹⁰ yra anksčiausiai įsteigta ir ilgiausiai veikianti Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacija, savo veiklą vykdanči nuo 1990 metų. Ši asociacija nuo veiklos pradžios administravo tik autorių, o ne kitų teisių turėtojų grupių, teises. Nuo 2015 metų asociacija LATGA administruoja ir audiovizualinių kūrinių gamintojų teises. Kita vertus, asociacija administruoja įvairių autorių – muzikos kūrinių, audiovizualinių kūrinių, vizualiųjų kūrinių bei dramos kūrinių autorių - teises.

2015 m. kovo 10 d. duomenimis asociacija turėjo 4 256 narių, taip pat atstovavimo sutarčių pagrindu atstovavo virš 3 milijonų užsienio autorių.

Asociacija LATGA kolektyviai administruoja šias išimtinės turtines autorių teises:

- viešai skelbti, viešai atlikti, teikti nuomai muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto;
- atgaminti muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto garso ar audiovizualinio įrašo forma;
- viešai atlikti (gyvas atlikimas) ir transliuoti literatūros kūrinius;
- atgaminti literatūros kūrinius garso ar audiovizualinio įrašo forma;
- viešai skelbti, viešai atlikti, teikti nuomai audiovizualinius kūrinius;
- viešai atlikti (gyvas atlikimas) ir viešai skelbti dramos ar muzikinius dramos kūrinius;
- atgaminti, viešai skelbti, viešai rodyti, teikti nuomai vizualinius kūrinius.

Asociacija LATGA taip pat administruoja autorių teisę gauti atlyginimą už:

- kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais - paskirstydama autoriams ir jų teisių turėtojams surinktą atlyginimą už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais;
- reprografinį atgaminimą - surinkdama ir paskirstydama autorinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu;
- knygų panaudą – paskirstydama iš valstybės biudžeto paskirtą autorinį atlyginimą už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose.

Asociacija LATGA nuo 2001 m. iki 2011 m. buvo paskirta atsakinga už kompensacinio atlyginimo už atgaminimą asmeniniais tikslais surinkimą, bet nuo 2011 m. už kompensacinio atlyginimo surinkimą atsakinga yra paskirta asociacija AGATA, o asociacija LATGA, kaip minėta,

⁹ Projektu nurodytas reguliavimas yra keičiamas, apie tai plačiau žr. Galimybių studijos 7.2 poskyrį.

¹⁰ Internetinė svetainė www.latga.lt. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13.

atsakinga už šio atlyginimo paskirstymą ir sumokėjimą muzikos kūrinių autoriams ir audiovizualinių kūrinių autoriams¹¹.

Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA)

Asociacija AGATA¹² veikia nuo 1999 metų ir yra daugiausia dviejų teisių turėtojų grupių – atlikėjų ir fonogramų gamintojų asociacija (nors tam tikra apimtimi anksčiau atstovavo ir audiovizualinių kūrinių gamintojus¹³). 2014 metų pabaigos duomenimis asociacija atstovavo 4966 atlikėjus ir 165 fonogramų gamintojus.

Ši asociacija administruoja turtines atlikėjų ir fonogramų gamintojų teises:

- už fonogramų (taip pat transliuojamų per radijo ir/ar televizijos stočių programas) viešą paskelbimą prekybos, paslaugų teikimo vietose ir kitose viešose erdvėse;
- muzikos transliavimą ir retransliavimą radijo stotyse ir televizijose ir internete;
- radijo stočių transliacijos viešą paskelbimą internete (*simulcasting*);
- televizijos stočių transliacijos viešą paskelbimą internete (*simulcasting*);
- radijo stočių programų viešą paskelbimą internete (*webcasting*).

Nuo 2011 m. asociacija AGATA yra paskirta atsakinga organizacija surinkti kompensacinį atlyginimą autoriams, atlikėjams, fonogramų ir filmų gamintojams už jų kūrinių kopijavimą asmeniniais tikslais. Taip pat asociacija AGATA yra atsakinga asociacija už nurodyto kompensacinio atlyginimo paskirstymą ir išmokėjimą atlikėjams ir fonogramų gamintojams¹⁴.

Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija AVAKA

Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija AVAKA¹⁵ buvo įsteigta 2008 m., tačiau realią veiklą pradėjo 2011 metais¹⁶.

Asociacija AVAKA buvo įsteigta kolektyviai administruoti audiovizualinių kūrinių - kino filmų, televizijos filmų, televizijos laidų, videofilmų, animacinių filmų, trumpametražinių bei pilnametražinių filmų bei kitų audiovizualinių kūrinių autorių ir gamintojų (prodiuserių) teises. Remiantis asociacijos skelbiamais duomenimis, šiuo metu asociacijos nariais yra 133 audiovizualinių kūrinių autoriai ir 50 audiovizualinių kūrinių gamintojų.

Šiuo metu asociacija AVAKA renka ir paskirsto audiovizualinių kūrinių autoriams ir gamintojams priklausantį atlyginimą už jų kūrinių retransliavimą kabelinių operatorių tinklais. Taip pat asociacija AVAKA yra įgaliota paskirstyti ir išmokėti audiovizualinių kūrinių autoriams ir gamintojams priklausantį atlyginimą už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais¹⁷.

Muzikos kūrinių autorių teisių asociacija NATA

¹¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. IV-443 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“ (TAR, 2014-06-17, Nr. 2014-07710).

¹² Internetinė svetainė www.agata.lt. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13.

¹³ Iki Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymo Nr. IV-443 įsigaliojimo, asociacija AGATA paskirstydavo ir sumokėdavo savo atstovaujamiems audiovizualinių kūrinių gamintojams kompensacinį atlyginimą už audiovizualinių kūrinių kopijavimą asmeniniais tikslais. Minėtu įsakymu ši funkcija buvo paskirta asociacijai AVAKA.

¹⁴ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. IV-443 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“ (TAR, 2014-06-17, Nr. 2014-07710).

¹⁵ Internetinė svetainė www.avaka.lt. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13.

¹⁶ Žr. Asociacijos AVAKA 2011 metų veiklos ataskaitą, www.avaka.lt. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-14.

¹⁷ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. IV-443 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“ (TAR, 2014-06-17, Nr. 2014-07710).

Asociacija NATA¹⁸ veikia nuo 2012 m. ir kolektyviai administruoja vienos teisių turėtojų grupės, konkrečiai muzikos kūrinių autorių - kompozitorių, aranžuotojų ir dainų tekstų autorių, taip pat muzikos kūrinių leidėjų turtines teises. Asociacijos skelbiamais duomenimis, 2016 m. sausio 5 d. asociacijos nariais buvo 42 muzikos kūrinių autoriai.

Taip pat asociacija NATA yra paskirta atsakinga organizacija paskirstyti ir išmokėti kompensacinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais savo atstovaujamiems muzikos kūrinių autoriams¹⁹.

Gretutinių teisių asociacija Greta

Asociacija Greta veikia nuo 2013 m. ir administruoja gretutinių teisių turėtojų turtines teises. Priežiūros institucijos turimais duomenimis asociacijai priklauso trys nariai, o jos repertuarą sudaro 2843 atlikimai ir fonogramos. Jokių viešai prieinamų duomenų apie šios organizacijos veiklą nėra, taip pat nėra žinomas jos internetinės svetainės adresas.

Kiti kolektyvinį administravimą vykdančys subjektai Lietuvoje

Lietuvoje nuo 2006 m. veikė Danijos kolektyvinio administravimo asociacijos NCB (Šiaurės šalių autorių teisių biuro) filialas „NCB Lietuva“, kuris atstovavo autoriams ir muzikos kūrinių leidėjams garso įrašų ir muzikos kūrinių panaudojimo internete licencijavimo srityje. Tačiau šis filialas nuo 2015 m. vasaros nutraukė veiklą ir jos administruojamą sritį perėmė asociacija LATGA.

Taip pat Lietuvoje ketino pradėti veiklą ir tarptautinė nepriklausomų audiovizualinių kūrinių prodiuserių asociacija AGICOA, kuri šiuo metu turi sutartį su asociacija AVAKA, todėl kaip savarankiškas subjektas KA veiklos nevykdo.

Taip pat paminėtina, kad yra žinoma gana daug atvejų, kai Lietuvoje veikiantiems kūrinių ir kitų saugomų objektų naudotojams (kavinėms, restoranams, parduotuvėms ir kt. viešo pobūdžio patalpų valdytojams) juridiniai asmenys, kurie nėra įsteigti kaip kolektyvinio administravimo asociacijos, siūlė atlygintinai suteikti teises naudoti tam tikrą kūrinių ir/ar gretutinių teisių objektų repertuarą, skirtingą nuo administruojamo Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijų. Pavyzdžiui, UAB „Hoist Technology“ 2011 metais kreipėsi į viešbučius, kavines, restoranus ir į šias įstaigas atstovaujančią Lietuvos viešbučių ir restoranų asociaciją, reikalaujama sumokėti atlyginimą už tam tikrą transliacijų naudojimą šių įstaigų veikloje²⁰.

Kitas pavyzdys yra privačių juridinių asmenų UAB „Cherry Music Europe“²¹, UAB „Sheakespeare Music“²², Jamendo SA veikla²³, siūlant Lietuvos naudotojams įsigyti teises komercinėse erdvėse naudoti muzikos kūrinius. Kadangi tokie asmenys siūlo įgyti teises į daugelio autorių bei atlikėjų repertuarą, faktiškai tokie juridiniai asmenys vykdo funkcijas, iš dalies tapachias KAO funkcijoms.

¹⁸ Internetinė svetainė www.asociacijanata.lt. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13.

¹⁹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. IV-443 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“ (TAR, 2014-06-17, Nr. 2014-07710).

²⁰ Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybos 2011 m. lapkričio 18 d. posėdyje buvo svarstoma ši situacija, ko pasekoje taryba pateikė Kultūros ministerijai savo išvadą, jog UAB „Hoist Technology“ pretenzijos tiek dėl atlyginimo už retransliavimą, tiek dėl atlyginimo mokėjimo už viešą transliacijų paskelbimą, reiškiamos viešbučiams, kavinėms ir restoranams, kuriuose netaikomas įėjimo mokestis, tarybos nuomone, yra neteisėtos.

²¹ <http://cherrymusic.lt/>. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13

²² http://www.shakespearemusic.com/en/very_bottom/terms-use/. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13

²³ https://licensing.jamendo.com/en/contact?source=index_index. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13.

4. Kolektyvinio administravimo teisinio reguliavimo apžvalga

4.1. Nacionalinis kolektyvinio administravimo teisinis reguliavimas

Pagrindinis teisės aktas, Lietuvos Respublikoje reglamentuojantis kolektyvinį autorių teisių ir gretutinių teisių administravimą yra 1999 m. priimtas ATGTĮ²⁴, kurio V-sis skyrius yra skirtas specialiai autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyviniam administravimui, taip pat su kolektyviniu autorių ir gretutinių teisių administravimu susijusių nuostatų yra ir kituose šio įstatymo skyriuose (pvz., ATGTĮ 11 str. 4 d., 17 str. 5 d., 86 str. ir kt.). Paminėtini du iki šiol įvykę ATGTĮ reikšmingi pakeitimai: 2006 m. spalio 12 d. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių, VI skyriaus ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas²⁵, įtakojęs KAA atliekamas autorių ir gretutinių teisių gynimo funkcijas, ir 2010 m. sausio 19 d. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 17, 71 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 71-1 straipsniu įstatymas²⁶, kurį priimant koreguotos kolektyvinio administravimo asociacijų valstybinės priežiūros nuostatos. Reikėtų paminėti ir svarbiausius ATGTĮ pakeitimo įstatymo projektus, kuriais buvo siekta gana radikalai pertvarkyti Lietuvos KA sistemą. Tai jau minėti Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4, 20, 20(1), 55, 67, 68, 70, 71, 71(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo nauju 25(1) straipsniu įstatymo projektas, Nr. XIIP-954, ir Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 66 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, Nr. XIIP-1172. Tačiau nė vienas šių įstatymo projektų nebuvo Seimo priimtas.

Taip pat kolektyvinio administravimo funkcionavimui yra svarbūs ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymai, tarp kurių ypač paminėtini Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas²⁷, kuris reglamentuoja ATGTĮ nereguliuotus ar nepilnai sureguliuotus kolektyvinio administravimo veiklos organizavimo klausimus, pvz., KAA steigimą, valdymą, veiklą, reorganizavimą, likvidavimą, KAA ir naudotojų sutarčių sudarymą, disponavimą turtu, teisių gynimą ir pan., ir Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas²⁸, nes pagal ATGTĮ 66 str. 1 ir 2 dalis, šiuo metu kolektyvinio administravimo subjektas gali būti įsteigtas vienintele – asociacijos teisine forma. Kadangi ATGTĮ beveik nereglamentuoja KAA steigimo, registravimo, valdymo, veiklos, reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos, pastaroji nustatoma taikant Asociacijų įstatymo ir CK normas.

Nurodytą nacionalinį įstatyminių kolektyvinio administravimo reguliavimą papildė įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1283 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“²⁹;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 181 „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“³⁰;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 182 „Dėl autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“³¹;

²⁴ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Žin., 1999, Nr. 50-1598; 2003, Nr. 28-1125)

²⁵ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių, VI skyriaus ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2006, Nr. 116-4400)

²⁶ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 17, 71 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 71-1 straipsniu įstatymas (Žin., 2010, Nr. 13-621)

²⁷ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262

²⁸ Valstybės žinios, 2004, Nr. 25-745.

²⁹ Valstybės žinios, 1999, Nr. 99-2861; TAR, 2015-04-10, Nr. 2015-05558.

³⁰ Valstybės žinios, 2002, Nr. 15-574.

³¹ Valstybės žinios, 2002, Nr. 15-575; nutarimo nauja redakcija paskelbta: Valstybės žinios, 2007, Nr. 95-3832.

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 699 „Dėl Kompensacinio atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais surinkimo, paskirstymo, mokėjimo ir gražinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“³²;
- Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymai (dėl atsakingų už kompensacinio atlyginimo surinkimą, paskirstymą ir išmokėjimą KAA skyrimo, dėl Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybos nuostatų ir sudėties patvirtinimo, dėl tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių patvirtinimo, dėl kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijų patvirtinimo³³ ir kt.).

Šio tyrimo uždavinių įgyvendinimo kontekste taip pat būtina paminėti parengtą, bet dar nepriimtą ir neįsigaliojusį Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 2, 11, 15, 16, 17, 20, 201, 40, 53, 55, 592, 75, 77, 86 straipsnių, įstatymo V skyriaus ir 3 priedo pakeitimo įstatymo projektą, kurį, siekiant įgyvendinti Kolektyvinio administravimo direktyvą, parengė darbo grupė Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymui parengti, sudaryta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. balandžio 28 d. įsakymu Nr. IV-268. Kadangi Projekto nuostatų įvertinimas yra tiesiogiai susijęs su šiame tyrime iškeltų uždavinių realizavimu, Projekto konkrečios nuostatos analizuojamos toliau.

4.2. Tarptautiniai teisės aktai

Atskirai turi būti aptartos tarptautinių ir ES teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios kolektyvinį teisių administravimą, nes jos nustato nacionalinio teisės aktų leidėjo diskrecijos ribas³⁴. Šiuo metu jokių privalomų Lietuvai tarptautinių sutarčių nuostatų kolektyvinio administravimo srityje nėra (yra tik neprivalomos nuostatos, leidžiančios tam tikrais atvejais nacionalinėje teisėje nustatyti privalomąjį kolektyvinį administravimą) ir tai išlieka viena iš nedaugelio autorių teisės sričių, kurios nebuvo vienodinamos tarptautiniu lygiu. Tačiau svarbios yra tarptautinių sutarčių nuostatos, kurios nustato, kurios autorių ar gretutinės teisės yra išimtinio pobūdžio, o kurios nacionalinio įstatymų leidėjo tam tikrais atvejais ir apimtimi gali būti pakeistos teise į atlyginimą (pvz., Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 9 str., Tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos 12 str.). Ši perskyra yra svarbi dėl to, kad teisės į atlyginimą paprastai visada įgyvendinamos tik kolektyvinio administravimo būdu.

4.3. ES teisės šaltiniai

Nors ES *aquis* autorių ir gretutinių teisių srityje iki 2014 m. vasario 26 d. sudarė dešimt direktyvų, jose kolektyvinis administravimas buvo reguliuojamas itin fragmentiškai ir, svarbiausia, neprivalomų teisės normų pagalba (neprivalomomis direktyvų nuostatomis³⁵ ir rekomendacijomis³⁶).

³² Valstybės žinios, 2012, Nr. 69-3540.

³³ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2007 m. spalio 25 d. įsakymas Nr. IV-645 „Dėl Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 116-4753).

³⁴ Plačiau apie tarptautines sutartis ir ES teisės aktus kaip autorių teisės šaltinius žr. Birštonas R., Klimkevičiūtė D., Matulevičienė N. J., Mickienė L., Usonienė J. Intelektinės nuosavybės teisė. Vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2010. P. 56-96.

³⁵ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/115/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (kodifikuota redakcija) 4 str. 3-4 d., 1993 m. rugsėjo 27 d. Tarybos direktyvos dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo 93/83/EEB 3 str. 2 d., 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/84/EB dėl originalaus meno kūrinio perpardavimo teisės autoriaus naudai 6 str. 2 d.

Išimtį sudaro tik 1993 m. rugšėjo 27 d. Tarybos direktyva dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo 93/83/EEB, kurios 9 str. nustatė privalomą kabelinio retransliavimo teisės kolektyvinį administravimą. Taigi, realus ES teisės poveikis nacionalinei teisei iki nurodytos datos nebuvo ženklus.

Situacija radikaliai pasikeitė 2014 m. vasario 26 d. priėmus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/26/ES dėl kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo ir daugiateritorijų licencijų naudoti muzikos kūrinius internete teikimo vidaus rinkoje, kuri yra skirta specialiai reglamentuoti kai kuriuos kolektyvinio administravimo veiklos aspektus (detalią šiam tyrimui reikšmingų Kolektyvinio administravimo direktyvos nuostatų analizę žr. toliau). Direktyvos nuostatos turi būti įgyvendintos Lietuvos Respublikos teisėje iki 2016 m. balandžio 10 d. Minėta, tuo tikslu šiuo metu yra parengtas ir Vyriausybei pateiktas Projektas.

Nors, minėta, ankstesnėse direktyvose tiesiogiai KA skirtų privalomų nuostatų beveik nebuvo, tačiau, kaip ir tarptautinių sutarčių atveju, reikšmingos gali būti direktyvų nuostatos, reglamentuojančios išimtinės autorių ir gretutines turtines teises, bei teises į atlyginimą, nes tai tiesiogiai įtakoja ir jų įgyvendinimą.

4.4. Padėties užsienio valstybėse įvertinimas: teisinio reguliavimo nuostatos ir veikiančių organizacijų apžvalga

Atsižvelgiant į vieną iš tiriamųjų klausimų – išanalizuoti, kaip veikia kolektyvinio administravimo sistema ir koks kolektyvinio administravimo organizacijų (toliau – ir KAO) santykis su priežiūrą vykdančia institucija, kai valstybėje tą pačią teisių turėtojų grupę atstovauja kelios kolektyvinio administravimo organizacijos, pateikiama Lenkijoje ir Latvijoje galiojančio teisinio reguliavimo ir veikiančių organizacijų apžvalga.

4.4.1. Latvija

4.4.1.1. Teisinis reguliavimas

Šiuo metu autorių ir gretutines teises Latvijoje reglamentuoja 2000 m. gegužės 11 d. Latvijos autorių teisių įstatymas (toliau – ir **LATĪ**). Šio įstatymo X skyrius yra skirtas kolektyviniams teisių administravimui.

Kolektyvinio teisių administravimo taikymo sritis Latvijoje nėra įvardinta konkrečiai nurodant kolektyviniai administruojamas turtines teises: įstatyme numatyta, kad tais atvejais, kai teisių turėtojų turtinių teisių apsauga negali būti užtikrinta individualiai arba toks užtikrinimas yra sudėtingas, teisės turi būti įgyvendinamos kolektyvinio administravimo organizacijų (**LATĪ** 63 str.). Remiantis to paties straipsnio 5 dalimi tik kolektyviai įgyvendinamas viešas atlikimas, kai atliekama kavinėse, parduotuvėse, viešbučiuose ir panašiose vietose, nuoma ir vieša panauda (išskyrus kompiuterių programas, duomenų bazines ir meno kūrinius), kabelinis retransliavimas (išskyrus transliuojančias organizacijas), atgaminimas asmeniniams tikslams, reprografinis atgaminimas asmeniniams tikslams, dailės kūrinių perpardavimo teisė, fonogramų, paskelbtų komerciniais tikslais, panaudojimas. 63 str. 6 d. numatyta, kad aukščiau nurodytų teisių kolektyvinį administravimą gali atlikti tik viena kolektyvinio administravimo organizacija, įsteigta atitinkamai autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų.

KAO santykį su teisių turėtojais reglamentuoja įstatymo 66 str., kuriame numatytos organizacijos pareigos teisių turėtojams: pareiga veikti teisių turėtojų interesais, pareiga pateikti ir atskleisti tam tikrą informaciją, pareigos, susijusios su atskaitymais ir atlyginimo paskirstymu.

KAO pareigas santykyje su kūrinių ir kitų naudotojais nustato **LATĪ** 66¹ str., kuriame numatyta, kad tais atvejais, kai KAO vykdo privalomą kolektyvinį administravimą, nustatant

³⁶ 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija, dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje.

atlyginimą turi būti atsižvelgta į (1) tiesioginę iš objektų panaudojimo gaunamą komercinę naudą, (2) naudojimo tikslą, apimtį ir reikšmingumą, atsižvelgiant į panaudojimo pobūdį ekonominėje ar kitokioje veikloje, (3) finansinės investicijos į saugomo objekto sukūrimą ir kitus kriterijus, kurie reikšmingi atlyginimo ekonominei vertei. Įstatymas taip pat numato, kad gali būti vadovaujamosi kitais kriterijais, kai anksčiau įvardinti netinkami. Nagrinėjamo straipsnio 3 dalyje numatyta, kad tos pačios kategorijos naudotojams ar naudotojų asociacijoms turi būti taikomos vienodos atlyginimo sumos ir jų mokėjimo pagrindinės sąlygos.

Nuostatos dėl KAO valstybinės priežiūros numatytos įstatymo 67 str. Pirmiausia pažymėtina, kad Latvijoje taikoma leidimų sistema: KAO gali užsiimti kolektyvinio administravimo veikla tik po to, kai išduodamas Kultūros ministerijos leidimas. Leidimas išduodamas įvertinus informaciją, kurią pateikia organizacija. Kultūros ministerija įvertina, ar asociacijos įstatai atitinka autorių teisių įstatymo nuostatas; ar organizacija atstovauja reikšmingą kiekį Latvijos autorių, atlikėjų ir kitų teisių turėtojų; ar organizacija geba veiksmingai administruoti atitinkamas teises ir ar tokio teisių administravimo nevykdo kita kolektyvinio administravimo organizacija; kitas aplinkybes, kurios reikšmingos atitinkamų teisių ar panaudojimo būdų administravimui. Atlikdama priežiūros funkciją, Kultūros ministerija prižiūri KAO veiklą, konkrečiai, stebi, ar vienodos sąlygos taikomis tos pačios kategorijos naudotojams, ar nėra atsisakoma išduoti licenciją be svarbios priežasties, ar atlyginimo paskirstymas atliekamas laikantis nustatytų procedūrų, ar atlyginimo surinkimo ir paskirstymo nuostatos yra teisingos; ar administravimo atskaitymai yra pagrįsti. Vykdydama priežiūros funkciją ministerija turi teisę reikalauti, kad organizacijos pateiktą informaciją apie veiklą, taip pat dokumentus, įskaitant sudarytas sutartis, teisių turėtojams pateiktas ataskaitas, narių susirinkimų ir valdymo organų posėdžių protokolus; ministerijos atstovai turi teisę dalyvauti susirinkimuose ir posėdžiuose stebėtojo teisėmis; ministerija turi teisę panaikinti leidimą vykdyti administravimo veiklą, jei organizacija po pakartotinio informacijos reikalavimo tokios informacijos nepateikia, organizacijos veikla neatitinka reikalavimų ir trūkumai nebuvo ištaisyti per ministerijos nurodytą terminą. Duomenys apie leidimus vykdyti kolektyvinio administravimo veiklą ir duomenys apie tokių leidimų panaikinimą skelbiami leidinyje *Latvijas Vēstnesis*.

Apibendrinant galiojantį KA teisinį reguliavimą pažymėtina, kad Latvijos teisininkai nurodo, kad nors teisinio reglamentavimo nuostatos yra pakankamai detalios, joms trūksta aiškumo, o KAO nustatyti veiklos reikalavimai formuluojami plačiai nenustatant griežtų ir aiškių pareigų organizacijoms³⁷. Lyginant šias nuostatas su Lietuvoje galiojančiu teisiniu reguliavimu, ryškiausias skirtumas yra leidiminės KAO veikimo sistemos buvimas, taip pat platesnė privalomojo KA taikymo sritis. Vertinant galiojančias nuostatas Kolektyvinio administravimo direktyvos kontekste, darytina išvada, kad kolektyvinio teisių administravimo nuostatos perkeltant Kolektyvinio administravimo direktyvą neišvengiamai turės būti pildomos ir keičiamos.

4.4.1.2. Kolektyvinio administravimo organizacijos Latvijoje

Šiuo metu Latvijoje veikia 6 KAO. Dvi pagrindinės ir svarbiausios – autorių teises administruojanti Latvijos autorių teisių agentūra AKKA/LAA ir atlikėjų bei fonogramų gamintojų teises administruojanti Atlikėjų ir fonogramų gamintojų asociacija LaIPA.

AKKA/LAA vienija daugiau kaip 5000 Latvijos autorių ir turi atstovavimo sutartis su 130 užsienio organizacijų. AKKA/LAA yra gavusi leidimą administruoti šias teises: viešą panaudą, viešą panaudą kitų organizacijų vardu, viešą atlikimą, kabelinę retransliaciją, meno kūrinių perpardavimo teisę, asmeninio atgaminimo teisę, asmeninio atgaminimo teisę kitų organizacijų vardu, leidybos teisę,

³⁷ Mantrov V. The impact of the EU Collective Management Directive on Latvian copyright law // Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo reforma Europoje. Konferencijos pranešimų rinkinys. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2015.

viešą atlikimą, kai jis nėra privalomai administruojamas, transliavimą, retransliavimą, padarymą viešai prieinamu, atgaminimą, nuomą.

LaIPA yra atlikėjų ir fonogramų gamintojų asociacija, kuri atstovauja 1500 Latvijos atlikėjų ir fonogramų gamintojų, taip pat 90 kitų valstybių analogiškas teises administruojančių organizacijų. Ši organizacija turi leidimą administruoti šias teises: transliavimą, kabelinį retransliavimą, viešą paskelbimą viešose vietose, asmeninį atgaminimą, nuomą, fonogramų, paskelbtų iki 1993 m. gegužės 15 d., atgaminimą atlikėjų vardu, atgaminimą fonogramų gamintojų vardu.

Latvijos filmų prodiuserių asociacija (LKPA) vienija 270 Latvijos ir kitų šalių prodiuserių ir yra gavusi Kultūros ministerijos leidimą administruoti atgaminimo asmeniniais tikslais teisę.

Profesionalių atlikėjų asociacija (LaPAA) vienija 370 profesionalių atlikėjų. Organizacija gavo teisę administruoti atlikėjų (aktorių, savarankiškai dirbančių artistų) turtines teises transliuoti atlikimus, kabelinės retransliacijos teisę, atlyginimo surinkimą už atgaminimą asmeniniais tikslais, atgaminimo teisę ir padarymo viešai prieinamu teisę.

Asociacija „Atbals” atstovauja erotinių ir pornografijos filmų prodiuserius bei Europos erotinių ir pornografinių filmų asociaciją GŪFA. Asociacija turi leidimą administruoti filmų prodiuserių nuomos, kabelinio retransliavimo, atgaminimo ir padarymo viešai prieinamais teises.

Asociacija „LATREPRO” įsteigta siekiant užtikrinti leidėjų teises ir ji gavo Kultūros ministerijos leidimą administruoti reprografinio atgaminimo teisę. Pažymėtina, kad Latvijoje iki šios organizacijos atsiradimo (2015 m.) jokia kolektyvinio administravimo organizacija šios teisės neįgyvendino, nors įstatymas numatė kompensacinį atlyginimą už reprografinį atgaminimą.

Praktikoje Latvijoje yra buvę keli atvejai, kai Latvijos kultūros ministerija neišdavė leidimo užsiimti kolektyvinio administravimo veikla, tačiau visi šie atvejai buvo tik pačioje leidiminės sistemos atsiradimo pradžioje ir buvo susiję su tuo, kad KAO neteisingai suprato prašomų pateikti dokumentų ir informacijos reikalavimus. Latvijoje nėra buvę atvejų, kai leidimas administruoti teises buvo panaikintas, tačiau yra buvę keletas atvejų, kai tokio leidimo atsisakė pačios KAO. Kalbant apie galimybę esant galiojančiam teisiniam reguliavimui atsirasti situacijoms, kai tas pačias teises įgyvendina kelios KAO, Latvijoje jos nėra: kaip minėta, srityse, kur taikomas privalomas kolektyvinis administravimas, pagal įstatymo 63 str. 6 d. tokių teisių kolektyvinį administravimą gali atlikti tik viena kolektyvinio administravimo organizacija, įsteigta atitinkamai autorių teisių ar gretutinių teisių turėtojų. Atsižvelgiant į galiojančią teisinį reguliavimą ir į tai, kad Latvijoje galioja leidimų sistema, o leidimas yra suteikiamas ne pačiam kolektyvinio administravimo organizacijos veikimui, o konkrečių teisių administravimui, tikėtina, kad Kultūros ministerija susidūrusi atvejais, kai būtų teikiamas prašymas administruoti jau administruojamas teises ar panaudojimo būdus, imtųsi priemonių, kad būtų užtikrintas įgyvendinamų teisių/administruojamo repertuaro apibrėžtumas.

4.4.2. Lenkija

4.4.2.1. Teisinis reguliavimas

Šiuo metu autorių ir gretutines teises Lenkijoje reglamentuoja 1994 m. vasario 4 d. Lenkijos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymas (toliau – ir LATGTĮ). Įstatymo 12, 12-1 skyriai reglamentuoja autorių ir gretutinių teisių kolektyvinį administravimą.

LATGTĮ 104 str. organizacijos apibrėžtos kaip autorių, atlikėjų, prodiuserių, radijo ir televizijos transliuotojų organizacijos, kurių tikslas kolektyvinis joms pavestų autorių ir gretutinių teisių administravimas ir apsauga bei teisių, kurias joms pavesta įgyvendinti pagal šį įstatymą, įgyvendinimas. Šioms organizacijoms taikomas asociacijų įstatymas, su išlyga, juridiniai asmenys taip pat gali būti tokių organizacijų nariais; įstatymas numato, kad organizacija veiklą, numatytą LATGTĮ, gali pradėti tik gavusi Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerijos leidimą, o pastaroji ministerija atlieka tokių organizacijų priežiūrą. Kaip numato to paties straipsnio 3 dalis, leidimas išduodamas

organizacijoms, kurios užtikrina kompetentingą joms pavestų teisių įgyvendinimą. Jei organizacija padaro teisių administravimo pažeidimą, Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija įpareigoja organizaciją per nustatytą terminą pažeidimą ištaisyti, su išpėjimu, kad priešingu atveju leidimas gali būti atšauktas. Leidimas atšaukiamas, jei organizacija tinkamai neįgyvendina pareigų, susijusių su pavestų administruoti teisių įgyvendinimu ir apsauga arba pažeidžia suteikto leidimo apimtį. Sprendimas suteikti leidimą ar jį atšaukti skelbiamas leidinyje *Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski“*.

Praktikoje yra buvę atvejų, kai Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija atsisakė išduoti leidimą vykdyti kolektyvinį teisių administravimą. Antai, 2012 m. buvo atsisakyta išduoti leidimą atlikėjų-filmų įgarsintojų asociacijai remiantis tuo, kad tokie atlikėjai nėra laikomi atlikėjais Lenkijos autorių teisių įstatymo prasme. Sprendimas buvo apskūstas teismui, kuris paliko galioti ministerijos sprendimą³⁸. Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija, remdamasi LATGTĮ 104 str. 5 d., keletą kartų yra panaikinusi išduotą leidimą vykdyti kolektyvinį administravimą: leidimai yra panaikinti dviem KAO dėl to, kad jos taikė pernelyg didelius administravimo atskaitymus; šiuo metu nagrinėjami trys atvejai dėl išduoto leidimo panaikinimo – dviem atvejais dėl tos pačios priežasties (nepakankamo paskirstymo ir per didelių administravimo kaštų), trečiasis – dėl to, kad KAO nevykdo pareigos teikti priežiūros institucijai reikalaujamus duomenis.

Įstatymo 104 str. 3¹-3⁵ dalys numato KAO pareigas, susijusias su informacijos teikimu: numatyta KAO pareiga per 6 mėnesius nuo finansinių metų pabaigos pateikti metinę ataskaitą; taip pat parengti finansinę ataskaitą kartu pateikiant auditoriaus išvadą. Šie dokumentai turi būti pateikti Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerijai ir paskelbti viešai. Reikalavimus metinės ataskaitos turiniui nustato Kultūros ir nacionalinio paveldo ministras poįstatyminiu aktu. Pažymėtina, kad nors LATGTĮ dėl pareigos teikti ir viešinti informaciją buvo papildytas dar 2010 m., tik 2014 m. Kultūros ir nacionalinio paveldo ministras patvirtino reikalavimus KAO privalomos teikti informacijos turiniui. Rengiant reikalavimus buvo atsižvelgta į Kolektyvinio administravimo direktyvos reikalavimus, taigi reikalaujamos pateikti informacijos sąrašas yra pakankamai platus. Šis teisės aktas sulaukė nemenko Lenkijos KAO pasipriešinimo.

Santykį su teisių turėtojais reglamentuoja LATGTĮ 106 str., kuriame numatyta, kad organizacija turi taikyti vienodas sąlygas visiems nariams ir kitiems subjektams, kurių teises jai pavesta administruoti. Taip pat numatyta, kad organizacija negali be pateisinamos priežasties atsisakyti kolektyviai administruoti autorių ar gretutines teises, o teisės turi būti administruojamos įstatuose numatyta tvarka.

Reglamentuodamas KAO santykį su kūrinų naudotojais, įstatymas numato draudimą KAO be pateisinamo pagrindo neišduoti sutikimo naudoti objektus, teises į kuriuos ji įgyvendina (106 str. 2 dalis). LATGTĮ 110 str. numatyta, kad nustatant atlyginimą už objektų panaudojimą turi būti atsižvelgta į pajamas, gaunamas iš objektų naudojimo, taip pat naudojimo pobūdį ir apimtį. Įstatymo 105 str. numatyta, kad KAO turi teisę reikalauti pateikti informaciją arba dokumentus, kurie būtini siekiant nustatyti taikomo atlyginimo dydį.

Įstatymo 105 str. numatyta teisių atstovavimo (be atskiro teisių turėtojo pavedimo) prezumpcija, pagal kurią KAO turi teisę administruoti ir imtis priemonių apsaugoti saugomą objektą įvairiais jo panaudojimo atvejais, kai ji vykdo tokių objektų ir teisių kolektyvinį administravimą. Ši prezumpcija nėra taikoma tais atvejais, kai veikia daugiau nei viena organizacija, tvirtinanti, kad ji turi įgyvendinti teises į tą patį kūrinį ar atlikimą (LATGTĮ 105 str. 1 d.). Tais atvejais, kai teises įgyvendina daugiau nei viena KAO, įgalinimus turinčia organizacija laikoma ta organizacija, kurios

³⁸ <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/B6F0D0488F>. Paskutinį kartą žiūrėta 2015-03-01.

nariu autorius ar atlikėjas yra; jei autorius ar atlikėjas nepriklauso jokiai organizacijai arba neatskleidė savo autorystės, įgalinimus turinčią organizaciją nustato Autorių teisių komisija (LATGTĮ 107 str.).

Lenkijos autorių teisių įstatymas numato specialią instituciją – Autorių teisių komisiją, kurios sudėtį ir įgaliojimus reglamentuoja LATGTĮ 12-1 skirsnis. Komisijos narius (arbitrus) skiria Kultūros ministras. Kandidatus į narius siūlo KAO, autorių, atlikėjų, prodiuserių asociacijos, naudotojų asociacijos, radijo ir televizijos transliuotojai. Ši institucija atlieka tokias funkcijas: aprobuoja KAO taikomus tarifus, taip pat sprendžia ginčus dėl tarifų ir ginčus su kabeliniais retransliuotojais, nustato kompetentingą KAO, kai tas pačias teises (panaudojimo būdus) administruoja kelios organizacijos. Įstatymas numato Komisijos taikomai procedūrai *mutatis mutandis* taikomos civilinio proceso nuostatos. Institucijos sprendimai per 14 d. gali būti skundžiami teismui.

Tais atvejais, kai tas pačias teises ar kūrinio panaudojimo būdus administruoja kelios organizacijos, kaip minėta, Autorių teisių komisijoje gali būti inicijuojama procedūra, kurios tikslas – nustatyti įgaliotą KAO. Procedūrą inicijuoti gali: autorius ar kitas teisių turėtojas, KAO, turinti leidimą administruoti tos kategorijos objektus, naudotojų asociacijos, naudotojai. Įvykus procedūrai, kurioje turi teisę dalyvauti suinteresuoti asmenys, paskiriama įgalinimus turinti KAO. Komisijos sprendimas gali būti skundžiamas teismui. Praktikoje Komisija tris kartus nagrinėjo situacijas, kai tas pačias teises ar panaudojimo būdus administruoja ta pati organizacija. Dviem atvejais buvo pripažinta, kad tos pačios kategorijos autorių teises administruoja dvi KAO ir abiem atvejais Komisija paskyrė vieną kompetentingą KAO.

Lyginant su Lietuvos ir Latvijos teisiniu reguliavimu, Lenkijos autorių teisių įstatymas turi labiau išplėtotas nuostatas dėl priežiūros ir ginčų, susijusių su kolektyviniu administravimu, sprendimu. Visgi įgyvendinant Kolektyvinio administravimo direktyvą, Lenkijoje taip pat turės būti atlikti pakankamai reikšmingi įstatymo pakeitimai. Kaip nurodo Lenkijos teisės mokslininkai, tikėtina, kad direktyvos perkėlimas Lenkijoje vėluos dėl politinių aplinkybių ir dėl didelio Lenkijos KAO pasipriešinimo³⁹.

4.4.2.1. Kolektyvinio administravimo organizacijos Lenkijoje

Šiuo metu Lenkijoje veikia 14 KAO, kurios yra gavusios Kultūros ministerijos leidimą: KOPIPOL (mokslo ir technikos kūrinių autorių asociacija), PRO (kompiuterių programų autorių ir gamintojų asociacija), REPROPOL (spaudos leidėjų asociacija), SAiW Polska Książka (knygų leidėjų asociacija), SARP (architektų asociacija), SAWP (atlikėjų asociacija), SFP (filmų ir audiovizualinių kūrinių gamintojų), STL (folkloro kūrėjų), STOART (atlikėjų), ZAiKS (autorių), ZASP (teatro aktorių), ZPAF (fotografų), ZPAP (meno kūrinių autorių), ZPAV (muzikos ir audiovizualinių prodiuserių).

³⁹ Felchner K. Directive 2014/26 From the Perspective of Polish Copyright Law - Towards the Implementation // Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo reforma Europoje. Konferencijos pranešimų rinkinys. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2015

5. Kolektyvinio administravimo asociacijų pajamų ir jų dinamikos analizė

Remiantis KAA pateiktais duomenimis apie surenkamas pajamas iš kolektyvinio administravimo veiklos, teikiamos asociacijų surenkamų pajamų duomenų lentelės.

1 lentelė. Asociacijos LATGA pajamos 2012-2014 metais

	2012 m. (Lt)	2013 m. (Lt)	2014 m. (Lt)
Radijas	637230	597 956	667 274
Televizija	3791502	3 748 688	4 125 332
Kabelinė televizija	1640306	1 533 409	1 338 699
Kabelinė televizija - rezervas			1 181 762
Kino teatrai	313621	304 078	371 564
Koncertai	1434602	1 327 148	1 816 221
Kultūros centrų renginiai	123014	118 035	115 196
Renginiai be programų	31044	45 397	47 523
Restoranai	1 919 041	1 951 034	2 001 364
Parduotuvės	1 384 760	1 383 956	1 529 015
Viešbučiai	499 987	685 515	759 463
Mugės	4 340	6 870	6 530
Sporto renginiai	124 999	126 254	165 629
Kirpyklos	22 815	22 056	23 632
Reprodukavimas ir pardavimo teisė	41 820	48 708	58 932
Teatrai	1 180 707	1 219 153	1 398 218
Reprografija	172 165	214 220	172 428
Internetas	700	700	786
Knygų panauda	710 834	577 795	577 795
Tuščia laikmena	61 463	1 470 942	3 081 343
Žalos atlyginimas	910	2 056	1 500
Iš viso autorinio atlyginimo surinkta Lietuvoje	14 095 860	15 383 970	19 440 206
Autorinis atlyginimas gautas iš užsienio	861 307	606 004	681 681
Iš viso	14 957 167	15 989 974	20 121 887

2 lentelė. Asociacijos AGATA pajamos 2012-2014 metais

	2012 m. (Lt)	2013 m. (Lt)	2014 m. (Lt)
Kompensacinis atlyginimas (bendra surenkama kompensacinio atlyginimo)	6 812 050,21	12 323 740,95	13 714 832

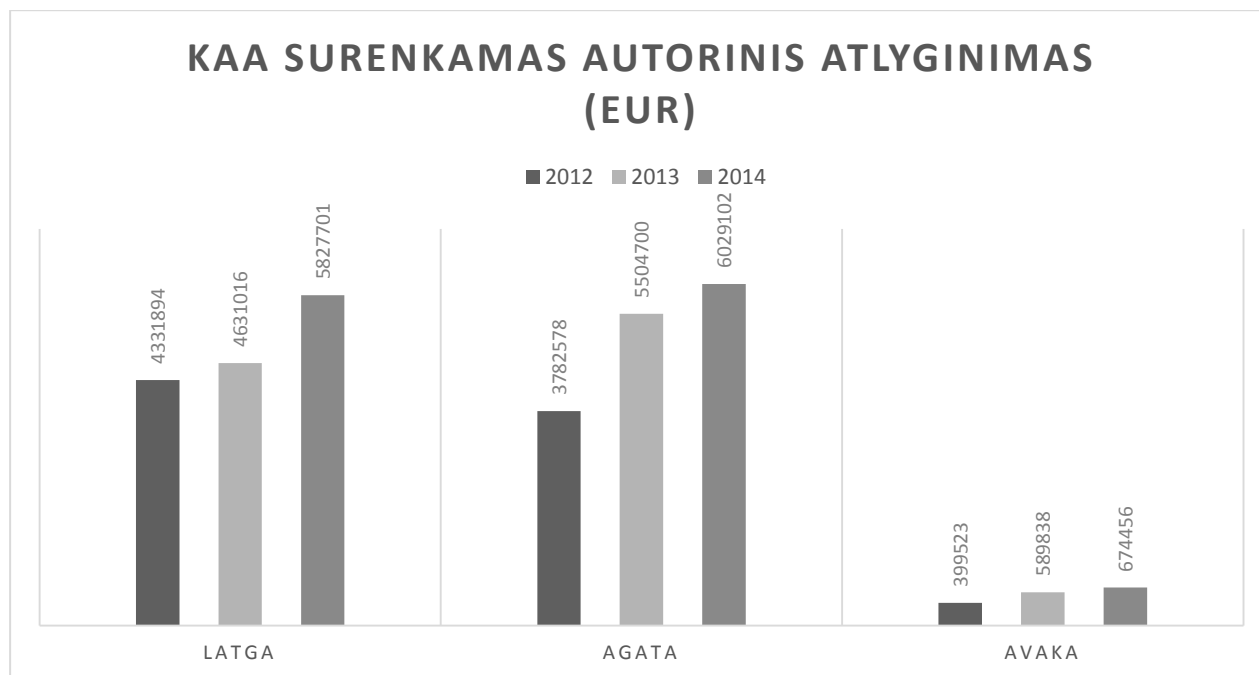
suma)			
Transliavimas/retransliavimas, kita (internetas)	Transliavimas 2 569 020 Retransliavimas 1 036 200	Transliavimas 2 674 415 Radijo stotys 773 222 Televizijos 1 849 634 Kabelines TV 17 455 Internetas 34 104 Retransliavimas 1 121 310	3 937 750
Viešas paskelbimas	2 643 220	2 887 170	3 164 704

3 lentelė. Asociacijos AVAKA pajamos 2012-2014 metais

	2012 m. (Lt)	2013 m. (Lt)	2014 m. (Lt)
Gauta iš LATGA (retransliavimas)	346 280	838 790	63 528,66 sumą sudaro 2013 m. gruodžio mėnesio kabelinių operatorių apmokėtos sąskaitos. 2014 m. atlyginimas, priklausantis audiovizualinių kūrinių gamintojams, kuri surinko asociacija LATGA, nėra išmokėtas asociacijai AVAKA, dėl to jog vis dar nėra pasiektas tarpusavio susitarimas
Gauta iš AGATA (retransliavimas)	1 033 196	1 197 803	1 106 253
Tuščia laikmena (prodiuseriams)			1 158 980

Toliau pateikiamoje lentelėje pateiktas trijų nurodytų KAA kolektyvinio administravimo pajamų, surinktų 2012-2014 m., palyginimas.

4 lentelė. Asociacijų LATGA, AGATA ir AVAKA pajamų palyginimas

Lentelėje pateikti apibendrinti KAA surenkamo autorinio atlyginimo 2012-2014 m. duomenys remiantis asociacijų pateiktų veiklos ataskaitų duomenimis; pateikti bendri surinkto atlyginimo duomenys, neatskaitant kitoms organizacijoms išmokėtų sumų paskirstant pajamas iš gauto kompensacinio atlyginimo už atgaminimą asmeniniais tikslais ir kabelinės retransliacijos. Asociacijos AVAKA 2014 m. pajamų duomenyse neatspindėtos pajamos iš kabelinės retransliacijos dėl užtrukusių derybų su asociacija LATGA dėl mokėtino atlyginimo dydžio.

Duomenų analizė rodo, kad LATGA, AGATA, AVAKA organizacijų pajamos pastaraisiais trejais metais absoliučiais skaičiais didėjo. Pajamų didėjimo priežastys įvairios: bendri ekonominiai rodikliai, didesnis surinkimo aktyvumas⁴⁰, visuomenės švietimo poveikis ir t.t. Reikšmingų teisinio reguliavimo pokyčių nei administruojamų autorių teisių ir gretutinių teisių, nei kolektyvinio administravimo organizavimo srityje nebuvo, todėl pajamų didėjimas aptariamu laikotarpiu nėra susijęs su teisiniu reguliavimu.

Atsižvelgiant į tai, kad nėra viešai prieinamų duomenų apie asociacijų NATA ir GRETA pajamas, taip pat į tai, kad Kultūros ministerijai pateiktose ataskaitose nėra duomenų apie surenkamą atlyginimą, nėra įmanoma įvertinti šių organizacijų surenkamo autorinio atlyginimo pokyčių.

⁴⁰ Pavyzdžiui, asociacijos LATGA 2013 metais sudarytų sutarčių dėl autorinio atlyginimo už muzikos kūrinių foninį naudojimą buvo 2975, o 2014 m.– padidėjo iki 3301.

6. Analizė, kaip įsisteigus naujoms kolektyvinio administravimo asociacijoms keičiasi jų tarpusavio santykiai, santykiai su naudotojais ir priežiūrą vykdančia institucija

Kaip aptarta Galimybių studijos 3 skyriuje, autorių teisių ir gretutinių teisių administravimas Lietuvoje prasidėjo nuo asociacijos LATGA veiklos, kuri buvo įsteigta 1990 m., o realiai veikti pradėjo 1992 m. 1999 m. atsirado antrasis kolektyvinio administravimo subjektas – Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA. Kadangi abi asociacijos administravo skirtingų teisių turėtojų grupių teises (LATGA – autorių ir kitų autorių teisių subjektų, AGATA – atlikėjų ir fonogramų gamintojų), ženklesnių konfliktų tarp šių dviejų asociacijų neiškilo. Abi asociacijos savo veiklos pradžioje sutiko pakankamai didelį pasipriešinimą iš saugomų objektų naudotojų pusės, tačiau galima konstatuoti, kad ilgainiui abiejų asociacijų santykiai su naudotojais buvo nusistovėję, o kylantys konfliktai pakankamai veiksmingai išsprendžiami teisiniu ar neteisiniu keliu. Stabilią asociacijų veiklą patvirtina ir ankstesniame skyriuje pateikiami asociacijų pajamų augimo rodikliai. Šį laikotarpį galima išskirti kaip pirmąjį KAA veiklos laikotarpį, kuomet asociacijos steigėsi ir pradėjo administruoti teises tose srityse, kuriose iki jų įsisteigimo teisės apskritai nebuvo kolektyviai administruojamos.

Antrojo laikotarpio pradžią sąlygiškai galima sieti 2011 m. veiklą pradėjusia audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teises administruojanti organizacija AVAKA (nors, kaip minėta 3 skyriuje, asociacija įsteigta 2008 m., aktyvesnė asociacijos AVAKA veikla prasidėjo tik 2011 metais). 2012 m. įsteigta asociacija NATA, kolektyviai administruojanti kompozitorių, aranžuotojų ir dainų tekstų autorių turtines teises. 2013 m. įsteigta gretutinių teisių asociacija GRETA. Kalbant apie šių naujų asociacijų atsiradimą, galima teigti, kad jos atsirado atskilimo nuo pirmųjų dviejų asociacijų pagrindu. Antai, asociacija NATA buvo įsteigta dėl dalies muzikos kūrinių autorių pasitraukimo iš asociacijos LATGA, o pati asociacija iki šiol savo puslapyje skelbia prašymą nutraukti narystės asociacijoje LATGA sutartį⁴¹. Asociacija AVAKA, kuri yra audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių asociacija, vienija dalį Lietuvos audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių. Kita dalis audiovizualinių kūrinių autorių priklauso asociacijai LATGA. Asociacija GRETA paskutiniiais prieinamais duomenimis⁴² vienija tris narius – atlikėjus ir fonogramų gamintojus, kurių dalis anksčiau priklausė asociacijai AGATA.

Pagrindinis visų asociacijų tikslas yra tinkamas, veiksmingas atstovaujамų teisių turėtojų teisių įgyvendinimas. Vis dėlto veiksmingas kolektyvinio administravimo veikimas, ypatingai tose srityse, kurios nėra privalomai administruojamos, grindžiamos tinkamu teisių turėtojų (juos atstovaujančių organizacijų) ir naudotojų interesų suderinimu. Tais atvejais kai tos pačios rūšies teises toje pačioje teritorijoje įgyvendina kelios asociacijos, neišvengiamai kyla organizacijos atstovaujамų teisių turėtojų ir repertuaro klausimas, o išplėstinės licencijos režimas, nepriklausomai nuo to, ar jis numatytas įstatyme, ar taikomas *de facto*, nebegali būti taikomas.

Lietuvoje, kaip minėta:

- Dvi organizacijos atstovauja audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teises (LATGA, AVAKA);
- Dvi organizacijos atstovauja muzikos kūrinių autorių teises (LATGA, NATA);
- Dvi organizacijos atstovauja atlikėjų ir fonogramų gamintojų teises (AGATA ir GRETA).

⁴¹ http://www.asociacijanata.lt/wp-content/uploads/2012/03/Prasymas_indiv_LATGAA_del_sut_nutraukimo1.pdf. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-14

⁴² Kultūros ministerijos pateikta informacija.

Dviejų (arba daugiau) asociacijų veikimo toje pačioje srityje poveikis negali būti vertinamas vienareikšmiškai. Toliau pateikiamas poveikio vertinimas skirtingose KA srityse.

6.1. Dviejų kolektyvinio administravimo asociacijų poveikis audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teisių kolektyviniam įgyvendinimui

Vertinant dviejų audiovizualinių kūrinių teisių kolektyviniame įgyvendinime dalyvaujančių organizacijų turimas teises, pirmiausia pažymėtina, kad nėra iki galo aiški kolektyviai įgyvendinamų teisių apimtis: antai, nors asociacija AVAKA nuo savo veiklos pradžios administruoja Lietuvos bei užsienio audiovizualinių kūrinių autoriams ir gamintojams priklausantį atlyginimą už jų kūrinių retransliavimą kabelinių operatorių tinklais bei kompensacinį atlyginimą už kūrinių asmeninį atgaminimą, tačiau organizacijos veiklos tikslas yra platesnis: „kolektyviai administruoti audiovizualinių kūrinių - kino filmų, televizijos filmų, televizijos laidų, videofilmų, animacinių filmų, trumpametražinių bei pilnametražinių filmų bei kitų audiovizualinių kūrinių autorių ir gamintojų (prodiuserių) teises“⁴³. Reiškia šios organizacijos vykdoma kolektyvinio administravimo sritis gali plėstis.

LATGA pasirašydama narystės sutartį su audiovizualinio kūrinio autoriumi paprastai perima teisę viešai skelbti ir atlikti kūrinių, išskyrus kūrinių panaudojimą reklamoje ir ištraukomis, taip pat teisę rinkti atlyginimą už audiovizualinio kūrinio nuomą ir viešą skelbimą ir viešą atlikimą⁴⁴. Sudarydama sutartį su audiovizualinio kūrinio prodiuseriu LATGA šalių susitarimu perima administruoti teisę retransliuoti kūrinius; teisę atgaminti kūrinius asmeniniais tikslais; teisę viešai skelbti ir atlikti kūrinius; teisę transliuoti ar kitaip viešai skelbti kūrinius, įskaitant jų padarymą viešai prieinamus kompiuterių tinklais (internete); teisę atgaminti kūrinius bet kokia forma ar būdu; teisę platinti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopijas nuomojant, teikiant panaudai⁴⁵. LATGA puslapyje teigiama, kad audiovizualinių kūrinių autorių teises organizacija administruoja nuo 2005 m., o nuo 2015 m. ir audiovizualinių kūrinių gamintojų teises⁴⁶. Svarbu ir tai, kad audiovizualinių kūrinių atveju veikia ATGTĮ 11 str. numatyta autorių teisių perėjimo prodiuseriui prezumpcija, todėl KAO, administruojančios šias teises, turi aiškiai nusistatyti, kurios iš administruojamų teisių priklauso autoriui, o kiek prodiuseriui. Šiuo metu laikomasi pozicijos, kad teisė į atlyginimą tuščios laikmenos atveju priklauso ir autoriui, ir prodiuseriui (taip yra dėl teisinio reguliavimo, nustatyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 13 d. nutarime Nr. 699 „Dėl Kompensacinio atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais surinkimo, paskirstymo, mokėjimo ir gražinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“), dėl kitų autoriui likusių teisių turi būti susitarta audiovizualinių kūrinių pastatymo sutartyje ar kituose susitarimuose.

Šiandien kalbant apie faktinį audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teisių KA, kolektyviai įgyvendinamas tik atlyginimo už kūrinių retransliavimą ir tuščią laikmeną surinkimas ir paskirstymas, t. y. privalomai kolektyviai administruojamos sritys. Tiesioginio audiovizualinių kūrinių licencijavimo naudotojams nėra viena iš organizacijų neatlieka, todėl kol kas dviejų organizacijų, įgyvendinančių tos pačios kategorijos autorių ir teisių turėtojų teises, egzistavimas naudotojams tiesioginio poveikio neturi. Įgyvendinant atlyginimo už retransliavimą ir tuščią laikmeną surinkimą ir paskirstymą iš naudotojų surinktų pajamų paskirstymas įvyksta tarp organizacijų. Retransliavimo atveju kiekvienai organizacijai tenkanti pajamų dalis nustatoma pagal retransliuotojų bei juos

⁴³ <http://www.avaka.lt/apie-mus>. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-03.

⁴⁴ <http://www.latga.lt/uploads/pdf/Audiovizualinio%20kūrinio%20autorius%20narystės%20sutarties%20priedas.pdf>. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-03.

⁴⁵ <http://www.latga.lt/uploads/pdf/Audiovizualinio%20kūrinio%20gamintojo%20narystės%20sutartis.pdf>. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-03.

⁴⁶ Tuo pačiu skiltyje „Naudotojams“ nurodyta, kad „Jeigu norite nuomoti, viešai rodyti ar kitu būdu naudoti audiovizualinius kūrinius, reikia gauti teisių turėtojų sutikimą. LATGA tokių sutikimų/leidimų išduoti negali“, žr. <http://www.latga.lt/naudoju-vizualinius-kurinius-2.html>. Paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-03.

vienijančių asociacijų ir kolektyvinio administravimo asociacijų sutarties sąlygas. Tuščios laikmenos atveju nuo 2012 m. AGATA, kaip už surinkimą atsakinga asociacija, perduoda surinktą atlyginimą už paskirstymą atsakingoms organizacijoms. 2014 m. asociacija LATGA buvo paskirta atsakinga paskirstyti ir išmokėti kompensacinį atlyginimą atstovaujamiems audiovizualinių kūrinių autoriams, o asociacija AVAKA paskirta atsakinga paskirstyti ir išmokėti kompensacinį atlyginimą audiovizualinių kūrinių gamintojams ir atstovaujamiems audiovizualinių kūrinių autoriams⁴⁷. Vis dėlto, jei organizacijos imtųsi licencijuoti konkrečius kūrinių panaudojimo būdus, išskiltų administruojamų teisių turėtojų ir administruojamų kūrinių identifikavimo ir atitinkamai repertuaro atribojimo klausimas. Tuo pačiu naudotojai, kurie naudodami saugomus objektus nesirenka naudojamo turinio (pvz., viešbučiams ar kitiems subjektams, naudojančiams TV transliacijas), privalėtų sudaryti sutartį su dar vienu ar dviem KA vykdančiais subjektais (plačiau apie su tuo susijusias problemas naudotojams žr. sekantį poskyrį).

Apibendrinant galima teigti, kad dviejų kolektyvinio administravimo asociacijų veikla įgyvendinant audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teises kol kas didesnių problemų nesukėlė dėl to, kad abi administruojamos nurodytų teisių turėtojų teisės Lietuvoje yra privalomai įgyvendinamos kolektyvinio administravimo būdu, o tai sumažino teisinį neapibrėžtumą dėl atsakingų asociacijų. Kalbant apie teisės į kompensacinį atlyginimą už atgaminimą asmeniniais tikslais įgyvendinimą, papildomai pastebėtina, kad jis yra susijęs su didesne, nei kitais atvejais Kultūros ministerijos priežiūra ir poveikiu (plačiau žr. 7.6.2 poskyrį), o tai taip pat leidžia užtikrinti aiškumą bent jau santykiuose tarp KAA ir naudotojų.

6.2. Dviejų kolektyvinio administravimo asociacijų muzikos kūrinių autorių teisių įgyvendinimui

Teisių į muzikos kūrinius atveju kolektyvinis teisių administravimas pirmiausia taikomas muzikos kūrinių viešo atlikimo ir paskelbimo srityje. Ši sritis apima įvairius kūrinių panaudojimo būdus: muzikos kūrinių panaudojimą renginiuose, foninę muziką, muzikos kūrinių panaudojimą radijo ir TV transliacijoms, muzikos kūrinių panaudojimą internete. Šiuo atveju KAA licencijuoja konkrečius kūrinių panaudojimo būdus.

Taip pat kolektyvinis įgyvendinimas taikomas įgyvendinant retransliavimo teisę ir tuščios laikmenos atlyginimo surinkimą ir paskirstymą. Šiuo požiūriu kelių organizacijų buvimas tiesioginio poveikio naudotojams neturi: atlyginimas už muzikos kūrinių retransliavimo teisę kol kas vis dar yra administruojamas išimtinai asociacijos LATGA, be to, sutartyje su Lietuvos kabelinės televizijos asociacija numatyta, kad atsiradus naujai KAA, už retransliavimą sumokėtas atlyginimas bus skirstomas ir naujoms organizacijoms, tačiau poveikio tarifui tai neturės. Tuščios laikmenos mokesčio atveju LATGA ir NATA yra už paskirstymą muzikos kūrinių autoriams atsakingos institucijos, taigi surinktas atlyginimas perduodamas skirstyti šioms dviem organizacijoms.

Muzikos kūrinių panaudojimo licencijavimo požiūriu reikėtų išskirti dvi situacijas: pirmoji – kai naudotojas gali ir nori rinktis naudojamą repertuarą; antroji – kai naudotojas repertuaro pasirinkti negali arba nenori dėl neadekvačių su pasirinkimu susijusių laiko ir organizacinių sąnaudų.

Kalbant apie muzikos kūrinių panaudojimą, kai naudotojas nori ir gali rinktis repertuarą (kūrinių viešas atlikimas renginiuose, kai kuriais atvejais foninė muzika ir radijo/TV transliacijos) kelių toje pačioje srityje veikiančių organizacijų buvimas rinkoje naudotojo požiūriu gali būti vertinamas ir teigiamai. Tokiais atvejais naudotojas gali įsivertinti kūrinių panaudojimo poreikius, tarifus ir pasirinkti pageidaujamą repertuarą. Šiuo atveju labai svarbu, kad organizacijos atstovaujamas

⁴⁷ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. IV-443 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo (TAR, 2014-06-17, Nr. 7710).

repertuaras būtų identifikuojamas. Naudotojų situaciją pasirenkamo turinio atveju komplikuoja ir narių/repertuaro judėjimas iš vienos organizacijos kitai, kuris įsigaliojus Projektui bus taip pat įmanomas, tik bus šiek tiek labiau apibrėžtas ir leis kūrinių naudotojams prisitaikyti prie KAO administruojamo pasikeitusio repertuaro.

Muzikos kūrinių teisių kolektyvinio administravimo faktinė situacija šiuo metu yra tokia: užsienio muzikos kūrinių autorių teises Lietuvoje kol kas kolektyviai įgyvendina viena KA organizacija - LATGA, kuri turi plačiausią administruojamą repertuarą, apimantį daugiau nei 20 mln. kūrinių. Lietuvos muzikos kūrinių autorių teises įgyvendina LATGA ir NATA, o tai reiškia, kad muzikos kūrinių repertuaras yra skilęs. LATGA, nors neskelbia savo repertuaro, skelbia teisių turėtojų sąrašus, o prireikus tikėtina, kad turėtų organizacines ir technines galimybes su repertuaru supažindinti. Tuo tarpu asociacijos NATA turimas repertuaras yra iš esmės neidentifikuotas: jokių viešų duomenų apie repertuarą organizacija neteikia, tokių duomenų NATA neteikia ir priešišūrą vykdančiai Kultūros ministerijai. Asociacijos NATA puslapyje nurodyti asociacijos nariai, tačiau narių sąrašas neidentifikuoja atstovaujamo repertuaro. Repertuaro neapibrėžtumas kelia keletą problemų: pirma, naudotojas negali išsiaiškinti siūlomos licencijos dalyko – dėl kokių kūrinių jis susitaria su asociacija, tuo pačiu negali įvertinti asociacijos taikomo licencinio mokesčio adekvatumo; antra, kūrinių naudotojai neturėdami galimybių išsiaiškinti repertuaro negali tinkamai pasirinkti, kokius kūrinius naudoti ir kurių nenaudoti kaip nepatenkančių į licencijos turinį. Toks repertuaro neapibrėžtumas ypač nesaugus naudotojams, kurie visiškai neketindami naudoti kūrinių be licencijos, gali dėl tokio neapibrėžtumo be jokios blogos valios panaudoti nelicencijuotą kūrinių ir tapti pažeidėjais. Kartais Lietuvos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje sutinkamas teiginys, kuris grindžiamas formaliu ATGTĮ 15 str. 2 d. ir 70 str. 2 d. 3 p. taikymu, esą kiekvienas naudotojas prieš naudodamas kūrinių turi įgyti į jį teises, yra pernelyg abstraktus, kad būtų teisingas ir kai kuriose gyvenimo situacijose prieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams. Šias problemas labai aiškiai išryškina teisminio ginčo tarp asociacijos NATA ir vieno iš didžiausių Lietuvos transliuotojų pavyzdys⁴⁸: 2015 m. balandžio 28 d. Vilniaus apygardos teismas priėmė sprendimą civilinėje byloje, kuriuo iš transliuotojo asociacijai NATA už kūrinių naudojimą 2012-2013 m. laikotarpiu priteista 30 000 Eur kompensacija. Bylos aplinkybės rodo, kad transliuotojas iš esmės turėjo norą nenaudoti asociacijos NATA repertuaro, tačiau kadangi jo neįmanoma nustatyti, šios asociacijos administruojamus kūrinius panaudojo netyčia arba suklaidinti asociacijos NATA narių naudojamų pseudonimų. Pirmos instancijos teismas į šią aplinkybę neatsižvelgė kaip į turinčią įtakos naudotojo kaltės formai ir esmės laikėsi pozicijos, kad transliuotojas turėjo pareigą išsiaiškinti kiekvieno panaudoto kūrinių autorystę, kita vertus, autorių sąrašų skelbimas teismui pasirodė pakankamas asociacijos administruojamų teisių ir kūrinių identifikavimui. Teismas priėmė sprendimą visiškai formaliai taikydamas įstatymą ir neįvertinęs to, kad narių sąrašų skelbimas neišsprendžia repertuaro identifikavimo klausimo: autoriai kuria įvairiais pseudonimais, todėl nustatyti muzikos kūrinių teisių turėtoją pagal autoriaus vardą ir pavardę neretai neįmanoma. Rengiant Galimybių studiją, Lietuvos radijo ir televizijos asociacijos pateiktuose atsakymuose į klausimą ši problema aiškiai įvardinta, iliustruojant konkrečia nauja kilusia situacija, kai vienas iš asociacijos NATA narių naudoja daugybę pseudonimų, o kaip pseudonimus naudoja žinomų užsienio autorių vardus ar pseudonimus, taip klaidindamas muzikos kūrinių naudotojus.

Taigi atsiribojant nuo konkrečių situacijų teisinio kvalifikavimo klausimų, dviejų (ar daugiau) KAA egzistavimas, kartu nesant galimybių tiksliai nustatyti ir atskirti jų administruojamą

⁴⁸ 2015 m. balandžio 28 d. Vilniaus apygardos teismo sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-99-803/2015.

repertuarą, yra labai aktuali teisinė problema, kurią reikia skubiai spręsti⁴⁹. Atlikus naudotojų apklausą paaiškėjo, kad būtent repertuaro išskaidymą ir neaiškumą jie laiko didžiausiu dabartinės KA sistemos trūkumu. Pavyzdžiui, Lietuvos radijo ir televizijos asociacija nurodė, kad „(t)ransliuotojų manymu, repertuaro išskaidymas šiai dienai tarp kelių kolektyvinio administravimo organizacijų Lietuvoje, kaip rodo praktika, yra didesnė problema nei galima nauda, kurią gali sukurti kolektyvinio administravimo organizacijų konkurencija“.

Ypatingai problemiškas naudotojo požiūriu yra muzikos kūrinių panaudojimo licencijavimas, kai kaip fonas naudojamos radijo bei TV transliacijos. Kaip žinoma, klasifikuotas apgyvendinimo paslaugas teikiančios įstaigos turi atitikti teisės aktų reikalavimus, kurie susiję su atitinkamos įrangos reikalavimu, įskaitant televizorių ir radijo imtuvų buvimu kambariuose. Tokių paslaugų teikėjas negali nenaudoti kūrinių ir kitų saugomų objektų, be to, naudotojas visiškai negali rinktis naudojamo turinio. Todėl šios kategorijos naudotojai yra suinteresuoti gauti vadinamąją atviro turinio licenciją. Lietuvoje to padaryti nėra įmanoma, todėl radijo ir TV transliacijas viešai skelbiantys verslo subjektai šiandien turi turėti sutartis su trimis KAA - LATGA, NATA ir AGATA⁵⁰. Bet kuriuo metu gali atsirasti dar viena ar kelios organizacijos, o įsigaliojus Projektui - ir nepriklausomi administravimo subjektai, kurių administruojamas turinys gali patekti į transliaciją ir kurie formaliai turės teisę reikalauti autorinio atlyginimo. Be to, kalbant apie TV transliacijas, jas naudojant „užkliudomos“ ir audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teisės, kurias taip pat rengiamasi pradėti įgyvendinti. Taigi šioje srityje transliacijų naudotojai yra visiško teisinio netikrumo situacijoje, nes iš esmės pagal galiojančią teisinę reguliavimą jie turi nuolat stebėti, ar neatsiranda nauja KAA ir tuoj pat kreiptis į ją su prašymu sudaryti licencinę sutartį. Kitu atveju yra nuolatinė rizika pavirsti teisių pažeidėju. Kaip minėta, ši problema Projektu nėra išsprendžiama, o pasidaro tik dar aktualesnė.

Pažymėtina ir tai, kad kiekvieno naujo administravimo subjekto atsiradimas kuria papildomus kaštus tokiems naudotojams: jie privalo mokėti kiekvienam subjektui negaudami jokios papildomos vertės – jų naudojamas turinys nuo to nesikeičia.

Atsižvelgiant į tai, muzikos kūrinių, o kai kuriais atvejais ir audiovizualinių kūrinių, srityje naudotojų padėtį galėtų palengvinti „vieno langelio“ taikymas, kai panaudojimą licencijuoja ir atlyginimą surenka viena organizacija atstovaudama ir kitas tą sritį administruojančias organizacijas. Tokia rekomendacija, nors tuo metu Lietuvoje dar veikė tik dvi KAA (t. y. LATGA ir AGATA), buvo pateikta jau 2007 m. Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijose, kurios LR kultūros ministro įsakymu buvo patvirtintos 2007 m. spalio 25 d.⁵¹ Rekomendacijose buvo numatyta, kad tai, kad teisėtam muzikos kūrinių viešam atlikimui ir viešam paskelbimui naudotojai turi sudaryti sutartis su dviem kolektyvinio administravimo asociacijomis, kelia jų nepasitenkinimą dėl sudėtingos licencijavimo tvarkos. Buvo rekomenduojama kolektyvinio administravimo asociacijoms apsvarstyti galimybes supaprastinti licencijų suteikimo ir atlyginimo surinkimo sąlygas taip, kad naudotojams nereikėtų pasirašyti atskirų sutarčių su dviem kolektyvinio administravimo asociacijomis. Rekomendacijose buvo akcentuojama, kad toks kolektyvinio administravimo asociacijų bendradarbiavimas (pvz., pasirašius tarpusavio susitarimą dėl kolektyvinio administravimo viešo muzikos kūrinių atlikimo ir viešo paskelbimo srityje)

⁴⁹ Ši problema buvo konstatuota ATGTĮ pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-1172 aiškinamajame rašte, kur nurodyta, kad naujų organizacijų steigimasis komplikuoja kūrinių naudotojų (visuomeninio maitinimo bei apgyvendinimo įstaigos, koncertų organizatoriai, transliuojančios bei retransliuojančios organizacijos ir kt.) padėtį, nes pastarieji, nors ir sudarę sutartį dėl turinio naudojimo, nėra tikri dėl to, kad įsisteigus naujai kolektyvinio administravimo asociacijai, jie nebus priversti mokėti naujoms asociacijoms.

⁵⁰ Su pastarąja sudaromos sutartys ne dėl kūrinių, bet dėl atlikimų ir fonogramų. Kadangi šias teises kolektyviai Lietuvoje įgyvendina ir asociacija GRETA, sutartis turėtų būti pasirašoma ir su šia asociacija.

⁵¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas dėl autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijų patvirtinimo 2007 m. spalio 25 d. Nr. IV-645

sudarytų sąlygas naudotojams kreiptis tik į vieną atsakingą kolektyvinio administravimo asociaciją, kuri suteiktų licenciją naudoti kūrinius ir surinktų atlyginimą visiems teisių turėtojams (Rekomendacijų 15 p.); atkreiptas dėmesys, kad kolektyvinio administravimo sąlygų supaprastinimas viešo muzikos kūrinių atlikimo ir viešo paskelbimo srityje būtų naudingas ne tik naudotojams, bet ir teisių turėtojams, nes leistų mažinti surinkto atlyginimo atskaitymus, skirtus kolektyvinio administravimo sąnaudoms padengti, todėl didesnė surinkto atlyginimo dalis būtų paskirstoma ir išmokama teisių turėtojams. Akivaizdu ir tai, kad dėl vieno langelio principo taikymo nepavykus sutarti dvejoms tuo metu veikusioms KAA, šiandien toje pačioje srityje veikiant trims ir daugiau organizacijų tokio susitarimo galimybės dar mažesnės.

Todėl siūlytina svarstyti papildomo teisinio reguliavimo nustatymo klausimą reglamentuojant viešo atlikimo ir paskelbimo teisių įgyvendinimą tam tikriems saugomų objektų panaudojimo būdams (foninis muzikos ir audiovizualinių kūrinių (kadangi, kaip minėta aukščiau, lygiai tos pačios repertuaro nustatymo problemos gali kilti ir su audiovizualiniais kūrinių) panaudojimas, svarstyti ir muzikos kūrinių transliavimo atvejais). Viena iš galimybių būtų privalomo kolektyvinio administravimo nustatymas aptartų panaudojimo būdų įgyvendinimui⁵². Viena vertus, Kolektyvinio administravimo direktyva tokiam teisių įgyvendinimui privalomo kolektyvinio administravimo būdu kelio neužkerta (žr. 7.2 poskyrį), be to, tokiam įgyvendinimo mechanizmui pritarimą išreiškė ir tyrimo metu apklausti naudotojų atstovai. Kita vertus, privalomas kolektyvinis administravimas tarptautinio teisinio reguliavimo požiūriu laikomas išimtinį teisių pobūdį varžančiu įrankiu ir gali būti taikomas ribotai⁵³, be to, privalomas kolektyvinis administravimas iš esmės nepašalina problemos, kai tą pačią teisių turėtojų grupę atstovauja (tegu ir privalomu būdu) dvi ar daugiau organizacijų. Ši problema galėtų būti išspręsta tik tuo atveju, jeigu, kaip ir tuščios laikmenos atveju, būtų paskirta už atlyginimo surinkimą atsakinga KAO. Tyrimo autorių nuomone, toks radikalus sprendimas galėtų būti realistiškai svarstomas tik po išsamių konsultacijų su KAO, naudotojais ir kitais suinteresuotais asmenimis. Todėl turėtų būti svarstomos ir mažiau teisių turėtojų teises rinkti teisių įgyvendinimo būdą varžančios alternatyvos. Atsižvelgiant į Kolektyvinio administravimo direktyvos reikalavimus dėl KAO veiklos viešumo, naudotojų pareigą sudaryti licencinę sutartį iki saugomų objektų panaudojimo, siūlytina svarstyti galimybę susieti su KAO pareiga viešinti repertuarą, nustatant, kad laikoma, jog saugomų objektų naudotojai teisėtai naudoja visus saugomus objektus, jei yra sudarę sutartis su KAO, kurių repertuaras yra viešai prieinamas. Toks reguliavimas neišspręstų repertuaro fragmentacijos klausimo, bet nors iš dalies užtikrintų naudotojų saugumą naudojant saugomus objektus ir apsaugotų nuo KA vykdančių subjektų, kurie repertuaro neskelbia, pretenzijų už saugomo turinio panaudojimą praeitais laikotarpiais.

6.3. Kolektyvinio administravimo asociacijų tarpusavio santykiai.

KAO, ypatingai tais atvejais, kai administruoja tas pačias teises, rinkoje elgiasi kaip konkurentai. Todėl konstruktyvus bendradarbiavimas įgyvendinant teises pavyksta tik kai kuriais atvejais ir neretai po ilgalaikių ginčų. Tam tikras ilgalaikis bendradarbiavimas nusistovėjęs tarp LATGA ir AGATA, taip pat tarp šių dviejų organizacijų ir asociacijos AVAKA. Pastarosios problemiškausias santykis su LATGA, su kuria nuolat vyksta ginčai dėl mokėtinų sumų⁵⁴. NATA iki

⁵² Privalomas viešo atlikimo teisės, kai atliekama viešose vietose, kavinėse, parduotuvėse, viešbučiuose ir kitose panašiose vietose, kolektyvinis administravimas, kurį gali atlikti tik viena KAO, numatytas Latvijos autorių teisių įstatymo 63 str.

⁵³ Apie tai plačiau žr. Čekanavičius A. Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo teisinis reguliavimas. Daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P. 100-109.

⁵⁴ Pavyzdžiui, 2015 m. sausio mėnesį asociacija AVAKA kreipėsi į Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą, prašydama tarpininkauti sprendžiant ginčą su asociacija LATGA dėl už kabelinio retransliavimo teisės gauto atlyginimo paskirstymo tarp abiejų asociacijų. Šios Galimybių studijos rengimo metu tarp tų pačių asociacijų taip pat tęsėsi neaiškumas dėl kompensacinio atlyginimo už atgaminimą asmeniniais tikslais atsidalijimo.

šiول yra tam tikroje izoliacijoje, jos santykiai su kitomis teisės į muzikos kūriniių įgyvendinančiomis asociacijomis LATGA ir AGATA yra antagonistiniai⁵⁵. Dėl savo veiklos vangumo, skaidrumo stokos ši organizacija sunkiai įsitvirtina rinkoje kaip KAA, todėl apie bendradarbiavimą su kitomis organizacijomis kalbėti anksti. Tas pat pasakytina ir apie su asociacija NATA susijusią asociaciją GRETA.

6.4. Kolektyvinio administravimo asociacijų santykio su kontroliuojančia institucija pokyčiai

Vertinant kelių Lietuvoje veikiančių KAA santykį su priežiūra vykdančia institucija, naujų organizacijų atsiradimas Vyriausybės įgaliotos institucijos atliekamoms priežiūros funkcijoms ir jų įgyvendinimui tiesioginės reikšmės neturi. Visoms veikiančioms KAO taikomi tie patys galiojančio ATGTĮ 71(1) str. reikalavimai. Visgi skirtingos organizacijos skirtingai juos įgyvendina: drausmingiausios yra LATGA, AGATA ir AVAKA, kurios iš esmės, išskyrus kai kurias išimtis, vykdo įstatymo ir priežiūros institucijos nurodymus dėl informacijos pateikimo. Sudėtingiausia situacija yra su asociacijomis NATA ir GRETA. Asociacija NATA priežiūros institucijai pateikia tik praėjusių metų finansines ataskaitas. Ši asociacija nesudarė galimybės LR kultūros ministerijai susipažinti su administruojamu repertuaru, be to, nevykdo LR kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. Nr. IV-443 įsakyme „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“⁵⁶ numatytos pareigos, pagal kurią „asociacija iki tų metų, kuriais paskirstytas kompensacinis atlyginimas, gegužės 1 dienos turi pateikti Kultūros ministerijai surinkto ir paskirstyto kompensacinio atlyginimo ir su tuo susijusių kolektyvinio administravimo išlaidų ataskaitą. Kolektyvinio administravimo asociacijos iki tų metų, kuriais paskirstytas kompensacinis atlyginimas, gruodžio 31 dienos turi pateikti Kultūros ministerijai jų atstovaujamiems teisių subjektams paskirstyto kompensacinio atlyginimo ataskaitas“.

Vertinant priežiūros funkcijos įgyvendinimą Lietuvoje veikiant kelioms KAO, svarbu pažymėti, kad priežiūros funkcija yra labai reikšminga siekiant nustatyti kiekvienos KAO padėtį atstovaujамų teisių ir saugomų objektų prasme, veiklos teisėtumą, tinkamą surinkto autorinio atlyginimo paskirstymą. Tai yra svarbu ir pačioms organizacijoms, ir teisių turėtojams, ir ypatingai naudotojams. Chaosas ir neaiškumas šioje srityje ne tik nepatogus ir kuriantis teisinio netikrumo situaciją saugomų objektų naudotojams, bet daro neigiamą poveikį visos KA sistemos tinkamam veikimui, teisių turėtojų teisių įgyvendinimui. Kita vertus, priežiūros institucijos taikomos priežiūros priemonės turi būti vienodos visų organizacijų atžvilgiu. Šiuo požiūriu naujų asociacijų įsisteigimas netiesioginį poveikį Vyriausybės įgaliotai institucijai vis dėl to padarė, nes pakankamai akivaizdžiai parodė, kad dabartinės galimos poveikio priemonės yra neveiksmingos ir sudarančios galimybes kai kurioms organizacijoms nevykdyti priežiūros institucijos reikalavimų nepatiriant jokio neigiamo poveikio. Išryškėjęs poveikio priemonių nepakankamas veiksmingumas laikytinas svarbia ir spręstina problema. Rekomendacijos dėl valstybės įgaliotos institucijos taikomų priemonių išplėtimo išsamiau analizuojamos 7.6.4 poskyryje.

⁵⁵ Žr., pvz., asociacijos NATA tituliname internetinės svetainės puslapyje paskelbtą publikaciją „LATGA ir AGATA į spąstus įviliojo “MAXIMA LT”, pažeidė Lietuvos Respublikos įstatymus ir apgavo NATA narius“. www.asociacijanata.lt, paskutinį kartą žiūrėta 2016-03-13.

⁵⁶ TAR, 2014-06-17, Nr. 7710.

7. Esamo ir siūlomo kolektyvinio administravimo teisinio reguliavimo įvertinimas ir siūlomi problemų sprendimo būdai

7.1. Esamo reguliavimo problemos

Apibendrinant galiojantį Lietuvoje kolektyvinio administravimo teisinį reguliavimą ir įvertinus nusistovėjusius santykius šioje srityje, pažymėtina, kad nepaisant nurodytos aplinkybės, jog kolektyvinis administravimas yra integralus ir neišvengiamas autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos ir įgyvendinimo elementas, o teisinis KA reguliavimas buvo gana nuoseklus, pastaruoju metu praktikoje išryškėjo keletas ženklų esamos KA sistemos trūkumų, kurie pasireiškia konfliktinėmis situacijomis tarp Lietuvoje veikiančių kolektyvinio administravimo asociacijų, taip pat tarp KAA ir autorių teisių bei gretutinių teisių objektų naudotojų (konkrečius tokių konfliktinių situacijų pavyzdžius žr. 6 skyrių). Tyrimo įvade jau buvo nurodyta, jog išryškėję trūkumai neapsiriboja tiesioginiais šių konfliktinių situacijų dalyviais, bet neretai yra eskaluojami ir viešojoje erdvėje ir mažina pasitikėjimą visa KA sistema tiek teisių turėtojų (KAA narių ir potencialių narių), tiek naudotojų, tiek visos visuomenės akyse. Apie dažnėjantį konfliktinių situacijų skaičių, sudėtingėjančias situacijas Galimybių studijos vykdytojams patvirtino tiek KA priežiūrą atliekančios Kultūros ministerijos specialistai, tiek apklausti naudotojų atstovai.

Pagrindinės identifikuotos problemos:

- 1) Teisių gynimo srityje (tinkamo atstovavimo įrodymo problema). Nors KAO funkcijos pirmiausia siejamos su licencijų suteikimu, tačiau praktikoje itin reikšminga yra ir kita jos funkcija – teisių gynimas. Ši funkcija atliekama ne tik tiesiogiai teikiant ieškinius teisme, tačiau vaidina ir labai svarbų prevencinį vaidmenį. Tokiu būdu KAO funkcionuoja kaip specializuota institucija, teisiniu keliu ginanti autorių ir gretutinių teisių subjektų teises. Pavyzdžiui, asociacija LATGA vien 2014 m. pateikė 24 ieškinius koncertų bei renginių organizatoriams dėl neteisėto kūrinių atlikimo nesudarius licencinės sutarties. Asociacija AGATA iki 2015 metų balandžio mėn. turėjo 15 pasibaigusių teismo procesų dėl atlyginimo už neteisėtą fonogramų ir atlikimų naudojimą, taip pat vieną teismo procesą dėl tarifo dydžio.

Tačiau teisių gynimo požiūriu aukščiau aptartas kolektyviai administruojamo repertuaro skaidymas daro neigiamos įtakos gynimo efektyvumui. Pavyzdžiui, asociacija LATGA teisminių procesų metu su repertuaro įrodinėjimo klausimu susiduria nuolat: administruojamo repertuaro klausimas yra nuolatinis gynybos, kuria naudojasi naudotojai, argumentas pirmiausia dėl to, kad kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo teisių įgyvendinimui nėra taikomas privalomas kolektyvinis administravimas, todėl jis bent jau formaliai konkuruoja su individualiu teisių įgyvendinimu⁵⁷; atsiradus dar vienai, o ateityje ir kelioms tas pačias teises administruojančioms KAO, atstovaujamo repertuaro įrodinėjimo klausimas taps dar aktualesnis⁵⁸, o bylinėjimasis su naudotojais taps dar sudėtingesnis. Kolektyvinio administravimo asociacijoms kylančius sunkumus įrodyti, kad jos yra

⁵⁷ Tokios gynybos perspektyvumą yra patvirtinęs Lietuvos Aukščiausias Teismas Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 8 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-17/2012: „Lietuvos autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija gali atstovauti užsienio autorių teisių subjektams, nesantiems šios asociacijos nariais, ir ginti jų teises Lietuvoje, esant tokioms sąlygoms: pirma, šie autoriai yra perdavę savo teises administruoti užsienio valstybių autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacijoms; antra, Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacija su šiomis užsienio asociacijomis yra pasirašiusi dvišales arba daugiašales sutartis. Konstatavus šias sąlygas, užsienio autorių teisių subjektų teisės saugomos ir ginamos taikant nacionalinės apsaugos režimą, t. y. vadovaujantis Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatomis“.

⁵⁸ Toje pačioje byloje kasacinis teismas specialiai pabrėžė, kad autorių teises administruoja vienintelė kolektyvinio administravimo asociacija LATGA-A. Belpieka spėlioti, kaip būtų paveikę teismo sprendimą aplinkybė, jog tas pačias autorių teises administruoja kelios asociacijos.

tinkamas ieškovas kaip vieną aktualiausių autorių teisių gynimo srityje kylančių problemų identifiko ir 2015 metų pabaigoje publikuotos Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaitos autorė⁵⁹. Asociacija AGATA ilgą laiką dėl privalomo kolektyvinio teisės viešai skelbti komerciniais tikslais išleistus atlikimus ir fonogramas su repertuaro teisminiuose ginčiuose įrodinėjimo problema nesusidūrė. Tačiau 2015 m. rugpjūčio 24 d. Vilniaus apylinkės teismo sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-14669-734-2015 šios asociacijos ieškinys buvo atmestas remiantis tuo, kad asociacija neįrodė, jog atstovauja atlikėjus ir fonogramų gamintojus, kurių įrašai panaudoti viešam paskelbimui. Nors šiuo atveju dar nebuvo nagrinėtas dviejų KAO repertuaro konkurencijos klausimas (naudotojas rėmėsi tuo, kad naudoja muziką *creative commons* pagrindu veikiančių licencijų, o šios muzikos atlikėjai ir fonogramų gamintojai nedalyvauja kolektyvinio administravimo sistemoje), asociacijos AGATA ieškinys buvo atmestas. Labai tikėtina, kad klausimas bus dar sudėtingiau sprendžiamas, kai toje pačioje srityje veikiančių subjektų atsiras dar daugiau.

- 2) Licencijų suteikimo srityje (atsakingos asociacijos, repertuaro identifikavimo problema). Aukščiau įvardintos konfliktinės situacijos labiausiai yra susijusios su tuo, kad dabar veikiančių KAA atstovaujamų teisių turėtojų grupės „persidengia“ (t. y. KAA atstovauja tas pačias teisių turėtojų grupes (bet skirtingus repertuarus)), o tai sukelia teisinį neapibrėžtumą ir ginčus tiek teisių turėtojų, tiek KAA, tiek naudotojų atžvilgiu. Be to, greta ilgą laiką veikusią dviejų KAA vien tik per paskutinių penkerių metų laikotarpį atsirado trys naujos KAA ir kilo papildomų nesklandumų joms integruojantis į jau anksčiau nusistovėjusią kolektyvinio administravimo sistemą. Ypatingai didelį nepasitenkinimą reiškia naudotojai, kuriems KAA skaičiaus padidėjimas iš esmės neišvengiamai pasireiškė išaugusiomis sąnaudomis gaunant visus reikiamus leidimus, būtinus teisėtam kūriniių ir gretutinių teisių objektų naudojimui. Naudotojams sąnaudos gali pasireikšti ir tuo, kad didėjant asociacijų, su kuriomis turi būti sudarytos licencinės sutartys, skaičiui, naudotojai turi padengti papildomus kolektyvinio administravimo kaštus.
- 3) Priežiūros nepakankamumo srityje (pagal galiojantį teisinį reguliavimą sudaroma galimybė nevykdyti ATGTĮ numatytų pareigų ir priežiūros institucijos nurodymų nesulaukiant jokių neigiamų pasekmių). Padažnę ginčai tarp KAA, atskleidė ne tik egzistavusią KAA veiklos skaidrumo nepakankamumą, tačiau taip pat ir efektyvios KAA veiklos valstybinės priežiūros trūkumą.

Toliau pateikiamas vertinimas, ar Kolektyvinio administravimo direktyvą perkeliantis Projektas padės išspręsti aukščiau išskirtas egzistuojančias KA problemas.

7.2. Kolektyvinio administravimo direktyvos taikymo sritis

Kolektyvinio administravimo direktyva turi dvejopą tikslą. Pirma, direktyvos pirmojo, antrojo ir ketvirtojo skyrių nuostatomis siekiama pakankamai detalai sureglamentuoti visų kolektyvinio administravimo veiklą vykdančių subjektų veiklos organizavimą, valdymą, skaidrumą ir jų kontrolę, atsižvelgiant į tai, kad skirtingos valstybės narės reguliavimas šiuo požiūriu buvo skirtingas (žr. direktyvos konstatuojamosios dalies 5, 9 p.). Antra, trečioji Kolektyvinio administravimo direktyvos dalis skirta tik muzikos autorių daugiateritorinių licencijų klausimams. Taigi, specialiosios direktyvos trečiosios dalies nuostatos nėra taikomos gretutines teises įgyvendinančioms KAO, taip pat kitų nei muzikos kūriniių autorių teisėms.

Nepaisant to, kad Kolektyvinio administravimo direktyva savo apimtimi ir nuostatų detalumu labai išsiskiria iš ankstesnių direktyvų autorių ir gretutinių teisių srityje, joje yra specialiai

⁵⁹ Ivanauskienė E. Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaita. 2015-10-22. 2015. P. 13

pabrėžiama valstybėms narėms palikta plati diskrecijos teisė pasirinkti, kaip konkrečiai nacionalinėje teisėje įgyvendinti Kolektyvinio administravimo direktyvos nuostatas, taip pat nemaža dalis svarbių KA sistemos veikimui klausimų liko už direktyvos reguliavimo ribų.

Pirma, Kolektyvinio administravimo direktyvos reguliavimas yra priskirtinas „minimaliajam“ reguliavimui, tai yra, valstybėms narėms paliekama teisė jų teritorijoje įsisteigusioms kolektyvinio administravimo organizacijoms toliau taikyti reikalavimus, griežtesnių už nustatytus direktyvoje, ar tokius reikalavimus nustatyti, jeigu jie suderinami su Sąjungos teise (žr. Kolektyvinio administravimo direktyvos konstatuojamosios dalies 9 p.).

Antra, akcentuotina, kad Kolektyvinio administravimo direktyva apsiriboja procedūriniais KAO veiklos reguliavimo klausimais ir nereglementuoja materialinių individualiai ar kolektyviai administruojamų turtinių teisių klausimų, tame tarpe, nenustato, kokios turtinės teisės turi būti privalomai įgyvendinamos kolektyvinio administravimo būdu. Kaip nurodoma Kolektyvinio administravimo direktyvos 12 ir 13 konstatuojamosiose dalyse:

nors ir taikoma visoms kolektyvinio administravimo organizacijoms, išskyrus III antraštinę dalį, kuri taikoma tik toms kolektyvinio administravimo organizacijoms, kurios administruoja autorių teises naudoti muzikos kūrinius internete daugelyje teritorijų, šia direktyva nedaromas poveikis nuostatoms dėl teisių administravimo valstybėse narėse, tokio kaip individualus administravimas, atstovaujančiosios kolektyvinio administravimo organizacijos ir naudotojo susitarimo poveikio apimties išplėtimas, t. y. išplėstos apimties kolektyvinių licencijų teikimas, privalomas kolektyvinis administravimas, teisinės atstovavimo prezumpcijos ir teisių perdavimas kolektyvinio administravimo organizacijoms... šia direktyva nedaromas poveikis valstybių narių galimybėms įstatymu, teisės aktu ar kita tuo tikslu taikoma specialia priemone nustatyti jų teritorijoje taikytinos teisingos kompensacijos teisių turėtojams už atgaminimo teisės išimtis ar apribojimus, nustatytus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2001/29/EB (4), ir atlyginimo teisių turėtojams už nukrypimus nuo išimtinės viešos panaudos teisės reikalavimų, kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2006/115/EB (5), taip pat taikytinų tos kompensacijos ar atlyginimo rinkimo sąlygų...

Kaip minėta 3 skyriuje, galiojančiame ATGTĮ yra įtvirtinti penki privalomojo kolektyvinio administravimo atvejai, kurie išlieka nepakitę Projekte (ATGTĮ 65 str. 3 d.; Projekto 65 str. 2 d.).

Trečia, direktyva nesprenžia kolektyviai administruojamo repertuaro fragmentacijos problemos valstybių narių viduje. Vienas pagrindinių direktyvos tikslų įveikti fragmentaciją tam tikrų kūrinių naudojimo skaitmeninėje aplinkoje klausimą tarp valstybių narių. Tačiau pritartina doktrinoje išsakytoms pastaboms, kad tuo pačiu direktyva prisidės prie repertuarų fragmentacijos⁶⁰.

Iš esmės direktyvoje lieka neišspręsta ir sankcijų KAO už jų veiklos neatitikimą teisės aktų reikalavimams nepakankamumo problema, nes direktyvos 36 str. tik nurodo, kad valstybės narės užtikrina, jog paskirtos kompetentingos institucijos būtų įgalios taikyti tinkamas sankcijas ar imtis tinkamų priemonių, kai nesilaikoma įgyvendinant Kolektyvinio administravimo direktyvą priimtų nacionalinės teisės aktų nuostatų; šios sankcijos ir priemonės turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. Tačiau konkrečių sankcijų ir priemonių nustatymas lieka Lietuvos įstatymų leidėjo reikalu.

Atsižvelgiant į skyriuje nurodytas pagrindines problemas, su kuriomis susiduria Lietuvos KA sistema, galima konstatuoti, kad Kolektyvinio administravimo direktyva šių problemų neišsprendžia, todėl jų sprendimui bus būtinas papildomas nacionalinis teisinis reguliavimas.

⁶⁰ Arezzo E. Competition and Intellectual Property Protection in the Market for the Provision of Multi-Territorial Licensing of Online Rights in Musical Works – Lights and Shadows of the New European Directive 2014/26/EU // IIC 2015, 534

7.3. Kolektyvinio administravimo subjektų steigimosi ir veiklos liberalizavimas

Viena svarbiausių teisinių naujovių, kurios atsiras įgyvendinus Kolektyvinio administravimo direktyvą nacionalinėje teisėje, yra kolektyvinio administravimo subjektų steigimosi liberalizavimas, tai yra galimybių pasirinkti veiklos teisinę formą išplėtimas. Pagal nuo 1999 m. iki dabar galiojančią ATGTĮ redakciją, kolektyvinio administravimo veiklą vykdančių subjektų įsisteigimas buvo, kaip nurodyta Galimybių studijos 3 skyriuje, ribojamas tuo aspektu, jog kolektyvinį administravimą galėjo vykdyti tik kolektyvinio administravimo asociacijos, kurias įstatymas imperatyviai leido įsteigti vienintele – asociacijų teisine forma (ATGTĮ 66 str. 1, 2 d.). Šis apribojimas buvo reikšmingas, nes Asociacijų įstatymas ir, subsidiariai, CK, numato reikšmingus asociacijų veiklos apribojimus, kurie papildė KAA apribojimus, įtvirtintus tiesiogiai ATGTĮ 66 str. Asociacijų įstatyme ir CK galima išskirti papildomai įtvirtintus ribojimus:

- specialusis asociacijų teisnumas (CK 2.74 str. 2 d.);
- specialūs asociacijų veiklos apribojimai (Asociacijų įstatymo 16 str.).

Tuo tarpu įgyvendinant Kolektyvinio administravimo direktyvą, nacionalinėje teisėje bus įgyvendintos dvi nuostatos, iš esmės pakeisiančios dabartinį veiklos reguliavimą:

1. Kolektyvinį administravimą galės vykdyti kolektyvinio administravimo organizacija⁶¹ - juridinis asmuo⁶², kuris galės būti steigiamas bet kurios įstatymų nustatytos teisinės formos KAO (Projektu teikiamo ATGTĮ 68 str. 1 d.). Dėl šios priežasties ATGTĮ nebelieka ir visiems KAO būdingų apribojimų. Be kita ko, akcentuotina, kad KAO galės būti įsteigtos pasirenkant privačiųjų juridinių asmenų formas, pvz., UAB arba kooperatyvo (beje, tokių KAO teisinių formų galimybė yra tiesiogiai minima direktyvos konstatuojamosios dalies 14 p.). Kartu tai reiškia, kad tokie asmenys turės bendrąjį teisnumą (CK 2.34 str., 2.74 str. 1 d.).
2. Atsiras nauja kolektyvinio administravimo veiklą vykdančių subjektų kategorija – nepriklausomi KA subjektai⁶³, kurių pagrindinis skiriamasis bruožas – jų nekontroliuoja ir nevaldo teisių turėtojai, taip pat jie siekia pelno.

Apibendrinant, KA subjektų skaičius gali dar padidėti, ypač atsižvelgiant, jog *de facto* nepriklausomi subjektai Lietuvos rinkoje veikė ir anksčiau (žr. 3 skyrių).

Analizuojant Projektu teikiamas ATGTĮ nuostatas matyti, kad prie kolektyvinio administravimo subjektų priskiriama (Projekto 66 str.):

- 1) Lietuvos Respublikoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse ar Europos ekonominės erdvės valstybėse įsteigtos kolektyvinio administravimo organizacijos;
- 2) Lietuvos Respublikoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse ar Europos ekonominės erdvės valstybėse įsteigti kolektyvinio administravimo nepriklausomi subjektai;
- 3) Lietuvos Respublikoje įsteigti trečiųjų šalių kolektyvinio administravimo organizacijų filialai ar atstovybės, vykdančios kolektyvinio administravimo veiklą Lietuvos Respublikoje.

⁶¹ Projekto 2 str. 17 d. yra pateikiamas kolektyvinio administravimo organizacijos apibrėžimas – tai yra bet kurios teisinės formos juridinis asmuo, kuris įstatymo, teisių perdavimo, licencijos ar bet kurios kitos sutarties pagrindu administruoja autorių teises arba gretutines teises daugiau nei vieno šių teisių turėtojo naudai, kurio vienintelis arba pagrindinis tikslas – bendra tų teisių turėtojų nauda ir kuris atitinka vieną ar abu šiuos kriterijus: jį valdo ar kontroliuoja jo paties nariai; jis veikia nesiekdamas pelno.

⁶² Nors Projekte tai tiesiogiai nėra įvardinta, tačiau sistemiškai aiškinant, kolektyvinio administravimo subjektas gali būti tik juridinis, tačiau ne fizinis asmuo. Dėl šios priežasties, manytina, nėra galimybės kolektyvinio administravimo veiklą vykdyti ir grupėms fizinių asmenų (pvz., jungtinės sutarties pagrindu), tačiau neįsteigus juridinio asmens.

⁶³ Projekto 2 str. 25 d. yra pateikiamas kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo nepriklausomo subjekto apibrėžimas - tai bet kurios teisinės formos juridinis asmuo, kuris įstatymo, teisių perdavimo, licencijos ar kitos sutarties pagrindu administruoja autorių teises ar gretutines teises daugiau nei vieno šių teisių turėtojo naudai, kurio vienintelis ar pagrindinis tikslas – bendra tų teisių turėtojų nauda ir kuris nėra valdomas ar kontroliuojamas teisių turėtojų ir veikia siekdamas pelno.

4) kolektyvinio administravimo organizacijų valdomiems ar kontroliuojamiems asmenims, kurie kolektyvinio administravimo organizacijos pavedimu atlieka atskiras kolektyvinio administravimo veiklos funkcijas.

Tačiau į nurodytą kolektyvinio administravimo subjektų apibrėžtį nepatenka kolektyvinio administravimo nepriklausomi subjektai, kurie yra įsteigti ne kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse ar Europos ekonominės erdvės valstybėse, bet trečiosiose valstybėse. Direktyva tokių subjektų veiklos klausimo atskirai nereglamentuoja. Kadangi tokių subjektų veikla Lietuvoje taip pat yra galima ir atsižvelgiant į tai, kad tokie subjektai neturėtų išvengti įstatymo nuostatų taikymo ir tokiu būdu atsidurti geresnėje padėtyje, rekomenduotina papildyti Projekto 66 straipsnį ir įtraukti nuostatą, jog KA subjektu laikomi ir trečiosiose valstybėse įsteigti KA nepriklausomi subjektai.

Kita itin aktuali problema yra nurodytos naujos kolektyvinio administravimo subjektų grupės – nepriklausomų kolektyvinio administravimo subjektų (toliau – ir NAS) veiklos kontrolės ir jų konkurencijos su kolektyvinio administravimo organizacijomis problema. Kolektyvinio administravimo direktyva šią problemą sprendžia menkai, dalies KAO veiklą reglamentuojančių taikymą išplėsdama ir NAS (Direktyvos 2 str. 4 d.). Projektu siūlomo ATGTĮ 66 str. 5 d. projekto svarstymo metu buvo išplėsta ir numato papildomas nuostatas, pirmiausia, dėl pareigos teikti skaidrumo ataskaitą, kurios vienodai taikomos ir kolektyvinio administravimo organizacijoms, ir nepriklausomiems administravimo subjektams. Tokiu būdu siūlomas teisinis reguliavimas nustato, kad NAS taikomi:

- 72(12) straipsnis dėl kolektyvinio administravimo organizacijos licencijų ir jų teikimo sąlygų;
- 72(15) straipsnis dėl teisių turėtojams teikiamos informacijos apie jų teisių administravimą;
- 72(17) straipsnis dėl teisių turėtojams, kitoms kolektyvinio administravimo organizacijoms ir naudotojams teikiamos informacijos;
- 72(18) straipsnio 1 dalies 1, 2, 3, 5, 6, 7 punktai, reglamentuojantys kolektyvinio administravimo organizacijos pareigą viešai skelbti savo interneto svetainėje tam tikrą informaciją;
- 72(19) straipsnis dėl pareigos teikti kasmetinę skaidrumo ataskaitą;
- 72(29) straipsnis dėl valstybinės kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos priežiūros;
- 72(32) straipsnis dėl asmens duomenų apsaugos.

Galimybių studijos autorių nuomone, sprendimas nacionalinėje teisėje taikyti papildomus reikalavimus, nei tuos, kuriuos nustato Kolektyvinio administravimo direktyva, yra teisingas, nes priešingu atveju galėtų būti keliamas klausimas, kodėl vieniems tą pačią veiklą vykdančiams subjektams yra taikomi vieni reikalavimai, o kitiems – kiti, mažiau griežti, o taip pat leistų NAS įgyti konkurencinį pranašumą prieš KAO.

7.4. Kolektyvinio administravimo organizacijų administruojamo repertuaro išviešinimo problema

Kaip buvo nurodyta 6 skyriuje, viena iš didžiausių problemų, kurias sukėlė naujų kolektyvinio administravimo asociacijų įsisteigimas ir veikla tose srityse, kuriose jau veikė seniau įsteigtos asociacijos, yra repertuaro⁶⁴ atribojimo ir identifikavimo problema. Kol KAA Lietuvoje veikė

⁶⁴ Kolektyviai administruojamo repertuaro sąvoka yra apibrėžiama Projektu siūlomo ATGTĮ 2 str. 24 d. – tai visuma kūrinų ar (ir) gretutinių teisių objektų, teises į kuriuos administruoja kolektyvinio administravimo organizacija.

faktinio monopolio sąlygomis, praktikoje nekilo didesnių problemų, į kurių subjektą naudotojai, įgyvendindami pareigą gauti išankstinį leidimą naudoti kūrinius ir gretutinių teisių objektus (ATGTĮ 15 str. 2 d., 70 str. 2 d. 3 p.), turėtų kreiptis. Kadangi asociacijos LATGA ir AGATA buvo sudariusios dvišales sutartis su atitinkamomis užsienio kolektyvinio administravimo asociacijomis, jos veiksmingai galėjo išduoti atviras licencijas iš esmės pasaulinį repertuarą. Nors teoriškai galėjo kilti klausimas, jog faktiškai viso pasaulio repertuaras objektyviai negalėjo būti atstovaujamas ir dalis naudotojų naudojamų teisių nepatekdavo į licenciją, sistema egzistavo išplėstinio licencijavimo sąlygomis, nors įstatyminiu lygmeniu tai ir nebuvo įteisinta.

Kadangi situacija pasikeitė tas pačias teisės turėtojų grupes Lietuvoje pradėjus administruoti kelioms KAO, o kaip aptarta aukščiau, kolektyvinio administravimo subjektų daugėjimo tendencijos naujasis teisinis reguliavimas, kurį numato Kolektyvinio administravimo direktyva, ne tik nesumažina, bet iš esmės dar labiau padidina, būtina spręsti repertuaro atribojimo klausimą.

Viena vertus, repertuaro atribojimo problema nėra neišsprendžiama. Kolektyvinio administravimo organizacijos tiek pagal dabartinį reguliavimą, tiek pagal Projektu siūlomą (ATGTĮ 65 str. 1 d., Projekto 69 str. 1 d.) administruoja autorių ir gretutinių teisių subjektų teises sudarytų su organizacijomis sudarytų sutarčių, taip pat su užsienio organizacijomis sudarytų sutarčių pagrindu ir šios organizacijos bet kuriuo atveju turi duomenis apie savo konkrečiu momentu administruojamą repertuarą. Kita vertus, praktinės problemos kilo su šio repertuaro pateikimu naudotojams, nepaisant to, kad tokia KAO pareiga yra nustatyta. Dabartiniame teisiniame reguliavime numatyta, kad kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudotojai turi teisę gauti iš kolektyvinio administravimo asociacijų informaciją apie atstovaujamus autorius ar gretutinių teisių subjektus bei kolektyvinio administravimo asociacijų sutartis, sudarytas su atitinkamomis užsienio organizacijomis (ATGTĮ 70 str. 1 d.). Tačiau, kaip aptarta 6 skyriuje, tai nepašalina repertuaro identifikavimo problemos, o ypač tais atvejais, kai autorius ar atlikėjas naudojasi pseudonimu.

Projektu siūlomu reguliavimu KAO pareiga suteikti informaciją apie administruojamą repertuarą yra dar labiau pabrėžiama. Projektu siūlomo ATGTĮ 72(12) str. 1 d. 2 p. nustatyta, kad naudotojo su KAO sudaromoje licencinėje sutartyje turi būti kolektyviai administruojamo repertuaro apibūdinimas (tais atvejais, kai suteikiama licencija naudoti konkretų kūrinių ar gretutinių teisių objektą, nurodomas kūrinių ar gretutinių teisių objekto pavadinimas); to paties straipsnio 2 dalyje numatyta kolektyvinio administravimo organizacijų pareiga prašymą pateikusiems naudotojams sudaryti sąlygas susipažinti su kolektyviai administruojamu repertuaru; specialus siūlomo ATGTĮ 72(17) str. nustato, kad naudotojų prašymu KAO be pagrįstos priežasties nedelsdama turi pateikti elektroninėmis priemonėmis prašymą pateikusiam naudotojui informaciją apie:

1) kolektyviai administruojamą repertuarą, tiesiogiai arba pagal atstovavimo sutartis administruojamas teises ir teritorijas, kuriose tos teisės galioja;

2) administruojamų kūrinių ar gretutinių teisių objektų rūšis, administruojamas teises ir teritorijas, kuriose tos teisės galioja, jeigu dėl kolektyvinio administravimo organizacijos veiklos srities specifikos negalima nustatyti kolektyviai administruojamo repertuaro.

Be to, specialūs reikalavimai dėl repertuaro tvarkymo ir pateikimo naudotojams yra nustatyti KAO, teikiančioms daugiateritores licencijas (pvz., siūlomas ATGTĮ 72(22) str. 1 d.).

Vis dėlto, abejotina, ar net ir siūlomais ATGTĮ pakeitimais sustiprinta KAO pareiga suteikti informaciją apie repertuarą naudotojams yra pakankama. Atsižvelgtina į tai, kad siūlomos ATGTĮ 72(12) str. 2 d. ir 72(17) str. KAO pareigą pateikti informaciją susieja su naudotojo prašymu pateikti tokią informaciją (t.y. *ex post* pareiga). Tačiau, atsižvelgiant į susidariusią opią situaciją ir precedentus su repertuaro išviešinimu (ar, tiksliau, slėpimu) Lietuvoje, į tai, jog KAO gali šios pareigos nevykdyti arba nevykdyti tiksliai ir greitai, taip pažeisdamas pagrįstus naudotojų interesus, taip pat į tai, kad kaip nurodoma toliau, valstybės priežiūrą vykdanči institucija turi labai ribotas galias

priversti KAO vykdyti teisės aktuose nustatytas pareigas, įskaitant repertuaro pateikimo pareigą, siūlytina dar labiau stiprinti kolektyviai administruojamo repertuaro išviešinimo pareigą. Galimybių studijos autorių nuomone, pareiga pateikti repertuarą naudotojams ir kitiems suinteresuotiems asmenis galėtų būti padaryta ne *ex post* (pagal prašymą), o išankstinė, tai yra, KAO galėtų būti nustatyta pareiga padaryti duomenis apie administruojamą repertuarą viešai prieinamais KAO internetinėje svetainėje. Tokio įpareigojimo nustatymas nepažeistų Kolektyvinio administravimo direktyvos nuostatų, nes, minėta, direktyva neužkerta kelio Lietuvoje įsisteigusioms kolektyvinio administravimo organizacijoms nustatyti reikalavimų, griežtesnių už nustatytus Direktyvoje, ar tokius reikalavimus nustatyti, jeigu jie suderinami su ES teise (žr. Direktyvos konstatuojamosios dalies 9 p.). Neturėtų toks įpareigojimas tapti ir pernelyg sunkia našta KAO, nes minėta, repertuaro tvarkymas, o taip pat supažindinimas su juo naudotojus yra objektyvi ir neišvengiama pareiga. Todėl siūlymas yra nukreiptas tik į konkretų informacijos pateikimo būdą, o ne naujos pareigos sukūrimą.

Atsižvelgiant į tai rekomenduojama papildyti siūlomo ATGTĮ 72(18) straipsnį nauja nuostata, nustatant KAO pareigą padaryti duomenis apie administruojamą repertuarą viešai prieinamais KAO internetinėje svetainėje. Atitinkamai įtraukti į KAO teikiamą skaidrumo atskaitą duomenis, kur suinteresuoti asmenys gali rasti skelbiamą repertuarą.

7.5. Kolektyvinio administravimo asociacijų skaidrumo (informacijos teikimo) užtikrinimas

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, KAO veiklos skaidrumas užtikrinamas per Kultūros ministerijai teikiamas atskaitas ir kitais būdais. Galiojantis ATGTĮ numato tam tikras pareigas KAO, susijusias su informacijos apie veiklą teikimu. Pirmiausia, numatytos pareigos, susijusios su informacijos teikimu teisių turėtojams. Konkrečiai, ATGTĮ 68 str. 5 d. numatyta, kad kolektyvinio administravimo asociacijų nariai turi teisę reguliariai gauti išsamią informaciją apie visą kolektyvinio administravimo asociacijos veiklą, savo kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą, surinktą bei jiems priklausantį atlyginimą (jo rinkimo, paskirstymo ir mokėjimo tvarką) bei kitą informaciją, susijusią su jų teisių įgyvendinimu. ATGTĮ 69 str. 3 d. numatyta kad Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijos turi sudaryti sąlygas užsienio valstybių kolektyvinio administravimo asociacijoms ir šių atstovaujamiems autoriams ar gretutinių teisių subjektams reguliariai gauti informaciją apie jų teisių kolektyvinį administravimą Lietuvoje (kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudojimą, surinktą autorinį atlyginimą) ir kitą informaciją, susijusią su jų teisių įgyvendinimu.

Taip pat įstatymas numato pareigą teikti informaciją priežiūrą vykdančiai institucijai: pagal ATGTĮ 71-1 str. nurodyta, kokios informacijos turi teisę reikalauti LR kultūros ministerija vykdydama priežiūros funkciją, konkrečiai: reikalauti pateikti praėjusių finansinių metų visuotinio narių susirinkimo (konferencijos) patvirtintą asociacijos finansinių ataskaitų rinkinį ir audito ataskaitą, gauti paaiškinimus dėl dokumentuose pateiktų faktų ar skaičių; prireikus reikalauti pateikti kitą informaciją, būtiną nustatyti, ar kolektyvinio administravimo asociacijos veikla atitinka Įstatymo nuostatas ir kolektyvinio administravimo asociacijos įstatus; gauti informaciją apie teismų sprendimus ir teismo procesus, kuriuose kolektyvinio administravimo asociacija dalyvavo kaip proceso šalis; gauti informaciją apie bendras surinkto autorinio atlyginimo sumas, autorinio atlyginimo paskirstymo autorių ir gretutinių teisių subjektams bendras sumas, atskaitymų, skirtų kolektyvinio teisių administravimo ir autorinio atlyginimo rinkimo bei paskirstymo sąnaudoms padengti, sumas. Be to pagal įstatymą organizacijos turi įstatymo nustatytą pareigą ministerijai pateikti: 1) informaciją apie šaukiamą narių susirinkimą (konferenciją): datą, laiką, vietą ir darbotvarkę, su darbotvarkė susijusių dokumentų ir sprendimų projektus. Informacija paprastai pateikiama likus 14 dienų iki šaukiamo susirinkimo (konferencijos); 2) savo įstatų ir jų pakeitimų nuorašus; 3) sprendimų dėl autorinio

atlyginimo rinkimo ir paskirstymo taisyklių bei metodų, autorinio atlyginimo atskaitų, skirtų kolektyvinio administravimo sąnaudoms padengti, dydžio nuorašus; 4) kolektyvinio administravimo asociacijos visuotinio narių susirinkimo (konferencijos) nutarimų nuorašus; 5) visų dvišalių ir daugiašalių sutarčių dėl užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų teisių administravimo nuorašus, jeigu to reikalauja Vyriausybės įgaliota institucija; 6) duomenis apie kolektyvinio administravimo asociacijų valdymo organus ir jų narius, jeigu to reikalauja Vyriausybės įgaliota institucija.

Projekte taip pat numatytos KAO pareigos susijusios su veiklos skaidrumo užtikrinimu. Konkrečiai, Projektu siūlomo ATGTĮ 72(19) straipsnyje numatyta Kolektyvinio administravimo organizacijos pareiga kasmet parengti ir viešai paskelbti kolektyvinio administravimo organizacijos metinę skaidrumo ataskaitą, kurią turi sudaryti:

- su kolektyviniu administravimu susijusi kolektyvinio administravimo organizacijos finansinės apskaitos informacija (finansinės ataskaitos),
- veiklos ir kita informacija pagal Vyriausybės įgaliotos institucijos patvirtintą skaidrumo ataskaitai būtinos informacijos sąrašą;
- specialiojoje ataskaitoje, kuri yra skaidrumo ataskaitos sudedamoji dalis, pateikiama informacija apie socialinių, kultūros ir švietimo paslaugų reikmėms Projekto 72(8) straipsnyje nustatyta tvarka iš kolektyvinio administravimo pajamų atskaitytų sumų panaudojimą.

Projektu nustatoma KAO skelbti skaidrumo ataskaitą kolektyvinio administravimo organizacijos interneto svetainėje, užtikrinant visuomenei skaidrumo atskaitos viešą prieigą penkerius metus nuo jos viešo paskelbimo dienos (72(19) str. 5 d.).

Be to, Projektas numato, kokius duomenis KAO privalo pateikti teisių turėtojams (72¹⁵ str.), informaciją, kurią KAO privalo teikti kitoms KAO, kurių administruojamas teises administruo pagal atstovavimo sutartį, periodiškai (72¹⁶ str.), taip pat informaciją, kuri turi būti pateikta pareikalavus teisių turėtojams, kitoms KAO ir naudotojams (72¹⁷ str.); taip pat pateiktas viešinamų dokumentų ir informacijos sąrašas (72¹⁸ str.).

Taigi siūlomas reguliavimas numato tiesiogines pareigas, susijusias ne tik su atitinkamos informacijos, dokumentų ir veiklos duomenų pateikimu suinteresuotiems asmenims, bet ir su informacijos viešinimu.

Šiuo metu Lietuvoje veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos viešai skelbia tokius duomenis apie savo veiklą:

5 lentelė. Lietuvoje veikiančių kolektyvinio administravimo asociacijų viešai skelbiami duomenys

Duomenys	LATGA	AGATA	AVAKA	NATA	GRETA
Informacija apie valdymą	Tarybos nariai; etikos komisijos nariai, revizijos komisijos nariai.	Tarybos nariai	Tarybos nariai		
Teisių turėtojai	<p>Skelbiami Lietuvos autorių sąrašai (Muzikos autoriai; Prozos, poezijos, dramos ir muzikos kūrinių tekstų autoriai; Muzikos leidėjai; Choreografai; Vizualinių menų autoriai (dailininkai, fotografai, architektai); Audiovizualinių kūrinių autoriai); skelbiamas užsienio KAO sąrašas</p>		Prodiuserių ir autorių gildijos narių sąrašai	Autorių sąrašas	
Administruojamos teisės	<p>Administruojamos teisės nurodomos taip: Asociacija LATGA kolektyviai administruoja šias turtines autorių teises: Viešai skelbti, viešai atlikti, teikti nuomai muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto; Atgaminti muzikos kūrinius su tekstu ar be</p>	<p>Administruojamos teisės nurodomos taip: AGATA savo narių vardu išduoda licencijas visiems muzikos naudotojams, surenka atlyginimą atlikėjams ir muzikos leidėjams už jų muzikos įrašų transliavimą, retransliavimą ir viešą paskelbimą bei jį</p>	<p>Administruojamos teisės nurodomos taip: Lietuvos bei užsienio audiovizualinių kūrinių autoriams ir gamintojams priklausanti atlyginimą už jų kūrinių retransliavimą kabelinių operatorių tinklais administravimas ir kompensacinio</p>	<p>Administruojamos teisės nurodomos taip: Nurodyta, kad administruoja kompozitorių, aranžuotojų ir dainų tekstų autorių turtines teises.</p>	

	<p>teksto garso ar audiovizualinio įrašo forma;</p> <p>Viešai atlikti (gyvas atlikimas) ir transliuoti literatūros kūriniai;</p> <p>Atgaminti literatūros kūriniai garso ar audiovizualinio įrašo forma;</p> <p>Viešai skelbti, viešai atlikti, teikti nuomai audiovizualinius kūriniai;</p> <p>Viešai atlikti (gyvas atlikimas) ir viešai skelbti dramos ar muzikinius dramos kūriniai;</p> <p>Atgaminti, viešai skelbti, viešai rodyti, teikti nuomai vizualinius kūriniai.</p> <p>Asociacija LATGA taip pat administruoja autorių teisę gauti atlyginimą už:</p> <p>Kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais - paskirstydama autoriams ir jų teisių turėtojams surinktą atlyginimą už audiovizualinių kūrinių</p>	<p>paskirsto pagal naudotojų pateiktas ataskaitas.</p> <p>Nuo 2011 m. AGATA yra paskirta atsakinga organizacija surinkti kompensacinį atlyginimą autoriams, atlikėjams, fonogramų ir filmų gamintojams už jų kūrinių kopijavimą asmeniniais tikslais.</p>	<p>atlyginimo už kūrinių asmeninį atgaminimą (tuščios laikmenos mokesčio administravimas) administravimas.</p>		
--	---	---	--	--	--

	<p>ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais;</p> <p>Reprografinį atgaminimą - surinkdama ir paskirstydama autorinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu;</p> <p>Knygų panaudą – paskirstydama iš valstybės biudžeto paskirtą autorinį atlyginimą už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose.</p>				
Veiklos dokumentai	<p>Įstatai</p> <p>Narių priėmimo tvarka</p> <p>Susipažinimo su asociacijos dokumentais tvarka</p> <p>LATGA revizijos komisijos darbo reglamentas</p> <p>LATGA etikos komisijos darbo reglamentas</p> <p>Autorinio atlyginimo tarifai (Už muzikos kūrinių panaudojimą; Už dramos ir muzikinių dramos kūrinių</p>	<p>Tarifai (pagal naudotojų kategorijas: komercinėms erdvėms, TV, radijui, internetui, tuščių laikmenų ir įrenginių pardavėjams); Lietuvos gretutinių teisių asociacijos (AGATA) įstatai.</p> <p>Tarybos darbo reglamentas.</p> <p>Fonogramų gamintojų susirinkimo sušaukimo ir vedimo tvarka.</p> <p>Atlikėjų susirinkimo sušaukimo ir vedimo</p>	<p>AVAKA įstatai</p> <p>AVAKA Tarybos darbo reglamentas</p> <p>AVAKA Kūrinio registracijos kortelė</p> <p>Audiovizualinio kūrinio gamintojo (prodiuserio) narystės sutartis</p> <p>Audiovizualinio kūrinio autoriaus narystės sutartis</p> <p>Paskirstymo taisyklės (Retransliacija)</p> <p>Paskirstymo taisyklės (Atgaminimas asmeniniais tikslais)</p>	<p>NATA nario sutartis</p> <p>Prašymas nutraukti narystės sutartį su LATGA-A</p> <p>NATA paskirstymo taisyklės 2014</p> <p>NATA autorinio atlyginimo surinkimo taisyklės ir metodai</p> <p>NATA tarifai naudotojams</p>	

	<p>panaudojimą; Už vizualinių menų (tapybos, grafikos, skulptūros, fotografijos) panaudojimą; Už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu) paskirstymo taisyklės (Autorinio atlyginimo, surinkto už muzikos ir literatūros kūrinių panaudojimą, paskirstymo taisyklės; Autorinio atlyginimo, surinkto už audiovizualinių kūrinių panaudojimą, paskirstymo taisyklės, Autorinio atlyginimo, surinkto už vizualinių menų kūrinių panaudojimą, paskirstymo taisyklės, Autorinio atlyginimo, surinkto už dramos ir dramos-muzikinių kūrinių panaudojimą, paskirstymo taisyklės, Kompensacinio atlyginimo, surinkto autoriams už kūrinių asmeninį atgaminimą, paskirstymo taisyklės,</p>	<p>tvarka. Dokumentų ir kitos informacijos apie asociacijos veiklą pateikimo nariams tvarka. Transporto išlaidų kompensavimo AGATA Tarybos nariams tvarka. Naujų narių priėmimo, narių išstožimo ir pašalinimo iš asociacijos tvarka. Narių tarpusavio ginčų dėl AGATA administruojamų turtinių teisių sprendimo tvarka. Atlyginimo atlikėjams ir fonogramų gamintojams išmokėjimo tvarka. Atlyginimo atlikėjams ir fonogramų gamintojams paskirstymo taisyklės.</p>			
--	--	--	--	--	--

	Kompensacinio atlyginimo, surinkto už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais reprografijos būdu, paskirstymo taisyklės) LATGA sutartys ir priedai (Bendra narystės sutartis; Muzikos kūrinio su tekstu ar be teksto autoriaus sutarties priedas; Literatūros kūrinio autoriaus sutarties priedas; Dramos kūrinio autoriaus sutarties priedas; Audiovizualinio kūrinio autoriaus sutarties priedas; Dailės kūrinio autoriaus sutarties priedas).				
Ataskaitos	2013, 2014 m. ataskaitos	2005-2014 m. ataskaitos	2011-2014 m. ataskaitos		
Ataskaitose teikiami duomenys	Teikiami duomenys pagal administruojamų kūrinių rūšis: muzikos kūrinių pajamos, jų pasiskirstymas pagal kūrinių kategorijas; vizualinių menų kūrinių pajamos; kūrinių	Ataskaitoje skelbiami duomenys apie atlyginimo surinkimą pagal administruojamų teisių kategorijas (transliavimas, retransliavimas, kompensacinis	Pateikti atlyginimo surinkimo ir bendri paskirstymo duomenys.		

	<p>panaudos ir reprografinio atgaminimo pajamos (teikiami surinkimo ir paskirstymo pagal teisių turėtojų grupes duomenys), dramos ir muzikinių dramos kūrybinių pajamos (surinkimo, paskirstymo, administravimo išlaidų duomenys) ir audiovizualinių kūrybinių pajamos (surinkimo ir paskirstymo duomenys); taip pat išsamūs duomenys apie teisių administravimo, organizacijos veikimo išlaidas.</p>	<p>atlyginimas už tuščią laikmeną, viešas paskelbimas); duomenys apie atlyginimo paskirstymą pagal teisių turėtojų kategorijas; administravimo veiklos pajamos ir sąnaudos.</p>			
--	---	---	--	--	--

Apibendrinant organizacijų viešinimą informaciją ir ATGTĮ projekte numatytus privalomos viešai teikti informacijos reikalavimus, darytina išvada, kad asociacijos LATGA, AGATA, taip pat iš dalies AVAKA pagal nusistovėjusią praktiką skelbia didžiąją dalį pagal naujus reikalavimus privalomos viešinti informaciją, todėl šios organizacijos turės tik praplėsti teikiamos informacijos sąrašą, taip pat turės būti atlikti tam tikri pakeitimai ryšium su skaidrumo ataskaitos pateikimu. Visgi manytina, kad minėtos organizacijos prie naujųjų viešinimo reikalavimų prisitaikys be didesnių reformų ir administravimo veiklos pokyčių.

Skaidrumo ataskaitos pagrindinis tikslas, kaip numatyta Kolektyvinio administravimo direktyvos 36 konstatuojamojoje dalyje, užtikrinti, kad teisių turėtojai turėtų galimybę stebėti atitinkamus kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos rezultatus ir juos lyginti. Minimalios informacijos, kuri turi būti skaidrumo ataskaitoje sąrašas yra pateikiamas Kolektyvinio administravimo direktyvos priede. Šis sąrašas yra pakankamai išsamus ir detalus, ypač atsižvelgiant į tai, kad teisių turėtojams, atstovaujamos KAO, naudotojams, kitiems asmenims ir priežiūrą vykdančiai valstybės institucijai yra suteiktos papildomos teisės gauti jiems aktualią informaciją apie KAO veiklą (siūlomo ATGTĮ 72(15) -72(18) str., 72(29) str. 4 d.). Todėl tyrimo autoriai esmingai jo plėsti nesiūlo. Papildomai siūlytina įtraukti tik nuostatas dėl internetinės svetainės, kurioje skelbiamas repertuaras, adreso, teisių turėtojų, naudotojų, darbuotojų skaičiaus, nekomercinio licencijavimo, KAO teisminių procesų ir kai kuriuos kitus duomenis.

Skaidrumo ataskaitos duomenys palengvintų ne tik teisių turėtojų galimybę stebėti KAO veiklos rodiklius, bet ir priežiūrą atliekančios institucijos funkcijų, susijusių su veiklos duomenų gavimu ir analize, įgyvendinimą. Atsižvelgiant į tai, siūlytina, kad skaidrumo ataskaita būtų unifikuotos formos dokumentas, kuriame būtų teikiami toliau pateikiamoje lentelėje nurodyti duomenys apie organizacijų vykdomą kolektyvinį administravimą:

6 lentelė. Informacijos skaidrumo ataskaitai sąrašas

Finansinės apskaitos informacija
<p>Pelno nesiekiantiems juridiniams asmenims: Finansinių ataskaitų rinkinys, laikantis 2004 m. lapkričio 22 d. LR finansų ministro įsakymo Nr. 1K-372 „Dėl pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinių ataskaitų sudarymo ir pateikimo ir politinės kampanijos dalyvių neatlygintinai gauto turto ir paslaugų įvertinimo taisyklių patvirtinimo“, konkrečiai:</p> <ul style="list-style-type: none">— balansas;— veiklos rezultatų ataskaita;— aiškinamasis raštas. <p>Pelno siekiantiems juridiniams asmenims: LR įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo 20 str. numatytas ataskaitų rinkinys Mažų įmonių finansinių ataskaitų rinkinį sudaro šios finansinės ataskaitos: 1) balansas arba sutrumpintas balansas; 2) pelno (nuostolių) ataskaita; 3) aiškinamasis raštas. Labai mažos įmonės gali nerengti aiškinamojo rašto ir tada jų finansinių ataskaitų rinkinį sudaro šios finansinės ataskaitos: 1) trumpas balansas; 2) trumpa pelno (nuostolių) ataskaita. Vidutinių ir didelių įmonių finansinių ataskaitų rinkinį sudaro šios finansinės ataskaitos: 1) balansas; 2) pelno (nuostolių) ataskaita; 3) pinigų srautų ataskaita; 4) nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita; 5) aiškinamasis raštas.</p> <p>Bendra finansinė informacija:</p>

- finansinė informacija apie pajamas už teisių naudojimą pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį (pvz., transliavimas, naudojimas internete, viešas atlikimas), įskaitant informaciją apie pajamas iš pajamų už teisių naudojimą investavimo ir tokių pajamų panaudojimą (ar jos paskirstytos teisių turėtojams arba kitoms kolektyvinio administravimo organizacijoms, ar kitaip panaudotos).

Finansinė informacija apie teisių administravimo ir kitų paslaugų, kurias kolektyvinio administravimo organizacija teikia teisių turėtojams, sąnaudas, išsamiai aprašant:

- visas veiklos ir finansines sąnaudas, išskaidytas pagal administruojamų teisių kategorijas, ir, kai sąnaudos netiesioginės ir negali būti susietos su viena ar daugiau teisių kategorijų, tokių netiesioginių sąnaudų paskirstymo metodo paaiškinimą;
- tik su teisių administravimo paslaugomis susijusias veiklos ir finansines sąnaudas, išskaidytas pagal administruojamų teisių kategorijas, ir, kai sąnaudos netiesioginės ir negali būti susietos su viena ar daugiau teisių kategorijų, tokių netiesioginių sąnaudų paskirstymo metodo paaiškinimą, įskaitant administravimo mokesčius, atskaitytus ar išskaičiuotus iš pajamų už teisių naudojimą ir bet kokių pajamų iš pajamų už teisių panaudojimą investavimo pagal Projekto 72⁵ str. 3 dalį ir 72⁷ straipsnio;
- veiklos ir finansines sąnaudas, nesusijusias su teisių administravimu, bet susijusias su kitomis – socialinėmis, kultūros ir švietimo, paslaugomis;
- atskaitymus iš pajamų už teisių naudojimą, išskaidytus pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį, nurodant atskaitymo paskirtį, pavyzdžiui, su teisių administravimu arba socialinėmis, kultūros ar švietimo paslaugomis susijusios sąnaudos;
- kolektyvinio administravimo organizacijos teisių turėtojams teikiamų teisių administravimo ir kitų paslaugų sąnaudų procentinį dydį, palyginti su atitinkamų finansinių metų pajamomis už teisių naudojimą, pagal administruojamų teisių kategorijas, ir, kai sąnaudos netiesioginės ir negali būti susietos su viena ar daugiau teisių kategorijų, tokių netiesioginių sąnaudų paskirstymo metodo paaiškinimą.

Finansinė informacija apie teisių turėtojams mokėtinas sumas:

- visą teisių turėtojams priskirtą sumą, išskaidytą pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį;
- visą teisių turėtojams išmokėtą sumą, išskaidytą pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį;
- mokėjimo dažnumą pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį;
- visą teisių turėtojų vardu surinktą, tačiau dar neišmokėtą sumą, išskaidytą pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį, nurodant finansinius metus, kuriais šios sumos surinktos;
- visą teisių turėtojams priskirtą, tačiau dar nepaskirstytą sumą, išskaidytą pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį, nurodant finansinius metus, kuriais tos sumos surinktos;
- delsimo priežastis tais atvejais, kai kolektyvinio administravimo organizacija nepaskirstė ir neišmokėjo sumų per Projekto 72⁹ str. 1 dalyje nustatytą terminą;
- visas nepaskirstomas sumas, kartu pateikiant paaiškinimą, kaip tos sumos yra panaudojamos.

Finansinė informacija apie santykius su kitomis kolektyvinio administravimo organizacijomis:

- iš kitų kolektyvinio administravimo organizacijų gautas ir joms išmokėtas sumas, išskaidytas pagal teisių kategorijas, naudojimo pobūdį ir kolektyvinio administravimo organizacijas;
- kitoms kolektyvinio administravimo organizacijoms mokėtinus administravimo mokesčius ir kitus joms skirtus atskaitymus iš pajamų už teises, išskaidytus pagal teisių kategorijas, naudojimo pobūdį ir organizacijas;
- kitoms kolektyvinio administravimo organizacijoms mokėtinus administravimo mokesčius ir kitus atskaitymus iš kitų kolektyvinio administravimo organizacijų sumokėtų sumų, išskaidytus pagal teisių kategorijas ir organizacijas;
- tiesiogiai teisių turėtojams paskirstytas sumas, gautas iš kitų kolektyvinio administravimo organizacijų, išskaidytas pagal teisių kategorijas ir organizacijas.

Informacija apie bendrą atlyginimo sumą, per praėjusius metus išmokėtą KAO priežiūros funkciją atliekantiems organams bei valdymo organams ir apie kitas jiems skirtas išmokas.

Veiklos informacija

1. Ataskaitinių metų veiklos ataskaita;
2. Kolektyvinio administravimo organizacijos teisinės ir valdymo struktūros aprašas;

<ol style="list-style-type: none"> 3. Informacija apie subjektus, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai, visiškai ar iš dalies valdo nuosavybės teise ar kontroliuoja kolektyvinio administravimo organizacija; 4. Internetinės svetainės, kurioje skelbiamas repertuaras, adresas; 5. Administruojamos teisės išskirstant pagal objektų panaudojimo būdus; 6. Naujai ataskaitiniais metais pradėtos administruoti teisės išskirstant pagal objektų panaudojimo būdus; 7. Ataskaitiniais metais nutrauktos administruoti teisės išskirstant pagal objektų panaudojimo būdus; 8. Duomenys apie teisinius procesus; ginčų rūšys; priimtų sprendimų apibendrinimas.
<p>Kita informacija</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kolektyvinio administravimo organizacijos darbuotojų skaičius ataskaitinių metų pradžioje ir pabaigoje; 2. Narių skaičius, iš jų fiziniai ir juridiniai asmenys; 3. Narių skaičius pagal administruojamų objektų kategorijas; 4. Užsienio organizacijų, su kuriomis pasirašytos atstovavimo sutartys, sąrašas; 5. Naujų teisių turėtojų (narių) skaičius, išskiriant pagal administruojamus objektus/teises; 6. Pasitraukusių teisių turėtojų (narių) skaičius, išskiriant pagal administruojamus objektus/teises; 7. Atvejai per metus, kai teisių turėtojai informavo apie individualų licencijavimą nekomerciniais tikslais; apibendrinta informacija apie dažniausiai pasitaikančius licencijavimo nekomerciniais tikslais atvejus; 8. Sutarčių su naudotojais skaičius; 9. Statistinė informacija apie atsisakymus išduoti licenciją naudotojams.
<p>Specialioji ataskaita</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sumos, per finansinius metus atskaitytos už socialines, kultūros ir švietimo paslaugas, išskaidytos pagal atskaitymo paskirtį ir išskaidytos kiekvienoje atskaitymo paskirties kategorijoje pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį; 2. Šių sumų panaudojimo paaiškinimas, išskaidant jas pagal paskirtį, įskaitant sumų, atskaitytų socialinėms, kultūros ir švietimo paslaugoms finansuoti, administravimo sąnaudas ir atskiras sumas, panaudotas socialinėms, kultūros ir švietimo paslaugoms, nurodant: <ul style="list-style-type: none"> — Lėšas, skirtas socialinių paslaugų reikmėms, jų panaudojimo duomenys, asmenų (paraiškų) gavusių finansavimą skaičius; — Lėšas, skirtas kultūros paslaugų reikmėms, jų panaudojimo duomenys, asmenų (paraiškų) gavusių finansavimą skaičius; — Lėšas, skirtas švietimo reikmėms, jų panaudojimo duomenys, asmenų (paraiškų) gavusių finansavimą skaičius.
<p>Nesutrumpintos audito išvados</p>

Taip pat Vyriausybės įgaliotai institucijai, siekiant optimizuoti tiek duomenų gavimą iš KAO, tiek gautų duomenų analizę, rekomenduotina įdiegti vieningą elektroninę KAO teikiamos informacijos duomenų bazę ir sudaryti KAO galimybę teikti duomenis į šią duomenų bazę elektroniniu būdu užpildant toliau pateikiamas tipines formas:

Finansinės informacijos forma	
<p>Finansinė informacija apie pajamas už teisių naudojimą pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį (pvz., transliavimas, naudojimas internete, viešas atlikimas), įskaitant informaciją apie pajamas iš pajamų už teisių naudojimą investavimo ir tokių pajamų panaudojimą (ar jos paskirstytos teisių turėtojams arba kitoms kolektyvinio</p>	

administravimo organizacijoms, ar kitaip panaudotos).	
Visos veiklos ir finansinės sąnaudos, išskaidytos pagal administruojamų teisių kategorijas, ir, kai sąnaudos netiesioginės ir negali būti susietos su viena ar daugiau teisių kategorijų, tokių netiesioginių sąnaudų paskirstymo metodo paaiškinimas.	
Tik su teisių administravimo paslaugomis susijusios veiklos ir finansinės sąnaudos, išskaidytos pagal administruojamų teisių kategorijas, ir, kai sąnaudos netiesioginės ir negali būti susietos su viena ar daugiau teisių kategorijų, tokių netiesioginių sąnaudų paskirstymo metodo paaiškinimas, įskaitant administravimo mokesčius, atskaitytus ar išskaičiuotus iš pajamų už teisių naudojimą ir bet kokių pajamų iš pajamų už teisių panaudojimą investavimo pagal Projekto 72 ⁵ str. 3 dalį ir 72 ⁷ straipsnio.	
Veiklos ir finansinės sąnaudos, nesusijusios su teisių administravimu, bet susijusios su kitomis – socialinėmis, kultūros ir švietimo, paslaugomis.	
Atskaitymai iš pajamų už teisių naudojimą, išskaidyti pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį, nurodant atskaitymo paskirtį, pavyzdžiui, su teisių administravimu arba socialinėmis, kultūros ar švietimo paslaugomis susijusios sąnaudos.	
Kolektyvinio administravimo organizacijos teisių turėtojams teikiamų teisių administravimo ir kitų paslaugų sąnaudų procentinis dydis, palyginti su atitinkamų finansinių metų pajamomis už teisių naudojimą, pagal administruojamų teisių kategorijas, ir, kai sąnaudos netiesioginės ir negali būti susietos su viena ar daugiau teisių kategorijų, tokių netiesioginių sąnaudų paskirstymo metodo paaiškinimą.	
Visa teisių turėtojams priskirta suma, išskaidyta pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį.	
Visa teisių turėtojams išmokėta suma, išskaidyta pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį.	
Mokėjimo dažnumas pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį;	
Visa teisių turėtojų vardu surinkta, tačiau dar neišmokėta suma, išskaidyta pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį, nurodant finansinius metus, kuriais šios sumos surinktos.	
Visą teisių turėtojams priskirta, tačiau dar nepaskirstyta suma, išskaidyta pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį, nurodant finansinius metus, kuriais tos sumos surinktos.	
Delsimo priežastys tais atvejais, kai kolektyvinio administravimo organizacija nepaskirstė ir neišmokėjo sumų per Projekto 72 ⁹ str. 1 dalyje	

nustatytą terminą.	
Visos nepaskirstomos sumos, kartu pateikiant paaiškinimą, kaip tos sumos yra panaudojamos.	
Iš kitų kolektyvinio administravimo organizacijų gautos ir joms išmokėtos sumos, išskaidytos pagal teisių kategorijas, naudojimo pobūdį ir kolektyvinio administravimo organizacijas.	
Kitoms kolektyvinio administravimo organizacijoms mokėtini administravimo mokesčiai ir kiti joms skirti atskaitymai iš pajamų už teises, išskaidytus pagal teisių kategorijas, naudojimo pobūdį ir organizacijas.	
Kitoms kolektyvinio administravimo organizacijoms mokėtini administravimo mokesčiai ir kiti atskaitymai iš kitų kolektyvinio administravimo organizacijų sumokėtų sumų, išskaidyti pagal teisių kategorijas ir organizacijas.	
Tiesiogiai teisių turėtojams paskirstytos sumos, gautos iš kitų kolektyvinio administravimo organizacijų, išskaidytos pagal teisių kategorijas ir organizacijas.	
Informacija apie bendrą atlyginimo sumą, per praėjusius metus išmokėtą KAO priežiūros funkciją atliekantiems organams bei valdymo organams ir apie kitas jiems skirtas išmokas.	
Veiklos informacijos forma	
Informacija apie subjektus, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai, visiškai ar iš dalies valdo nuosavybės teise ar kontroliuoja kolektyvinio administravimo organizacija.	
Internetinės svetainės, kurioje skelbiamas repertuaras, adresas.	
Administruojamos teisės išskirstant pagal objektų panaudojimo būdus.	
Naujai ataskaitiniais metais pradėtos administruoti teisės išskirstant pagal objektų panaudojimo būdus.	
Ataskaitiniais metais nutrauktos administruoti teisės išskirstant pagal objektų panaudojimo būdus.	
Duomenys apie teisinius procesus; ginčų rūšys; priimtų sprendimų apibendrinimas.	
Kitos informacijos forma	
Kolektyvinio administravimo organizacijos darbuotojų skaičius ataskaitinių metų pradžioje ir pabaigoje.	
Narių skaičius, iš jų fiziniai ir juridiniai asmenys.	
Narių skaičius pagal administruojamų objektų kategorijas.	
Užsienio organizacijų, su kuriomis pasirašytos atstovavimo sutartys, sąrašas.	
Naujų teisių turėtojų (narių) skaičius, išskiriant pagal administruojamus objektus/teises.	
Pasitraukusių teisių turėtojų (narių) skaičius, išskiriant pagal administruojamus objektus/teises.	
Atvejai per metus, kai teisių turėtojai informavo apie individualų licencijavimą nekomerciniais tikslais; apibendrinta informacija apie dažniausiai	

pasitaikančius licencijavimo nekomerciniais tikslais atvejus.	
Sutarčių su naudotojais skaičius.	
Statistinė informacija apie atsisakymus išduoti licenciją naudotojams.	
Specialios ataskaitos forma	
Sumos, per finansinius metus atskaitytos už socialines, kultūros ir švietimo paslaugas, išskaidytos pagal atskaitymo paskirtį ir išskaidytos kiekvienoje atskaitymo paskirties kategorijoje pagal administruojamų teisių kategorijas ir naudojimo pobūdį.	
Šių sumų panaudojimo paaiškinimas, išskaidant jas pagal paskirtį, įskaitant sumų, atskaitytų socialinėms, kultūros ir švietimo paslaugoms finansuoti, administravimo sąnaudas ir atskiras sumas, panaudotas socialinėms, kultūros ir švietimo paslaugoms, nurodant: <ul style="list-style-type: none"> — Lėšas, skirtas socialinių paslaugų reikmėms, jų panaudojimo duomenys, asmenų (paraiškų) gavusių finansavimą skaičius; — Lėšas, skirtas kultūros paslaugų reikmėms, jų panaudojimo duomenys, asmenų (paraiškų) gavusių finansavimą skaičius; — Lėšas, skirtas švietimo reikmėms, jų panaudojimo duomenys, asmenų (paraiškų) gavusių finansavimą skaičius. 	

Prie tipinių formų turi būti pridėta: 6 lentelės pirmoje grafoje nurodyti finansinių ataskaitų rinkiniai, ataskaitinių metų veiklos ataskaita, kolektyvinio administravimo organizacijos teisinės ir valdymo struktūros aprašas, nesutrumpintos audito išvados.

7.6. Kolektyvinio administravimo asociacijų išorinė priežiūra

Lietuvoje, kaip ir absoliučioje daugumoje ES valstybių⁶⁵, be specialiųjų teisės aktų reikalavimų, kurie saisto KAO šioms vykdant kolektyvinio administravimo veiklą, yra sukurtas specialus institucinis išorinės priežiūros mechanizmas, suteikiant egzistuojančioms valstybinėms institucijoms ir/ar sukuriant specialias institucijas, turinčias teisę vykdyti tam tikras specialias priežiūrines funkcijas KAO atžvilgiu ir imtis priemonių bei sankcijų, jei yra nustatomi KAO veikos neatitikimai teisės aktams⁶⁶. Tačiau konkrečiose valstybėse narėse išorinės priežiūros formos gali būti labai skirtingos – kai kuriose valstybėse yra nustatyta tiek išankstinė (*ex ante*), tiek *ex post* priežiūra, kitose – tik *ex post* priežiūra, taip pat skiriasi konkrečios teisės, suteiktos įgaliotai institucijai KAO atžvilgiu, ir taikomos sankcijos.

Kadangi išorinė priežiūra valstybėse narėse pasižymi ženkliais skirtumais, o ES teisės aktų leidėjas turi laikytis subsidiarumo principo, Kolektyvinio administravimo direktyvoje sąmoningai buvo atsisakyta detalizuoti valstybės atliekamos išorinės priežiūros formas ir priemones⁶⁷. Kolektyvinio

⁶⁵ ES valstybių narių KAO valstybinės priežiūros teisinio reguliavimo apžvalga žr. Čekanavičius A. Autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo teisinis reguliavimas. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas, 2011. P. 49-64; Collective Management of Copyright and Related Rights. Ed. D. Gervais. Kluwer Law International, 2006.

⁶⁶ Išimtis yra tik keletas valstybių, pvz., Estija, kuriose jokia speciali priežiūros institucija nėra paskirta. Tačiau įgyvendinat Kolektyvinio administravimo direktyvą šios valstybės taip pat turės paskirti tokias priežiūros institucijas.

⁶⁷ Kaip nurodoma direktyvos konstatuojamosios dalies 50 p.: “*Nors ir nėra tikslinga šia direktyva apriboti valstybių narių vykdomo kompetentingų institucijų pasirinkimo ir galimybių pasirinkti kolektyvinio administravimo organizacijų kontrolės*

administravimo direktyvos 36 str. 1 d. apsiribota nustatant bendrąjį principą, kad valstybės narės privalo paskirti įgaliotą valstybės instituciją, kuri vykdytų stebėseną, ar KAO, veikiančių tos valstybės narės teritorijoje, veikla atitinka nacionalinėje teisėje įgyvendintus direktyvos reikalavimus, o to paties straipsnio 3 d. reikalauja, kad ši įgaliota institucija būtų įgaliota taikyti tinkamas sankcijas ar imtis tinkamų priemonių, kai nesilaikoma įgyvendinant šią direktyvą priimtų nacionalinės teisės aktų nuostatų; tokios sankcijos ir priemonės turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. Taigi, Kolektyvinio administravimo direktyva nenustato jokių konkrečių sankcijų bei priemonių, kurias įgaliota valstybės institucija gali taikyti KAO, kurių veikla neatitinka teisės aktų reikalavimų. Atitinkamai, Lietuva turi plačią diskrecijos laisvę pasirinkti konkrečias priežiūros formas, įgaliotai institucijai suteikiamas teisės ir KAO atžvilgiu taikomas sankcijas.

7.6.1. Priežiūros institucijos

Lietuvos ATGTĮ nustato, kad KAO priežiūrą atlieka Vyriausybės įgaliota institucija (ATGTĮ 71 str. 2 d. 5 p.), o tokia institucija yra paskirta Lietuvos Respublikos kultūros ministerija⁶⁸. Be to, kad Kultūros ministerija atlieka KAO išorinę priežiūrą, jai taip pat yra pavesta funkcija teikti KAO teisinės konsultacijas bei metodinę pagalbą (ATGTĮ 71 str. 2 d. 7 p.), o tai, kaip pripažįsta KAO atstovai yra ženkliai pagalba, ypač KAO veiklos pradžioje.

Nei Projektu, nei jokių kitu teisės akto projektu nėra siekiama pakeisti nurodyto institucinio KAO priežiūros modelio ir Projekto 72(29) str. 1 d. nustato, kad valstybinę KAO veiklos priežiūrą vykdo Vyriausybės įgaliota institucija, kuria, kaip ir anksčiau lieka Kultūros ministerija. Šis sprendimas nekeisti priežiūrą vykdančios institucijos, tyrėjų vertinimu, yra pozityvus, nes Kultūros ministerija nuo ATGTĮ įsigaliojimo 1999 metais (o faktiškai - ir anksčiau) buvo atsakinga už KAO priežiūrą ir yra sukaupti didelę ekspertinę ir profesinę patirtį, leidžiančią spręsti įvairaus lygio kolektyvinio administravimo srityje kylančias problemas. Itin svarbus aspektas, jog šioje institucijoje funkcionuoja specializuotas padalinys – Autorių teisių skyrius. Bet koks atsakingos institucijos keitimas (nesvarbu, ar būtų steigama nauja institucija, ar priežiūros funkcijos būtų perduotos kitai ministerijai ar kitai valstybės įstaigai (pvz., Valstybiniam patentų biurui)) būtų susijęs su: a) lėšų naujos priežiūros institucijai poreikiu, kuris viešųjų finansų atveju yra labai opus; b) Kultūros ministerijos specialistų sukauptos patirties, kontaktų su tarptautinėmis ir užsienio institucijomis bei ekspertais praradimu, kas neišvengiamai labai neigiamai įtakotų priežiūros funkcijų veiksmingą įgyvendinimą. Atlikus KAO ir naudotojų apklausą, nebuvo identifikuota jokių abejonių dėl Kultūros ministerijos, kaip priežiūrą vykdančios institucijos, tinkamumo. Vienintelis išsakytas pastebėjimas – jog Kultūros ministerija turi per mažai galių veiksmingai atlikti KAO priežiūrą ir pasisakoma už tokios priežiūros stiprinimą. Konkrečios Kultūros ministerijos funkcijos šioje srityje aptariamoms toliau.

Pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą, Vyriausybės įgaliotai institucijai KAO priežiūros funkciją faktiškai padeda atlikti kita speciali institucija – Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba (toliau – ir **Taryba**), kuri, greta kitų jai pavestų funkcijų, teikia išvadas ir siūlymus Kultūros ministerijai ATGTĮ įgyvendinimo klausimais, tame tarpe, susijusiais su KAO veikla. Taryba yra

ex ante arba ex post būdą, reikėtų užtikrinti, kad tokios institucijos būtų pajėgios laiku ir veiksmingai spręsti visus klausimus, kurie gali kilti dėl šios direktyvos taikymo... Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad kompetentingos institucijos turėtų įgaliojimus taikyti sankcijas ar priemones, kai nesilaikoma šią direktyvą įgyvendinančių nacionalinės teisės aktų nuostatų. Ši direktyva nenurodo konkrečių sankcijų ar priemonių rūšių, jeigu jos veiksmingos, proporcingos ir atgrasomosios. Tokios sankcijos ar priemonės gali būti nurodymai atleisti aplaidžius direktorius, patikrinimai kolektyvinio administravimo organizacijos patalpose arba, kai organizacijai išduotas veiklos leidimas, tokio leidimo panaikinimas. Ši direktyva turėtų išlikti neutrali išankstinio leidimų suteikimo ir priežiūros sistemų valstybėse narėse atžvilgiu, įskaitant kolektyvinio administravimo organizacijos reprezentatyvumo reikalavimą, jei tos sistemos atitinka Sąjungos teisę ir nesudaro kliūčių visapusiškai taikyti šios direktyvos.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1283 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“ (Žin., 1999, Nr. 99-2861; TAR, 2015-04-10, Nr. 2015-05558).

visuomeninė institucija, kuri buvo įsteigta, įgyvendinant 1999 m. priimtą ATGTĮ⁶⁹. Siekiant užtikrinti Tarybos nešališkumą, ATGTĮ 2006 m. padarytais pakeitimais⁷⁰ buvo nustatyta tokia Tarybos sudarymo tvarka, kuri galioja iki šiol: Taryba susideda iš 15 narių, kuriuos skiria Kultūros ministerija vadovaudamasi lygaus atstovavimo principais (praktikoje šis principas buvo įgyvendinamas nariais skiriant 5 autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų atstovus, 5 kūrybinių ir kitų saugomų objektų naudotojų atstovus ir 5 nepriklausomus narius – valstybės institucijų bei mokslo ir studijų institucijų atstovus). Praktikoje Tarybai ne kartą yra tekę spręsti klausimus, susijusius su atsakingų už kompensacinio atlyginimo surinkimą, paskirstymą ir išmokėjimą asociacijų paskyrimu, siūlomų ATGTĮ pakeitimų ir Vyriausybės nutarimų, reguliuojančių KAO veiklą, projektus, taip pat neformaliai spręsti konfliktines situacijas, kilusias tarp Lietuvoje veikiančių KAO, tarp KAO ir faktiškai KAO veiklą vykdančių asmenų, bei tarp KAO ir kūrybinių bei kitų saugomų objektų naudotojų.

Projektu siūlomu reguliavimu Taryba nebėra numatyta, t. y. šią instituciją siūloma panaikinti (dėl nepakankamo Tarybos veiksmingumo ginčų sprendimo srityje žr. 7.6 poskyrį), o dalį jai priskirtų funkcijų numatoma suteikti naujai steigiamai institucijai – Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių ekspertų komisijai.

Pastebėtina, kad išorinę priežiūrą ir KAO veikos atitikimą teisės aktų reikalavimams gali taikyti ir bendrosios teisės saugos institucijos - teismai, ikiteisminį tyrimą, konkurencijos priežiūrą ar pan. vykdančios institucijos. Tačiau ši priežiūra nėra susijusi su KAO specifine veikla ir jos reguliavimu, todėl į šio tyrimo apimtį nepatenka ir toliau nėra analizuojama.

Pabrėžtina, kad išorinė priežiūra gali vaidinti labai reikšmingą vaidmenį, sprendžiant KA srityje kylančias problemas, nors galutinis rezultatas priklauso nuo suteiktų konkrečių priežiūros institucijos galių ir jų įgyvendinimo.

7.6.2. Išankstinė priežiūra

Skirtingai nei Latvijoje ar Lenkijoje, o taip pat daugelyje kitų kontinentinės ES valstybių, Lietuvoje nei anksčiau, nei šiuo metu nėra įtvirtinta išankstinė bendroji KAO priežiūra, nes ATGTĮ 71(1) str. nesuteikia Vyriausybės įgaliotai institucijai jokių galių įtakoti bei apriboti KAO įsisteigimą. Taigi, KAO Lietuvoje galėjo įsisteigti laisvai, nereikalaujant gauti Kultūros ministerijos leidimo ir, atitinkamai, jai nebuvo keliamas reikalavimas įrodyti atitikimą iš anksto nustatytiems specialioms reikalavimams. Šiuo požiūriu Lietuvoje KAO išorinė priežiūra buvo liberalesnė nei daugelyje kitų ES valstybių narių. KAO įsisteigimą riboja tik bendrosios Asociacijų įstatymo nuostatos, nustatančios asociacijų steigimo procedūrą.

Nors Lietuvoje ir nėra bendrosios išankstinės KAO veiklos priežiūros, tačiau Kultūros ministerija atlieka dalinės išankstinės priežiūros funkcijas kolektyviai įgyvendinant tam tikras turines teises, konkrečiai:

- Įgyvendinant teisę į kompensacinį atlyginimą už audiovizualinių ar fonogramose įrašytų kūrybinių atgaminimų asmeniniais tikslais (ATGTĮ 20 str. 4 d., 58 str. 2 d.). Remiantis ATGTĮ 20 str. 8 d. ir Vyriausybės 2012 m. birželio 13 d. nutarimu Nr. 699⁷¹ patvirtintu aprašu, kultūros ministras įsakymu skiria atsakingą už kompensacinio atlyginimo surinkimą ir paskirstymą kitoms KAO asociaciją, o taip pat už surinkto kompensacinio atlyginimo

⁶⁹ Tarybos veiklos organizavimą reglamentuoja Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2006 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. ĮV-689 (Žin., 2007, Nr. 1-38).

⁷⁰ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių, VI skyriaus ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2006, Nr. 116-4400).

⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 699 „Dėl Kompensacinio atlyginimo už audiovizualinių kūrybinių ar fonogramose įrašytų kūrybinių atgaminimų asmeniniais tikslais surinkimo, paskirstymo, mokėjimo ir grąžinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 69-3540).

paskirstymą ir sumokėjimą teisių turėtojams atsakingas KAA. Kaip buvo nurodyta anksčiau, šiuo metu už kompensacinio atlyginimo surinkimą ir paskirstymą yra paskirta asociacija AGATA, o už paskirstymą ir sumokėjimą - asociacija LATGA (atsakinga paskirstyti ir išmokėti kompensacinį atlyginimą atstovaujamiems muzikos kūriniams ir audiovizualinių kūrinių autoriams), asociacija AGATA (atsakinga paskirstyti ir išmokėti kompensacinį atlyginimą atlikėjams ir fonogramų gamintojams), asociacija NATA (atsakinga paskirstyti ir išmokėti kompensacinį atlyginimą atstovaujamiems muzikos kūrinių autoriams) ir asociacija AVAKA (atsakinga paskirstyti ir išmokėti kompensacinį atlyginimą audiovizualinių kūrinių gamintojams ir atstovaujamiems audiovizualinių kūrinių autoriams)⁷².

- Įgyvendinant teisę į kompensacinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą reprografiniu būdu (ATGTĮ20 (1) str. 7d.). Remiantis ATGTĮ 20(1) str. 7 d. ir Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimu Nr. 181⁷³ kultūros ministras skiria KAO, atsakingą už atlyginimo surinkimą ir paskirstymą. Šiuo metu atsakinga už kūrinių atgaminimo reprografijos būdu kompensacinio atlyginimo surinkimą, paskirstymą ir išmokėjimą yra asociacija LATGA⁷⁴.
- Įgyvendinant teisę į atlikėjams skirtą papildomą atlyginimą už fonogramų panaudojimą, kuri mokama fonogramų gamintojai ar jų teisių perėmėjai (ATGTĮ 59(2) str.). Remiantis ATGTĮ 59(2) str. 3 d. šį atlyginimą surenka, paskirsto ir atlikėjams sumoka Vyriausybės įgaliotos institucijos paskirta atsakinga kolektyvinio administravimo organizacija. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. rugpjūčio 25 d. įsakymo Nr. ĮV-584⁷⁵ 2 p. atsakinga už atlikėjams skirtą papildomą atlyginimą už fonogramose užfiksuotų atlikimo įrašų atgaminimą, platinimą ir padarymą viešai prieinamų kolektyvinį administravimą paskirta asociacija AGATA.
- Atlyginimas už knygų ir vaizduojamojo meno leidinių panaudą bibliotekose (ATGTĮ 16 str. 3 d.). Remiantis Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimo Nr. 182⁷⁶ 2 punktu, autorinis atlyginimas už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose paskirstomas ir išmokamas tik per atitinkamą autorių teisių kolektyvinio administravimo asociaciją, administruojančią Lietuvos Respublikos teritorijoje tokias teises, su kuria Kultūros ministerija kasmet pasirašo Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų naudojimo sutartį.

Nurodytų teisių kolektyvinio įgyvendinimo atvejais egzistuoja paskyrimo arba sutarties (atlyginimo už knygų ir vaizduojamojo meno leidinių panaudą bibliotekose atveju) sudarymo sistema, o kartu atliekama ir faktinė skiriamų atsakingų už minėtų teisių įgyvendinimą KAO patikra. Nors ATGTĮ ir aukščiau nurodyti Vyriausybės nutarimai apsiriboja nuoroda į Kultūros ministeriją ir nenustato kitos institucijos – Tarybos kompetencijos šioje srityje, tačiau praktikoje atsakingų asociacijų paskyrimas būdavo svarstomas Tarybos posėdyje ir jos priimtu sprendimu remdavosi

⁷² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. ĮV-443 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“.

⁷³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 181 „Dėl Autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 15-574).

⁷⁴ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2012 m. vasario 29 d. įsakymas Nr. ĮV-154 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijos, atsakingos už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais reprografijos būdu administravimą, paskyrimo“ (Žin., 2012, Nr. 29-1337).

⁷⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. rugpjūčio 25 d. įsakymas Nr. ĮV-584 „Dėl Atlikėjams skirtą papildomą atlyginimą už fonogramose užfiksuotų atlikimo įrašų atgaminimą, platinimą ir padarymą viešai prieinamų surinkimo, paskirstymo ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (TAR, 2014-09-02, Nr. 2014-11576).

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 182 „Dėl Autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 15-575; 2007, Nr. 95-3832).

kultūros ministras, skirdamas atsakingą asociaciją. Atsižvelgiant į tai, kad Taryba susidėjo iš visų suinteresuotų grupių atstovų, tokia išankstinė procedūra užtikrino didesnę sprendimų priėmimo skaidrumą.

Atsižvelgiant į tą aplinkybę, jog kompensacinio atlyginimo sumos sudaro reikšmingą Lietuvos KAO pajamų dalį, ši dalinės priežiūros funkcija praktiniu požiūriu yra itin svarbi. Projektu nurodyta reguliavimas nėra keičiamas ir aptarta dalinės išankstinės priežiūros funkcija išliks.

Vertinant Projekto novelas paminėtina, kad siūlomo Projekto 72(29) straipsnio 2 dalies 1 punkte numatyta Vyriausybės įgaliotos institucijos funkcija sudaryti, pastoviai atnaujinti ir viešai skelbti Lietuvos Respublikoje įsisteigusių KAO (įskaitant Lietuvos Respublikoje įsteigtus trečiųjų šalių KAO filialus ir atstovybes), Lietuvos Respublikos teritorijoje kolektyvinio administravimo veiklą vykdančių, kitose valstybėse narėse įsisteigusių KAO, sąrašą, taip pat daugiateritores licencijas siūlančių ir/ar teikiančių KAO sąrašą. Nors įtraukimas į nurodytą sąrašą savaime nėra priežiūros funkcija ir nėra sąlyga KAO vykdyti savo veiklą, tačiau, manytina, gali vaidinti tam tikrą prevencinį vaidmenį.

Taip pat pastebėtina, kad tarpiniuose Projekto variantuose buvo numatyta KAO leidiminė steigimosi tvarka, tai yra, panašiai kaip Lenkijoje ar Latvijoje, Lietuvoje buvo siūloma, jog prieš pradėdama veiklą, KAO turėtų gauti Kultūros ministerijos leidimą. Tačiau tiek po vidinių konsultacijų, tiek po preliminarių šiuo metu veikiančių Lietuvoje kolektyvinio administravimo asociacijų pastabų, siūlytos leidiminės steigimosi tvarkos, o kartu ir išankstinės priežiūros buvo atsisakyta, daugiausia atsižvelgiant į tai, jog tai sukurtų papildomą administracinę našta verslo subjektams, tai pat į tai, jog praktikoje Vyriausybės įgaliota institucija gali neturėti materialinių ir organizacinių resursų tokią naują funkciją veiksmingai įgyvendinti.

7.6.3. *Ex post* priežiūra.

Pagrindinė KAO priežiūra Lietuvoje yra būtent *ex post*. Ji pasireiškia dviem kryptimis:

Pirma, Kultūros ministerijai suteiktomis teisėmis (ATGTĮ 71(1) str. 2 d.):

- 1) dalyvauti per atstovą jų narių susirinkimuose (konferencijose), taip pat valdymo organo posėdžiuose (be balsavimo teisės);
- 2) reikalauti pateikti praėjusių finansinių metų visuotinio narių susirinkimo (konferencijos) patvirtintą asociacijos finansinių ataskaitų rinkinį ir audito ataskaitą, gauti paaiškinimus dėl dokumentuose pateiktų faktų ar skaičių;
- 3) prireikus reikalauti pateikti kitą informaciją, būtiną nustatyti, ar kolektyvinio administravimo asociacijos veikla atitinka šio Įstatymo nuostatas ir kolektyvinio administravimo asociacijos įstatus;
- 4) gauti informaciją apie teismų sprendimus ir teismo procesus, kuriuose kolektyvinio administravimo asociacija dalyvavo kaip proceso šalis;
- 5) gauti informaciją apie bendras surinkto autorinio atlyginimo sumas, autorinio atlyginimo paskirstymo autorių ir gretutinių teisių subjektams bendras sumas, atskaitymų, skirtų kolektyvinio teisių administravimo ir autorinio atlyginimo rinkimo bei paskirstymo sąnaudoms padengti, sumas.

Antra, KAO pareigomis (ATGTĮ 71(1) str. 3 d.) - kolektyvinio administravimo asociacijos privalo pateikti Kultūros ministerijai:

- 1) informaciją apie šaukiamą narių susirinkimą (konferenciją): datą, laiką, vietą ir darbotvarkę, su darbotvarke susijusių dokumentų ir sprendimų projektus. Informacija paprastai pateikiama likus 14 dienų iki šaukiamo susirinkimo (konferencijos);
- 2) savo įstatų ir jų pakeitimų nuorašus;

3) sprendimų dėl autorinio atlyginimo rinkimo ir paskirstymo taisyklių bei metodų, autorinio atlyginimo atskaitymų, skirtų kolektyvinio administravimo sąnaudoms padengti, dydžio nuorašus;

4) kolektyvinio administravimo asociacijos visuotinio narių susirinkimo (konferencijos) nutarimų nuorašus;

5) visų dvišalių ir daugiašalių sutarčių dėl užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų teisių administravimo nuorašus, jeigu to reikalauja Vyriausybės įgaliota institucija;

6) duomenis apie kolektyvinio administravimo asociacijų valdymo organus ir jų narius, jeigu to reikalauja Vyriausybės įgaliota institucija.

Pagal Projekto 72²⁹ straipsnio 2 d. vykdydama kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos priežiūrą, Kultūros ministerija atliktų šias funkcijas ir teises:

1) kaip minėta aukščiau, sudarytų, atnaujintų ir viešai skelbtų Lietuvos Respublikoje įsisteigusių KAO (įskaitant Lietuvos Respublikoje įsteigtus trečiųjų šalių KAO filialus ir atstovybes), Lietuvos Respublikos teritorijoje kolektyvinio administravimo veiklą vykdančių, kitose valstybėse narėse įsisteigusių KAO, sąrašą, taip pat daugiateritorės licencijas siūlančių ir/ar teikiančių KAO sąrašą;

2) vykdytų Lietuvos Respublikoje įsisteigusių KAO (įskaitant Lietuvos Respublikoje įsteigtus trečiųjų šalių KAO filialus ir atstovybes) ir Lietuvos Respublikos teritorijoje veiklą vykdančių, kitose valstybėse narėse įsisteigusių KAO, veiklos teisėtumo ir skaidrumo stebėseną ir taikytų įstatymo numatytas priemones, skirtas kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos teisėtumui ir skaidrumui užtikrinti;

3) teiktų teisinės konsultacijas kolektyvinio administravimo ir daugiateritorių licencijų teikimo klausimais kolektyvinio administravimo organizacijoms;

4) turėtų teisę gauti visą su kolektyvinių teisių administravimu susijusią jai reikalingą informaciją iš kolektyvinio administravimo subjektų ir naudotojų, taip pat informaciją iš valstybės ir savivaldybės institucijų ar įstaigų, įmonių ir organizacijų, kuri gali būti aktuali kolektyvinio administravimo veiklos teisėtumui ir skaidrumui užtikrinti.

Be to, Projekte įgyvendinama direktyvos nuostata dėl visų suinteresuotų asmenų galimybės pranešti apie KAO veiklos neatitikimą teisė aktams. Konkrečiai, Projekto 72(29) str. 3-4 d. numato, kad KAO nariai, teisių turėtojai, naudotojai, kolektyvinio administravimo organizacijos ir kiti suinteresuoti asmenys gali pranešti Kultūros ministerijai apie veiklą ar aplinkybes, kurios galimai pažeidžia teisės aktuose nustatytus kolektyvinio administravimo veiklai taikomus reikalavimus. Kultūros ministerija, gavusi tokį pranešimą, prireikus galėtų pasitelkti audito paslaugas teikiančias įmones atlikti kolektyvinio administravimo organizacijų su kolektyviniu administravimu susijusios veiklos patikrinimą ir (ar) šios veiklos finansinį auditą.

Tam tikros priežiūros funkcijos (ar pagalba Kultūros ministerijai įgyvendinant priežiūros funkciją) yra pavedamos Projekte numatytai naujai institucijai - Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių ekspertų komisijai, kuri pakeistų Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą. Projekto 72(31) str. nustato, kad Ekspertų komisija atliktų šias funkcijas:

1) Vyriausybės įgaliotos institucijos teikimų nagrinėtų su valstybine kolektyvinio administravimo veiklos priežiūra susijusius klausimus ir teiktų Vyriausybės įgaliotai institucijai išvadas ir pasiūlymus;

2) Vyriausybės įgaliotos institucijos prašymu teiktų siūlymus dėl kompensacinio atlyginimo už knygų panaudą bibliotekose dydžio ir mokėjimo tvarkos;

3) kolektyvinio administravimo organizacijų ar naudotojų prašymu tarpininkautų kolektyvinio administravimo organizacijų ir naudotojų derybose dėl atlikėjams ir fonogramų

gamintojams mokamo atlyginimo dydžio ir jo mokėjimo sąlygų kolektyviai administruojant teisę į atlyginimą už fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą;

4) kolektyvinio administravimo organizacijų ir naudotojų suderintu prašymu tarpininkautų individualiose ar kolektyvinėse derybose dėl licencinių sutarčių sudarymo;

5) tarpininkautų derybose dėl teisės retransliuoti kūrinis ir gretutinių teisių objektus bei atlyginimo tarifų už suteiktą retransliacijos teisę;

6) tarpininkautų sprendžiant ginčus, susijusius su šio ATGTĮ 75 straipsnio 1 dalyje numatytais techninių apsaugos priemonių taikymo apribojimais.

7.6.4. Sankcijos

Istoriškai vertinant Kultūros ministerijos įgaliojimus taikyti KAO sankcijas už teisės aktų pažeidimus, o tuo pačiu – priežiūros veiksmingumą, pastebėtina, kad šiuo požiūriu Kultūros ministerijos teisės ne plėtėsi, o siaurėjo. Tokia išvada darytina todėl, kad pradinėje 1999 m. ATGTĮ redakcijoje tuometinio 62 str. 5 d. buvo numatyta, kad jeigu kolektyvinio administravimo asociacijos veikla neatitinka ATGTĮ, kitų įstatymų ar kolektyvinio administravimo asociacijos įstatų reikalavimų, Kultūros ministerija gali kreiptis į teismą prašydama likviduoti kolektyvinio administravimo asociaciją⁷⁷. Tačiau 2010 m. sausio 19 d. įsigaliojo ATGTĮ pakeitimai⁷⁸, kuriais minėta nuostata, įgalinanti ministeriją kreiptis į teismą dėl KAO likvidavimo, buvo panaikinta ir vietoje jos ATGTĮ 71(1) str. 5 d., kuri galioja ir šiuo metu, buvo nustatyta ministerijos teisė, nustačius, kad kolektyvinio administravimo asociacijos veikla neatitinka ATGTĮ ar kolektyvinio administravimo asociacijos įstatų reikalavimų, kreiptis į kolektyvinio administravimo asociacijos dalyvius, kad šie spręstų klausimą dėl valdymo organų tinkamumo atlikti jiems pavestas pareigas, o jeigu reikia, imtis kitų įstatymuose numatytų priemonių, kad būtų užtikrinta tinkama kolektyvinio administravimo asociacijų veikla. Tokios ministerijai suteiktos galimybės negali būti laikomos pakankamai veiksmingomis, nes ji pati tiesiogiai negali įtakoti KAO veiklos, o tik informuoti KAO dalyvius. Turint galvoje, kad nebūtinai KAO veiklos pažeidimai kartu pažeidžia ir jos dalyvių interesus (t. y. dalyviai, ar bent sprendžiamąją galią turinti jų dauguma, gali neturėti intereso imtis kokių nors veiksmų), bei pakankamai sudėtingą KAO dalyvių sprendimo priėmimo procedūrą, aptartoji priemonė turi daugiau teorinę, nei praktinę reikšmę. Nestebina, kad šia priemone Kultūros ministerija niekada nepasinaudojo. Lietuvos teisės doktrinoje taip pat jau buvo atkreiptas dėmesys, į nurodytos sankcijos neveiksmingumą ir neatitikimą Kolektyvinio administravimo direktyvos keliamiems reikalavimams⁷⁹. Tiesa, manytina, kad ir pagal dabartinį reglamentavimą Kultūros ministerija turi galimybę kreiptis į prokurorą, kad šis, gindamas viešuosius interesus, kreiptųsi į teismą dėl KAO veiklos tyrimo (CK 2.124 str., 2.125 str. 2 d.), nors šiuo atveju prokuroras nebūtinai gali įžvelgti viešojo intereso buvimą.

Sprenddamas šias problemas ir įgyvendindamas Kolektyvinio administravimo direktyvos 36 str. 3 d. nuostatą, jog taikomos sankcijos ir priemonės turi būti „veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios“, Projektas numato (72(29) str. 6 d.):

„Tais atvejais, kai Lietuvos Respublikoje įsisteigusios kolektyvinio administravimo organizacijos nesilaiko šio Įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatose kolektyvinio administravimo veiklai numatytų reikalavimų, Vyriausybės įgaliota institucija taiko veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias priemones ir sankcijas:

⁷⁷ Ši Kultūros ministerijos teisė praktikoje nė karto nebuvo panaudota.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 17, 71 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 71-1 straipsniu įstatymas (Žin., 2010, Nr. 13-621)

⁷⁹ Čekanavičius A. Direktyvos Nr. 2014/26/ES poveikis Lietuvos nacionaliniam teisinam reguliavimui // Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo reforma Europoje. Konferencijos pranešimų rinkinys. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2015. P. 61

1) *įpareigoja ir nustato terminą per kurį kolektyvinio administravimo organizacijos turi pašalinti kolektyvinio administravimo veikloje nustatytus šio Įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimų pažeidimus ir apie priimtas priemones informuoti Vyriausybės įgaliotą instituciją;*

2) *kreipiasi į teismą dėl laikinojo pobūdžio priemonės – kolektyvinio administravimo organizacijos veiklos sustabdymo taikymo iki bus ištaisyti kolektyvinio administravimo veiklos pažeidimai, jeigu kolektyvinio administravimo organizacija nevykdo šio straipsnio 2 dalies 1 punkte numatytų Vyriausybės įgaliotos institucijos įpareigojimų;*

3) *viešai skelbia informaciją apie kolektyvinio administravimo organizacijos veiklos sustabdymą.“*

Vertinant Projektu siūlomą reguliavimą pastebėtina, kad siūlomo ATGTĮ 72(29) str. 6 d. 1 ir 3 punktai nenustato „veiksmingų ir atgrasančių“ poveikio priemonių. KAO įpareigojimas pašalinti nustatytus teisės aktų reikalavimų pažeidimus ir apie priimtas priemones informuoti Kultūros ministeriją (Projekto 72(29) str. 6 d. 1 p.) priklauso nuo KAO geros valios ir atlieka daugiau prevencinę funkciją. Nors analogiška poveikio priemonė yra numatyta daugelyje įstatymų, reglamentuojančių specifinę veiklą vykdančių juridinių asmenų atveju, tačiau paprastai priežiūros institucija turi papildomą teisę atšaukti licenciją bei tikyti kitas poveikio priemones (pvz., žr. Lietuvos Respublikos bankų įstatymo⁸⁰ 72 str., Lietuvos Respublikos informuotiesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo⁸¹ 53 str., Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo⁸² 48 str.). Kaip minėta, KAA veikla nėra licencijuojama, to nėra numatoma ir ateityje, todėl Kultūros ministerija tokios sankcijos taikyti negali. Kaip buvo nurodyta 6.4 poskyryje, ir šiuo metu yra susiduriama su situacijomis, kai Kultūros ministerija prašo KAO pateikti tam tikrą informaciją, tačiau šie prašymai yra ignoruojami. Viešas informacijos apie KAO veiklos sustabdymą paskelbimas (Projekto 72(29) str. 6 d. 3 p.) neturi savarankiško poveikio KAO ir skirtas tik informuoti kitus subjektus. Todėl realiai vienintelė galima taikyti sankcija yra laikinojo pobūdžio priemonė – KAO veiklos laikinas sustabdymas, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ją taiko ne Kultūros ministerija tiesiogiai, o teismas, gavęs Kultūros ministerijos prašymą.

Projekto 72(29) str. 7 d. nustato specialias nuostatas tų KAO atžvilgiu, kurios yra įsteigtos kitoje valstybėje narėje, bet veiklą vykdo Lietuvos Respublikos teritorijoje. Nustačiusi, kad tokia KAO galimai nesilaiko tos valstybės narės, kurioje ji įsteigta, nacionalinės teisės nuostatų dėl kolektyvinio administravimo ir daugiateritorijų licencijų teikimo, Kultūros ministerija gali visą atitinkamą informaciją ir prašymą pagal kompetenciją imtis atitinkamų priemonių perduoti valstybės narės, kurioje įsteigta kolektyvinio administravimo organizacija, kompetentingai institucijai, taip pat ministerija gali šiuos klausimus perduoti svarstyti direktyvos numatytai Ekspertų grupei (Projekto 72(29) str. 8 d.).

Pastebėtina, kad ATGTĮ 72(29) str. 6 d. ir 7 d. turi būti aiškinamos sistemiškai kartu su ATGTĮ 66 str. 5 d., tai yra, jog nurodytos sankcijos ir kitos priemonės yra taikomos ne tik KAO, bet ir kolektyvinio administravimo nepriklausomų subjektų atžvilgiu.

Be to, prie ministerijos šiuo metu galimų taikyti sankcijų galima būtų priskirti poveikio priemonę, kuomet teisės aktus pažeidžianti KAO Kultūros ministerijos sprendimu netektų teisės surinkti arba/ir paskirstyti ir išmokėti kompensacinio atlyginimo (nors galiojantys teisės aktai neįvardija šių sprendimų kaip teisinių sankcijų, tačiau funkciškai vertinant jie turi lygiavertį poveikį). Tačiau pabrėžtina, kad ši poveikio priemonė yra ribotos apimties, nes gali būti taikoma tik tų KAO atžvilgiu, kurios jau yra paskirtos atsakingomis už kompensacinio atlyginimo surinkimą, paskirstymą

⁸⁰ Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (Žin., 2004, Nr. 54-1832).

⁸¹ Lietuvos Respublikos informuotiesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (Žin., 2013, Nr. 68-3410).

⁸² Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 71-1706; 2006, Nr. 82-3254).

bei išmokėjimą asociacijomis arba pretenduoja tokiomis tapti. Tuo tarpu kitų KAO ir nepriklausomų administravimo subjektų atžvilgiu tokios poveikio priemonės taikyti nėra įmanoma.

Taigi, nors, palyginti su dabartiniu reguliavimu, Kultūros ministerijos galimų taikyti sankcijų apimtis yra kiek išplečiama, tačiau vis tiek lieka abejonių, ar jos bus pakankamai veiksmingos ir atgrasančios praktikoje. Vyriausybės įgalios institucijos galimų taikyti sankcijų nepakankamumas yra nulemtas tos aplinkybės, jog Projektu KAO pareigų jos narių, teisių naudotojų, kitų subjektų atžvilgiu yra labai išplečiamos, o tai suponuoja ir didesnes jų nesilaikymo galimybes ir didesnę valstybinės priežiūros poreikį. Pabrėžtina ir tai, kad ir pagal naująjį reguliavimą sankcijos lieka *ex post* pobūdžio, o pati KM tiesiogiai sankcijų (išskyrus minėtą ribotą poveikio priemonę sprendžiant dėl atsakingos KAA paskyrimo) netaiko, o tai lemia gerokai sudėtingesnę, ilgiau trunkančią ir sunkiau prognozuojamą procedūrą. Minėta, kad daugelyje ES valstybių narių taiko griežtesnę valstybinę KAO priežiūrą, ypač taikant leidiminę KAO steigimosi ir veiklos kontrolę, ko Lietuvoje nėra. Todėl Projektu įtvirtintos poveikio priemonės gali būti laikomos kaip ne iki galo atitinkančios Direktyvos 36 str. 3 dalyje valstybėms narėms nustatytą reikalavimą suteikti KAO įgaliotai priežiūros institucijai teises taikyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias priemones ir sankcijas.

Atsižvelgiant į tai, rekomenduotina papildyti Vyriausybės įgalios institucijos KAA atžvilgių galimų taikyti sankcijų sąrašą. Kadangi Kultūros ministerijai turi būti suteikta galimybė taikyti veiksmingas ir operatyvias sankcijas ir įvertinant proporcingumo principą, rekomenduotina Vyriausybės įgaliotai institucijai suteikti teisę KAO atžvilgiu taikyti administracinę atsakomybę už KAO atliktus ATGTĮ ar kitų teisės aktų nustatytų pareigų pažeidimus. Tokios sankcijos įvedimą galima būtų paremti ir lyginamuoju argumentu, pvz. KAO priežiūrą vykdančios Kultūros ministerijos teisė skirti baudas KAA ar kitiems asmenims, pažeidusiems pareigas susijusias su KA numatytas Slovakijos ATGTĮ (83 str.) Tai nebūtų absoliuti naujovė ir nacionalinės teisės požiūriu, nes Kultūros ministerijos pareigūnams 2016 m. balandžio 1 d. įsigaliosiančiame Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse⁸³ yra suteikiama teisė taikyti administracinę atsakomybę tam tikrais jos kompetencijos srityse padarytų teisės aktų pažeidimų atvejais (Administracinių nusižengimų kodekso 589 str. 18 str.). Be to, sankcijų taikymo galimybė turėtų būti vienoda tiek KAO, tiek nepriklausomų administravimo subjektų atžvilgiu. Tuo tikslu Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas turėtų būti papildytas nauju straipsniu, nustatant, kad administraciniu nusižengimu laikoma ir administracinę atsakomybę kolektyvinio administravimo subjektų (kolektyvinio administravimo organizacijų ir nepriklausomų administravimo subjektų) vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims užtraukia Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nustatytų pareigų nevykdymas; pagal savo pobūdį už tokius pažeidimus tiksliausia būtų taikyti administracinę nuobaudą – baudą; taip pat, papildytas nurodytas kodekso 589 str. 18 p., nustatant, kad šiais atvejais administracinių nusižengimų teiseną pradeda, administracinių nusižengimų tyrimą atlieka ir administracinių nusižengimų protokolus surašo Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos pareigūnai. Alternatyviai, Vyriausybės įgalios institucijos teisę taikyti poveikio priemonę - skirti baudą ir šios baudos dydį, galima būtų numatyti tiesiogiai ATGTĮ, kaip yra padaryti kai kurių kitų Lietuvoje ūkio subjektų priežiūrą atliekančių institucijų atveju.

7.7. Ikiteisminė ginčų sprendimo procedūra

7.7.1. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas pagal galiojantį ATGTĮ

Ikiteisminės ginčų sprendimo galimybės KA srityje yra numatytos ir šiuo metu galiojančiame ATGTĮ:

⁸³ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (TAR, 2015-07-10, Nr. 2015-11216).

- pirma, ATGTĮ 55 str. 2 d. numato, kad jeigu fonogramų naudotojai ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijos nesutaria dėl atlyginimo dydžio ir jo mokėjimo sąlygų, bet kuri iš šalių gali kreiptis į Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą arba į kitą tarpininką prašydama tarpininkauti derybose;
- antra, ATGTĮ 65 str. 5 d. numato, kad jei kabelinės retransliacijos operatoriai ir kolektyvinio administravimo asociacijos derybomis nepavyksta susitarti ir sudaryti sutarties dėl teisių į kabelinę retransliaciją, bet kuri iš šalių gali kreiptis į Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą arba į kitą tarpininką prašydama tarpininkauti derybose dėl sutarties sudarymo;
- trečia, ATGTĮ 68 str. 2 d. numato, kad atlyginimo, mokamo pagal autorinę licencinę sutartį už suteiktą teisę naudoti kūrinį ar gretutinių teisių objektą, dydis nustatomas kolektyvinio administravimo asociacijų ir naudotojų susitarimu. Jeigu kolektyvinio administravimo asociacija ir naudotojas nesutaria, bet kuri šalis gali kreiptis į tarpininką prašydama tarpininkauti derybose dėl autorinio atlyginimo ir jo mokėjimo sąlygų;
- ketvirta, ATGTĮ 71 str. 2 d. 6 p. nustato, kad Vyriausybės įgaliota institucija (t.y. Kultūros ministerija) kolektyvinio teisių administravimo asociacijų ir (ar) kūrinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų prašymu tarpininkauja derybose dėl sutarčių sudarymo;
- penkta, ATGTĮ 72 str. 4 d. 2 p. nustato, kad Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba tarpininkauja kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudotojų derybose dėl autorinių licencinių sutarčių sudarymo, autorinio atlyginimo ir jo mokėjimo tvarkos nustatymo, išskyrus atvejus, kai autorinį atlyginimą ir jo mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė;
- šešta, ATGTĮ 72 str. 4 d. 3 p. nustato, kad Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba bendru kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudotojų prašymu nagrinėja ginčus dėl kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudojimo, taip pat dėl autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimo.

Kalbant apie ikiteisminę ginčų sprendimo procedūrą, papildomai galima pastebėti, kad ATGTĮ 75 str. 4 d. nustato, kad kai autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių subjektai nesiima priemonių (pvz., nesuteikia dekodavimo prietaisų, nesudaro sutarčių su teisių naudotojais ir kitų), kurios sudarytų sąlygas pasinaudoti šio straipsnio 1 dalyje nurodytais teisių apribojimais, teisių naudotojai, turintys teisę gauti nekomercinės naudos iš šių apribojimų, gali kreiptis į Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą prašydami tarpininkauti šiame ginče. Jeigu šalys nesutinka su tarpininko (tarpininkų) pasiūlymu, ginčą sprendžia Vilniaus apygardos teismas. Tačiau šis atvejis yra skirtas spręsti ginčus tarp saugomų objektų naudotojų ir pačių teisių turėtojų, o ne kolektyvinio administravimo asociacijų, todėl toliau nėra analizuojamas.

Gali būti iškeltas klausimas, ar visi aukščiau aptarti saugomų objektų naudotojų ir KAA ikiteisminio ginčo sprendimo atvejai gali būti sutapatinami, ar reikėtų skirti tarpininkavimo derybose dėl atitinkamų sutarčių sudarymo procedūrą (ATGTĮ 55 str. 2 d., 65 str. 5 d., 68 str. 2 d., 71 str. 2 d. 6 p. ir 72 str. 4 d. 2 p.) bei ginčų sprendimo procedūrą, tai yra, ikiteisminę ginčų sprendimo procedūrą siaurąja prasme (ATGTĮ 72 str. 4 d. 3 p.). Tačiau manytina, kad tokia perskyra neturi praktinės reikšmės, nes šalių kreipimasis į tarpininką dėl sutarčių sudarymo suponuoja ginčo buvimą ir nesugebėjimą klausimą išspręsti tiesioginėmis šalių derybomis. Tarpininkavimui derybose dėl sutarčių sudarymo nedavus derybų šalims priimtinių rezultatų, vienintelė likusi alternatyva yra ginčo sprendimas teismo keliu (atsižvelgiant į tai, kad šalys bet kuriuo metu – tiek iki kreipimosi į teismą, tiek ir po tokio kreipimosi vis dėlto gali pasiekti abiem priimtina ginčo sprendimą tiesioginių derybų

būdu). Kita vertus, kūrinų ir kitų saugomų objektų naudojimas nesudarius sutarties yra autorių ir gretutinių teisių pažeidimas. Todėl funkcinio požiūriu derybos dėl sutarties sudarymo ir ginčai dėl autorių ar gretutinių teisių pažeidimo dažniausiai sutampa ir jų griežtai atskirti nėra prasmės. Be to, įstatymas nedaro jokie skirtumo tarp tarpininkavimo ar ginčo sprendimo procedūros galutinių šiose procedūrose priimamų sprendimų požiūriu, o taip pat nenumato, kad jie galėtų būti įvykdyti priverstinai.

Iš nurodyto teisinio reguliavimo galima padaryti išvadą, kad bet kurio ginčo tarp KAA ir saugomų objektų naudotojų atveju šalys gali rinktis tarpininkavimo procedūrą, o tarpininku gali būti:

- 1) Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba;
- 2) Kultūros ministerija;
- 3) kitas tarpininkas.

Iš ATGTĮ reguliavimo akivaizdu, kad pagrindiniu tarpininku įstatymų leidėjas siekė padaryti Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą – tai matyti tiek iš ATGTĮ minimų ginčų atvejų, kuriuose numatyta Tarybos tarpininkavimo galimybė, skaičiaus, tiek iš to, kad Tarybos atžvilgiu ATGTĮ numatytos specialios nuostatos dėl tarpininkavimo procedūros (ATGTĮ 72 str. 5, 6 d.⁸⁴). Iš esmės Taryba gali nagrinėti visus ginčus, kylančius tarp KAA ir naudotojų, o taip pat tarp pačių KAA. Beje, patvirtintos Tarybos tarpininkavimo taisyklės patvirtina aukščiau išsakytą teiginį, kad ginčų sprendimas ir tarpininkavimas derybos dėl sutarties sudarymo yra viena, o ne dvi skirtingos procedūros, nes taisyklėse jos neišskiriamos ir vykdomos pagal tas pačias taisykles. Tačiau praktika parodė, kad Tarybos, kaip ikiteisminių ginčų tarpininko funkcija, liko neįgyvendinta, nes per visą, beveik 17 metų trunkantį ATGTĮ galiojimo laikotarpį, į Tarybą nė karto nebuvo kreiptasi dėl tarpininkavimo.

Į Kultūros ministeriją, priešingai, buvo kreiptasi - iš viso iki šiol Kultūros ministerija yra suorganizavusi penkias tarpininkavimo procedūras⁸⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad Kultūros ministerija nėra subjektas, kuris tiesiogiai atlieka tarpininkavimo procedūrą – ministerija tik užtikrina tarpininkavimo komisijos sudarymą ir jos darbo organizacinę bei materialinę aprūpinimą. Tarpininkavimo komisijos nariais gali būti ministerijos specialistai ir pasitelkti specialistai (ekspertai), kurie turi būti nešališki ir nepriklausomi nuo derybų šalių (Tarpininkavimo taisyklių 11-12 punktai). Be to, Kultūros ministerijos, kaip tarpininko, kompetencija yra siauresnė nei Tarybos – ji tarpininkauja tik ginčiuose tarp KAA ir naudotojų, bet netarpininkauja KAA tarpusavio ginčiuose. Iš iki šiol įvykusių tarpininkavimo procedūrų, trys baigėsi sėkmingai - derybų šalių susitarimu, joms pasirašius sutartį dėl kūrinų ar gretutinių teisių objektų naudojimo, autorinio atlyginimo tarifų ir mokėjimo sąlygų. Tik viena procedūra baigėsi priėmus sprendimą nutraukti tarpininkavimo procesą tarpininkavimo komisijos sprendimu, laikant, jog tolesnis tarpininkavimo derybose procesas nebus sėkmingas. Tačiau pastaruoju atveju, po pasibaigusio tarpininkavimo proceso, šio proceso šalims pavyko pasiekti ir pasirašyti susitarimą dėl kūrinų ir gretutinių teisių objektų naudojimo savanoriškų derybų keliu. Įvertinant šią patirtį, Kultūros ministerijos atliekamą tarpininkavimo funkciją galima laikyti pasiteisinusia ir praktikoje veiksminga.

Pastebėtina, kad visais aukščiau nurodytais atvejais nėra nustatyta privaloma tarpininkavimo (ikiteisminio ginčo sprendimo) procedūra, o ji yra taikoma tik šalių pasirinkimu. Taip pat tarpininkavimo procedūra neužkerta kelio toms pačioms šalims kreiptis į teismą, tiek iš karto, nepasinaudojant tarpininkavimo procedūra, tiek procedūra pasinaudojus. Be to, tarpininkai negali

⁸⁴ Įgyvendindama ir detalizuodama ATGTĮ 72 str. 5 d., Autorių teisių ir gretutinių teisių taryba 2006 m. rugsėjo 22 d. nutarimu yra patvirtinusi Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybos tarpininkavimo taisykles.

⁸⁵ Kultūros ministerijos tarpininkavimo procedūra yra organizuojama remiantis Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. IV-96 „Dėl Tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinų bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 24-889).

priimti šalis įpareigojančio sprendimo, o tik padeda ginčo šalims rasti konsensuą ir/ar sudaryti sutartį⁸⁶.

Kadangi dabar galiojantys teisės aktai nenumato privalomos ginčų tarp KAA ir saugomų objektų naudotojų sprendimo procedūros, ginčo šalys pagal dabartinę reguliavimą bet kurio ginčo atvejais galėjo rinktis ne tik įstatyme įvardintus tarpininkus (Tarybą ar Kultūros ministeriją), bet ir bet kurį kitą tarpininką - minėta, tokia galimybė tiesiogiai numatyta ATGTĮ 55 str. 2 d., 65 str. 5 d., o taip pat remiantis specialioju Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymu. Tačiau duomenų, kad šalys kada nors būtų kreipęsi į kitus tarpininkus, nėra.

Apibendrinant, nurodytos aplinkybės rodo, kad Taryba nėra patraukli tarpininkavimo institucija. Kaip parodė tyrimo metu suinteresuotų asmenų apklausa, kūrinių ir kitų saugomų objektų naudotojai nesirenka Tarybos kaip tarpininko, kadangi dalis Tarybos narių yra kartu ir kolektyvinio administravimo asociacijų atstovai, o tai naudotojams sukelia abejonių dėl Tarybos nešališkumo. Taip pat iki šiol kilusių ginčų nebuvo bandoma spręsti per kitus tarpininkus. Apklausti suinteresuoti asmenys nurodė, kad būtų labai sunku rasti tarpininkus, kurie, viena vertus, būtų pakankamai kompetentingi spręsti specialių teisinių žinių reikalaujančius ginčus tarp KAA ir saugomų objektų naudotojų, kitas vertus, būtų nešališki ir turėtų abiejų ginčo šalių pasitikėjimą. Kultūros ministerija šiuo požiūriu kūrinių ir kitų saugomų objektų naudotojams atrodo galinti užtikrinti ir kompetentingą, ir nešališką tarpininkavimo procedūrą.

Atlikus KAO ir naudotojų apklausą paaiškėjo, kad šiuo metu egzistuojantis neteisminis KAO ir kitų subjektų ginčų sprendimo mechanizmas (tarpininkavimas) yra vienareikšmiškai vertinamas kaip nepakankamas. Ginčo sprendimo mechanizmo neveiksmingumo priežastimis buvo įvardyta: a) neprivalomas jo pobūdis; b) nešališkumo trūkumas.

Kartu KAO ir naudotojų pozityviai buvo įvertinta galimybė reformuoti dabartinį neteisminį ginčų sprendimo mechanizmą ir padaryti jį privalomu bent tam tikrais ginčų atvejais. Dalis apklaustų asmenų pritartę privalomai ikiteisminio ginčų sprendimo procedūrai ir tuo atveju, jei ši procedūra būtų atlygintinė, tai yra, jei ginčo šalys turėtų padengti ikiteisminio ginčo sprendimo procedūros išlaidas arba teikdami prašymą sumokėti tam tikrą žyminį mokesį. Tokios pareigos padengti ginčo sprendimo išlaidas ar sumokėti žyminį mokesį įvedimas atitiktų kai kurių ES valstybių narių praktiką (pvz., Lenkijoje⁸⁷, Slovėnijos⁸⁸). Tačiau tyrimo autorių vertinimu, nors mokesčio įvedimo galimybė neturėtų būti kategoriškai atmesta, šiuo metu tokią galimybę svarstyti pernelyg anksti, nes ikiteisminės procedūros neatlygintinas pobūdis yra vienas svarbiausių motyvų rinktis šį ginčo sprendimo būdą. Todėl pradinėje stadijoje ikiteisminė procedūra turėtų būti šalims nemokama, juolab, kad būtent tokia procedūra yra dabar ir siūloma Projektu, o apie atlygintinos procedūros įvedimą galima būtų svarstyti vėliau, atsižvelgiant į realų ikiteisminę tvarka sprendžiamų ginčų skaičių.

7.7.2. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas užsienyje

Užsienio valstybių praktika ikiteisminių autorių ir gretutinių teisių ginčus sprendžiančių institucijų požiūriu įvairi. Vienose valstybėse tokios specializuotų tarpininkavimo ir ginčų sprendimo institucijų nėra ir laikoma, kad pakankamos yra bendrosios alternatyvos ginčų sprendimo

⁸⁶ Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybos tarpininkavimo taisyklių 24 punktas; Tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių 18, 20 punktai.

⁸⁷ Lenkijos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 110(9) straipsnis.

⁸⁸ Slovėnijos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 157c straipsnis.

procedūros⁸⁹, kitos turi pakankamai įvairialypę ginčų nagrinėjimo tvarką. Tarpininkavimo ir iš dalies ginčų sprendimo institucijos funkciją atlieka Lenkijos Autorių teisių komisija, kurios kompetencija buvo aptarta 4.4.2 poskyryje. Taip pat paminėtini Belgijos ir Jungtinės Karalystės pavyzdžiai.

Belgija. Belgijos autorių teisių teisinis reguliavimas 2014 m. buvo integruotas į Belgijos ekonomikos teisės kodeksą (*Code de droit économique*). Belgijos kolektyvinių teisių administravimą ir ginčų dėl autorių ir gretutinių teisių sprendimą reglamentuojančios nuostatos, kurios iš esmės buvo modifikuotos 2009 ir 2014 m., didžiąja dalimi atitinka KA direktyvą ir esminių kolektyvinio teisių administravimo pakeitimų, susijusių su bendrųjų kolektyvinio administravimo reglamentavimo nuostatų perkėlimu nereikės daryti⁹⁰. Tai pasakytina ir apie ikiteisminę ginčų nagrinėjimo procedūrą. Belgijoje numatyta taikyti mediacijos procedūrą, kurią reglamentuoja minėto kodekso XI. 277 str. Autorių teisių ir gretutinių teisių reguliavimo tarnyba kaip mediacijos institucija nagrinėja mediacijos prašymus srityse, susijusiose su autorių, gretutinėmis teisėmis, kolektyviniu teisių įgyvendinimu ir duomenų bazėmis. Vykdydama šią funkciją tarnyba privalo besiginčijančias šalis išklausti, joms patarti siekiant, kad būtų sudaryta taikos sutartis; jei taikos sutarties sudaryti nepavyksta, tarnyba pateikia šalims su ginču susijusias rekomendacijas. Prašymą dėl mediacijos pateikia abi šalys bendru susitarimu. Tarnybai priėmus nagrinėti prašymą dėl mediacijos taikymo, mediacijos procedūros laikotarpiu, bet ne ilgiau nei šešiams mėnesiams, sustabdomi senaties terminai. Tarnyba įsipareigoja užtikrinti mediacijos procedūros metu nagrinėtų duomenų konfidencialumą. Šie duomenys negali būti panaudojami niekur kitur, išskyrus nuasmenintų duomenų panaudojimą rengiant Federalinės viešosios ekonomikos tarnybos (SPF economie) metines ataskaitas. Taikos sutartis, kuri pasirašoma tarpininkaujant Tarnybai, gali būti teikiama teismui patvirtinti ir tampa vykdytinu dokumentu remiantis Civilinio proceso kodekso 1043 str. Tarnybos nariai vykdydami savo funkcijas veikia nepriklausomai ir negali gauti jokių nurodymų iš trečiųjų asmenų. Tarnybos narių administracinis statusas ir atlyginimo klausimai nustatomi Karaliaus dekretu, nariais skiriama 5 metams, neribotam kadencijų skaičiui. Duomenų apie tai, ar tarnybos taikoma mediacijos procedūra yra efektyvi, nėra, nes institucija turi pradėti veiklą 2017 m. sausį. Taigi Belgijoje pasirinktas mediacijos procedūros modelis, kuris artimas tam, kurį šiuo metu numato Projektas.

Jungtinė Karalystė. Ryšium su Kolektyvinio administravimo direktyvos perkėlimu Jungtinėje Karalystėje vis dar svarstoma, kaip reikėtų veiksmingiausiai įgyvendinti Direktyvos 34 ir 35 str. nuostatas, svarstant įvairias ginčų nagrinėjimo institucijas ir galimybes taikyti diferencijuotas procedūras atsižvelgiant į skirtingus direktyvos reikalavimus atskiroms ginčų rūšims. Tačiau net ir iki direktyvos perkėlimo JK veikia pakankamai išplėtotą alternatyvių/specializuotų ginčų sprendimo procedūrų sistema. Pirma, JK intelektinės nuosavybės tarnyba teikia intelektinės nuosavybės ginčų mediacijos paslaugą⁹¹, kuria gali būti naudojamos ir sprendžiant ginčus susijusius su autorių ir gretutinių teisių kolektyviniu administravimu. Antra, JK nepriklausomas ombudsmenas teikia su autorių teisėmis susijusių ginčų nagrinėjimo paslaugą (institucija nagrinėja skundus dėl to, kad KAO nesilaiko savo nustatytų procedūrų, netinkamai pritaikė licencinį mokestį, KAO elgėsi neprofesionaliai

⁸⁹ Pavyzdžiui, Suomijoje panašiai kaip šiuo metu Lietuvoje ginčams dėl autorių teisių taikomos bendrosios alternatyvios civilinių ginčų sprendimo procedūros ir numatyta galimybė kreiptis į Suomijos autorių teisių tarybą nuomonės. Nuomonė nėra privalomo poveikio, tačiau laikoma pakankamai veiksminga ir operatyvia priemone šios srities ginčams spręsti. Plačiau žr. Assessing Copyright and Related Rights Systems. Availability of alternative dispute resolution mechanisms. Report on piloting in Finland. 2014 // <http://www.cupore.fi/documents/191214PilotreportDS10Availabilityofalternativedisputeresolutionmechanisms.pdf>.

Paskutinį kartą žiūrėta 2015-11-05.

⁹⁰ De Francquen A. Adoption de la directive 2014/26/UE sur la gestion collective du droit d'auteur et des droits voisins et l'octroi de licences multiterritoriales, quel impact sur la législation belge ? // http://fr.bruylant.larciergroup.com/resource/extra/9782802747987/RDI2014-2_BD%20extr.pdf. Paskutinį kartą žiūrėta 2015-11-05.

⁹¹ Plačiau žr. <https://www.gov.uk/guidance/intellectual-property-mediation>.

ir neetiškai, vilkino klausimų sprendimą, taikė nevienodas sąlygas lyginant su kitais naudotojais, pateikė neteisingą arba klaidinančią informaciją). Ši tarnyba nenagrinėja tarifų klausimų, taip pat ginčų dėl licencinių sutarčių sąlygų (pastaruosius nagrinėja Autorių teisių teismas). Trečia, komercinius ginčus dėl licencinių sutarčių sąlygų nagrinėja specializuotas Autorių teisių teismas (JK autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymo 118-119 str.), į kurio kompetenciją įeina ginčų dėl licencinių sutarčių, kurias sudaro KAO su naudotojais, nagrinėjimas.

7.7.3. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas Projekte

Projektas, įgyvendinant Direktyvos 35 ir 36 straipsnius, skiria specialų dėmesį ikiteisminio (alternatyvaus) ginčų sprendimo procedūrai. Siūlomo ATGTĮ 72³¹ straipsnis yra specialiai skirtas ikiteisminio ginčų sprendimo bei tarpininkavimo derybose procedūroms reglamentuoti. Siūlomas Projektas formaliai atskiria šias dvi procedūras. Kalbant apie ikiteisminį ginčų nagrinėjimą, Projekto 72(31) str. 1 d. nustato, kad kolektyvinio administravimo organizacijos, kolektyvinio administravimo organizacijų nariai, teisių turėtojai ir naudotojai visus ginčus, kilusius dėl ATGTĮ nustatytų kolektyvinio administravimo nuostatų taikymo, gali perduoti spręsti Ekspertų komisijai, o ši ginčą sprendžia pagal Vyriausybės įgaliotos institucijos patvirtintą ikiteisminę kolektyvinio administravimo ginčų sprendimo tvarką, kuri turi būti skubi, nepriklausoma ir nešališka. Be to, siūlomo ATGTĮ 72(31) str. 1 d. specialiai pabrėžia, kad Ekspertų komisija sprendžia Lietuvos Respublikos teritorijoje įsisteigusių kolektyvinio administravimo organizacijų, teikiančių ar siūlančių teikti daugiateritores licencijas, ginčus su faktiniais ar potencialiais internetinių paslaugų teikėjais, su teisių turėtojais ir su kitomis kolektyvinio administravimo organizacijomis dėl konkrečių ATGTĮ nuostatų taikymo.

Be to, iš esmės nepakitęs lieka ATGTĮ 55 str. 2 d., tik dabar numatoma, kad fonogramų naudotojai ir kolektyvinio administravimo organizacijos nesutardami dėl atlyginimo dydžio ir jo mokėjimo sąlygų, gali kreiptis į aukščiau minėtą Ekspertų komisiją arba į kitą tarpininką. Panašiai, siūlomo ATGTĮ 72(13) 3 d. nustato, kad privalomo kolektyvinio administravimo atveju teikiant licenciją kūriniių ir gretutinių teisių objektų retransliacijai ir derybų šalims nepavykus susitarti dėl atlyginimo tarifų ir sudaryti licencinę sutartį dėl teisių į kūriniių ir gretutinių teisių objektų retransliaciją, bet kuri iš jų gali kreiptis į Ekspertų komisiją ar kitą tarpininką prašydama tarpininkauti derybose dėl atlyginimo tarifų ir licencinės sutarties sudarymo.

Lyginant Projektu siūlomą teisinį reguliavimą su dabar galiojančiu, pastebėtina, kad pagrindinis pokytis yra susijęs su subjektu, kuris nagrinėja ginčus ikiteisimine tvarka – šios funkcijos yra pavedamos naujai steigiamai Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių ekspertų komisijai. Ekspertų komisija būtų sudaroma dvejiems metams iš 7 narių, turinčių teisinį arba kitą (socialinių ar humanitarinių mokslų) aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir ne mažesnę kaip trejų metų profesinės ar ekspertinės veiklos patirtį arba civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) paslaugų teikimo patirtį, o komisijos veiklos techninį ir organizacinį aptarnavimą atliktų Vyriausybės įgaliota institucija.

Tuo tarpu pačios ginčų sprendimo procedūros požiūriu esminių pokyčių nėra daroma. Kaip matyti iš siūlomo ATGTĮ 72(31) str. 1 d., Projekte yra numatyta tik ginčo šalių galimybė, bet ne pareiga perduoti Ekspertų komisijai kilusį ginčą⁹², taigi, privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo procedūra nėra numatyta. Be to, Projekto 72(31) straipsnio 7 d. nustato, kad Ekspertų komisijos sprendimai dėl kolektyvinio administravimo ginčų ir tarpininkavimo derybose pateikti pasiūlymai neatima iš ginčo ar derybų šalių teisės įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą. Todėl nurodytos ikiteisminės ginčų sprendimo procedūros nesilaikymas nesukelia LR civilinio proceso kodekso 137 str.

⁹² Dėl šios priežasties išlieka ir dabartinio teisinio reguliavimo nedraudžiama galimybė kreiptis ne tik į Ekspertų komisiją, bet ir į bet kurį kitą tarpininką.

2 d. 3 p., 293 str. 1 d. 2 p., 296 str. 1 d. 1 p. pasekmių ir teismas turėtų priimti nagrinėti bet kurios iš šalių ieškinį nepriklausomai nuo to, ar šalys pasinaudojo šia procedūra, ar ne. Todėl ši priemonė laikytina tik alternatyvaus civilinių ginčų sprendimo atveju⁹³, kuriam yra taikytinos LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatos, skirtingai nuo, pvz., darbo ginčų sprendimo ikiteismine tvarka ar sveikatos priežiūros paslaugų teikėjo pacientams padarytos žalos atlyginimo. Net jei ginčo šalys iš anksto raštu susitartų, kad laikysis ikiteisminės ginčo sprendimo tvarkos, šios tvarko nesilaikymas neužkirstų kelio šia tvarka nesinaudoti. Netgi vienai iš šalių pageidaujant šia tvarka pasinaudoti, o kitai nesutinkant ir faktiškai atsisakant dalyvauti neteisminėje ginčų sprendimo procedūroje, realiai ginčo sprendimas neturėtų jokios teisinės reikšmės.

Be to, naujuoju reguliavimu nėra numatomas Ekspertų komisijos sprendimo, priimto išnagrinėjus šalių ginčą iš esmės, privalomumas šalims ir jo priverstinio vykdymo galimybė. Pastebėtina, kad Ekspertų komisijos sprendimo privalomumas ir jo priverstinio vykdymo galimybė gali būti nustatyta tik įstatymu, todėl tam nepakaktų numatyti atitinkamas nuostatas Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos tvirtinamoje ginčų nagrinėjimo tvarkoje. Todėl Projektu siūloma alternatyvi ginčo sprendimo procedūra laikytina neprivalomu tarpininkavimu, iš esmės neišsprendžiančiu tų problemų, kurios yra siejamos su dabartine ginčų nagrinėjimo tvarka.

Rekomenduotina ikiteisminę ginčų sprendimo procedūrą daryti veiksmingesne, pirmiausia nustatant, kad tam tikros ginčų su KAO kategorijos būtų privalomai nagrinėjamos ikiteismine tvarka. Tai atitiktų dabartinės teisinės politikos tendencijas plėsti alternatyvius ginčo sprendimo modelius, taip pat tokia ikiteisminė tvarka sumažintų teismų krūvį, taip pat išspręstų ne mažiau aktualią problemą dėl tokių ginčų specifikos ir specialių žinių būtinybės. Turimas galvoje tas aspektas, jog pagal bendrąsias teisingumo taisykles, kilusius su KAO ginčus pirmąja instancija nagrinėja apylinkių teisėjai (CPK 26 str.), o apylinkių teismuose specializuotų intelektinės nuosavybės, ar dar siauriau, autorių teisių teisėjų nėra. Šiuo aspektu itin specifinės srities ginčų sukonzentravimas Ekspertų komisijoje leistų kurti nuoseklesnę praktiką. Galiausiai privaloma ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka atitiktų ir kai kurių kitų ES valstybių praktiką, pvz., tokia privaloma ginčų nagrinėjimo tvarka yra nustatyta Vokietijoje.

Ekspertų nuomone, siūloma privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka turėtų atitikti šias gaires, kurios turėtų būti įtvirtintos tiesiogiai ATGTĮ:

1. Sprendžiant dėl privaloma ikiteismine tvarka nagrinėjamų ginčų apimties, reikia įvertinti, koks numatomas krūvis tektų ikiteisminę procedūrą vykdančiai institucijai bei ar joje sprendžiami ginčai būtų sprendžiami veiksmingai. Kadangi didžiąją dalį bylų tarp KAO ir kitų asmenų sudaro bylos pagal asociacijų pareiškimus dėl teismo įsakymo, realiai teisinis ginčas nėra nagrinėjamas. Todėl visų ginčų tarp KAO ir kitų asmenų priskyrimas spręsti ikiteismine tvarka būtų netikslingas. Privaloma ikiteismine tvarka būtų tikslinga nagrinėti ginčus, kuriuos šia tvarka pageidautų nagrinėti teisių turėtojai, kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudotojai ar kitos kolektyvinio administravimo organizacijos, kuomet kyla jų ginčas su KAO.
2. Ginčus privaloma ikiteismine tvarka reikėtų pavesti spręsti Ekspertų komisijai, kuriai ir šiuo metu numatoma pavesti spręsti analogiškus ginčus, tačiau minėta, neprivaloma tvarka. Atitinkamai, privalomos ikiteisminės procedūros įvedimas nesukeltų papildomos ekonominės naštos valstybei, nes nebūtų steigiamos naujos institucijos ir nebūtų reikalingas papildomas finansavimas.

⁹³ Kavaliauskienė G. Proceso civilinėje byloje prielaidos ir sąlygos. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010. P. 103.

3. Ekspertų komisijos sprendimas dėl ginčo esmės įsigaliojusių ir taptų privalomu vykdyti, jei per 30 dienų nuo jo priėmimo nei viena iš šalių nepareiškia ieškinio Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.
4. Įsigaliojęs Ekspertų komisijos sprendimas dėl ginčo esmės yra vykdomasis dokumentas, kuris gali būti priverstinai vykdomas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.
5. Kreipimasis į Ekspertų komisiją neatimtų suinteresuotos šalies teisės kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

Išvados ir rekomendacijos

1. Atlikus kolektyvinio administravimo asociacijų pajamų dinamikos analizę, darytina išvada kad trijų asociacijų - LATGA, AGATA, AVAKA - pajamos pastaraisiais trejais metais absoliučiais skaičiais didėjo. Pajamų didėjimo priežastys įvairios: bendri ekonominiai rodikliai, didesnis surinkimo aktyvumas, visuomenės švietimo poveikis ir t.t. Reikšmingų teisinio reguliavimo pokyčių šioje srityje nebuvo, todėl pajamų didėjimas aptariamam laikotarpiui nėra susijęs su teisiniu reguliavimu. Atsižvelgiant į tai, kad nėra prieinamų duomenų apie asociacijų NATA ir GRETA pajamas, nėra įmanoma įvertinti šių organizacijų surenkamo autorinio atlyginimo pokyčių.
2. Naujų asociacijų įsisteigimo poveikis priklauso nuo to, ar naujai įsisteigusi asociacija vykdo kolektyvinio administravimo veiklą srityje, kurioje anksčiau teisės nebuvo kolektyviai administruojamos, ar srityje, kurioje jau anksčiau veikė kita kolektyvinio administravimo asociacija. Nors konfliktinės situacijos tarp KAA ir naudotojų, dėl šių grupių priešingų interesų, tikėtinos visais atvejais, tačiau naujai įsteigtos asociacijos (ar asociacijų) veikla administruojant tas pačias teises, kurias administruoja anksčiau įsteigta asociacija, suteikia papildomą problemų lygmenį (svarbiausia iš kurių – repertuarų atribojimo problema). Lietuvos atveju, trys paskutinės įsteigtos asociacijos (AVAKA, NATA ir GRETA) įsisteigė ir veikia srityse, kuriose jau veikė ankstesnės kolektyvinio administravimo asociacijos. Tai sukėlė konfliktines situacijas tarp anksčiau veikusių ir naujai įsteigtų asociacijų, kurios nėra galutinai išspręstos iki šiol. Kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudotojų požiūriu, susiklosčiusi situacija, kai kelios asociacijos administruoja tos pačios teisių turėtojų grupės teises, yra žalinga jų interesams, tai taip pat sukėlė papildomų konfliktinių situacijų tarp naudotojų ir kolektyvinio administravimo asociacijų. Nors naujų kolektyvinio administravimo asociacijų įsteigimas tiesioginio poveikio Vyriausybės įgaliotos institucijos atliekamoms funkcijoms negali turėti, tačiau faktiškai atskleidė, kad Vyriausybės įgaliota institucija neturi realių poveikio priemonių, kuriomis galėtų užtikrinti, kad kolektyvinio administravimo asociacijos laikytųsi teisės aktų reikalavimų ir vykdytų pagrįstus Vyriausybės įgaliotos institucijos reikalavimus.
3. Šiuo metu kolektyvinio administravimo asociacijų veiklos skaidrumas, kartu ir jų priežiūros veiksmingumas yra neigiamai įtakojamas tos aplinkybės, jog asociacijos tiek viešai, tiek Kultūros ministerijai teikia skirtingo turinio ir išsamumo informaciją, o kai kurios asociacijos nepateikia netgi įstatyme nurodytos informacijos. Ši problema iš dalies sprendžiama Projekte, kuriuo yra numatyta skaidrumo ataskaita ir nustatyta bendriausia informacija, kuri turi būti šioje ataskaitoje. Tačiau pabrėžtina, kad realus kolektyvinio administravimo asociacijų veiklos viešumo ir skaidrumo veiklos užtikrinimas bus priklausomas nuo konkretaus teikiamos informacijos sąrašo, kurį turės patvirtinti Vyriausybės įgaliota institucijai. Taip pat Vyriausybės įgaliotai institucijai rekomenduotina įdiegti vieningą elektroninę skaidrumo ataskaitų duomenų bazę ir sudaryti KAO galimybę teikti duomenis į šią duomenų bazę elektroniniu būdu užpildant 7.5 poskyryje rekomenduojamas tipines formas.
4. Siūlytina svarstyti papildomo teisinio reguliavimo klausimą reglamentuojant viešo atlikimo ir viešo paskelbimo teisių įgyvendinimą tam tikriems saugomų objektų panaudojimo būdams (foniniam muzikos ir audiovizualinių kūrinių panaudojimui, svarstytinai ir muzikos kūrinių transliavimo atvejis). Viena iš galimybių būtų privalomo kolektyvinio administravimo nustatymas aptartų panaudojimo būdų įgyvendinimui paskiriant už atlyginimo surinkimą atsakingą kolektyvinio administravimo organizaciją, tačiau toks radikalus sprendimas galėtų būti realistiškai svarstomas tik po išsamių konsultacijų su kolektyvinio administravimo asociacijomis, naudotojais ir kitais suinteresuotais asmenimis. Alternatyva būtų siūlymas

svarstyti įstatyme įtvirtinti prezumpciją, jog saugomų objektų naudotojai laikomi teisėtai naudojantys saugomus objektus, jei yra sudarę sutartis su kolektyvinio administravimo asociacijomis, kurių repertuaras yra viešai prieinamas. Toks reguliavimas neišspręstų repertuaro fragmentacijos klausimo, bet nors iš dalies užtikrintų naudotojų saugumą naudojant saugomus objektus ir apsaugotų nuo kolektyvinį administravimą vykdančių subjektų, kurie repertuaro neskelbia, pretenzijų už saugomo turinio panaudojimą ankstesniais laikotarpiais.

5. Rekomenduotina papildyti siūlomo ATGTĮ 66 straipsnį ir įtraukti nuostatą, jog kolektyvinio administravimo subjektais laikomi ir trečiosiose valstybėse įsteigti kolektyvinio administravimo nepriklausomi subjektai.
6. Rekomenduojama papildyti siūlomo ATGTĮ 72(18) straipsnį nauja nuostata, nustatant kolektyvinio administravimo organizacijoms pareigą padaryti duomenis apie administruojamą repertuarą viešai prieinamais kolektyvinio administravimo organizacijos internetinėje svetainėje. Atitinkamai įtraukti į kolektyvinio administravimo organizacijų teikiamą skaidrumo ataskaitą duomenis apie tai, kur yra skelbiamas repertuaras.
7. Rekomenduotina papildyti Vyriausybės įgaliotos institucijos kolektyvinio administravimo subjektų atžvilgiu galimų taikyti sankcijų sąrašą. Kadangi Kultūros ministerijai turi būti suteikta galimybė taikyti veiksmingas ir operatyvias sankcijas ir įvertinant proporcingumo principą, rekomenduotina Vyriausybės įgaliotai institucijai suteikti teisę kolektyvinio administravimo subjektams taikyti administracinę atsakomybę už jų atliktus ATGTĮ ar kitų teisės aktų nustatytų pareigų pažeidimus. Tuo tikslu Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas turėtų būti papildytas nauju straipsniu, nustatant, kad administraciniu nusižengimu laikoma ir administracinę atsakomybę kolektyvinio administravimo subjektų (kolektyvinio administravimo organizacijų ir nepriklausomų administravimo subjektų) vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims užtraukia Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nustatytų pareigų nevykdymas.
8. Rekomenduojama nustatyti privalomą ikiteisminę ginčų sprendimo tvarką, kuri turėtų atitikti šias tiesiogiai ATGTĮ įtvirtintas gaires:
 - Privalomai nagrinėjami ginčai tarp kolektyvinio administravimo organizacijų ir teisių turėtojų, kūrinų ir gretutinių teisių objektų naudotojų ar kitų kolektyvinio administravimo organizacijų, kai pastarieji kreipiasi į Ekspertų komisiją;
 - Ginčus privaloma ikiteismine tvarka reikėtų pavesti spręsti Ekspertų komisijai. Atitinkamai, privalomos ikiteisminės procedūros įvedimas nesukeltų papildomos ekonominės naštos valstybei, nes nebūtų steigiamos naujos institucijos ir nebūtų reikalingas papildomas finansavimas;
 - Ekspertų komisijos sprendimas dėl ginčo esmės įsigaliojusių ir taptų privalomu vykdyti, jei per 30 dienų nuo jo priėmimo nė viena iš šalių nepareiškia ieškinio Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka;
 - Įsigaliojęs Ekspertų komisijos sprendimas dėl ginčo esmės yra vykdomasis dokumentas, kuris gali būti priverstinai vykdomas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka;
 - Kreipimasis į Ekspertų komisiją neatimtų suinteresuotos šalies teisės kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.